

**POHJOIS-SAVON ELY-KESKUKSEN MYÖNTÄMIEN
MAASEUDUN YRITYSTUKIEN VAIKUTTAVUUS YRITYSTEN JA
KUNTIEN NÄKÖKULMASTA**

**Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu**

Pro gradu -tutkielma

2019

**Tekijä: Minttu Pasanen
Oppiaine: Laskentatoimi
Ohjaaja: Antti Rautiainen**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä Minttu Pasanen	
Työn nimi Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämien maaseudun yritystukien vaikuttavuus yritysten ja kuntien näkökulmasta	
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika (pvm.) 3.6.2019	Sivumäärä 76
Tiivistelmä - Abstract	
Yritystuet ovat yleisessä keskustelussa saaneet osakseen kritiikkiä niiden määrstä ja kohdentumisesta. Jotta tukia pystytään perustelemaan, on tärkeää kiinnittää huomiota niiden vaikuttavuuden arvioimiseen niin tukea saavan yrityksen, tukea myöntävän organisaation kuin muidenkin sidosryhmien ja koko yhteiskunnan näkökulmasta. Tukien vaikuttavuuden arvioiminen ei ole helppoa, sillä vaikuttavuutta ilmenee monesta näkökulmasta, eikä vaikuttavuuden mittaaminen ole yksiselitteistä. Aiemmassa tutkimuksessa vaikuttavimmiksi on todettu T&K-toimintaan kohdennetut tuet. Muiden tukien osalta tuloksia on sekä puolesta että vastaan. Tässä tutkimuksessa tutkittiin Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämien maaseudun yritystukien vaikuttavuutta tukea saavien yritysten sekä myös kuntien näkökulmasta. Lisäksi tutkittiin näkemyksiä ELY-keskuksen roolista ja toiminnasta tukiprosessin aikana. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteluilla, joita toteutettiin yhteensä kymmenen: kahdeksan yrityksissä ja kaksi kuntatasolla. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Tuloksia tuli monia näkökulmasta riippuen, joten yleistettävyyys on tutkimuksen osalta melko huono. Yhteenvedona voidaan sanoa, että tuilla on positiivista vaikuttavuutta niin työllisyyteen, yrityksen tulokseen ja liikevaihtoon kuin työn tuottavuuteenkin. Pohjois-Savon maaseudun vireyteen tuet vaikuttavat lähinnä työllistämisen ja yhteistyön lisääntymisen kautta. Yritysten näkökulmasta tuet ovat kustannusvaikuttavia. ELY-keskuksen toimintaan, tuen vaikuttavuuteen ja määrään oltiin tyytyväisiä ja tukiprosessin byrokraattiseen puoleen taas hieman tyytymättömämpiä.	
Asiasanat Maaseutu, ELY-keskus, Pohjois-Savo, yritystuki, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus	
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopiston kirjasto

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	7
1.2	Tutkimuskysymykset	10
1.3	Tutkimusmenetelmä.....	11
1.4	Tutkimusraportin rakenne	13
2	YRITYSTUKIEN VAIKUTTAUVUUDEN VIITEKEHYS.....	14
2.1	Yritystukien tarkoitus ja tavoitteet.....	14
2.2	Yritystuet Suomessa	15
2.3	Vaikuttavuus käsitteenä	16
2.4	Laskentatoimen teorioita yritystukien vaikuttavuuden arvioimiseksi	18
2.4.1	Value for money	18
2.4.2	Cost-effectiveness eli kustannusvaikuttavuus.....	19
2.4.3	Relevance diamond -malli	21
2.5	Yritystukien vaikuttavuuden arvioimisen haasteita	22
2.6	Yritystukien vaikuttavuus aiemman tutkimuksen mukaan eri näkökulmista	24
2.6.1	T&K-toiminta ja innovaatiot.....	24
2.6.2	Työntekijöiden määrä	25
2.6.3	Investoinnit.....	26
2.6.4	Tuottavuus	26
2.6.5	Yritysten kasvu ja kehittyminen	26
2.6.6	Taloudelliset hyvinvointivaikutukset	27
3	MAASEUDUN YRITYSTUET ALUEELLISEN KEHITTÄMISEN VÄLINEENÄ POHJOIS-SAVOSSA.....	28
3.1	Pohjois-Savon maakunta	28
3.2	ELY-keskuksen toiminta ja tehtävät	29
3.3	Maaseuturahastosta rahoitettavat yritystuet	30
3.3.1	Perustamistuki	31
3.3.2	Investointituki.....	31
3.4	Maaseudun kehittämisen tavoitteet Pohjois-Savossa.....	31
3.5	Itä-Suomen väliarviointiraportin tuloksia yritystuen vaikuttavuudesta Pohjois-Savossa	33
4	AINEISTO JA MENETELMÄ.....	37
4.1	Aineisto	37
4.2	Menetelmä	38
4.2.1	Aineiston keruu haastatteluin	38

4.2.2	Aineiston analysointi	40
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	42
5.1	Yritysten näkökulma	42
5.2	Kuntien näkökulma	65
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI	71
	LÄHTEET.....	77
	LIITTEET	83

KUVIOT

KUVIO 1 Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämien maaseudun yritystukien relevanssin näkökulmat Rautiaisen ym. (2017) Relevance diamond -mallia mukaillen

KUVAT

KUVA 1 Pohjois-Savon maakunta

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Tyytyväisyys yritystuen toimeenpanon eri osa-alueisiin, keskiarvo

TAULUKKO 2 Yritystukien merkittävin vaikutus, %

TAULUKKO 3 Yritystukien määrälliset vaikutukset

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Jo 1900-luvun puolelta lähtien yritystukia, niiden tarpeellisuutta, määrää ja yleisesti koko tukijärjestelmää koskeva poliittinen keskustelu on lisääntynyt. Tukien verkko nähdään hyvin monimutkaisena, sillä tukia ja niiden myöntäjiä on paljon, mikä taas osoittaa, että tukijärjestelmän rakentamiseen ei ole ollut selvää strategiaa, vaan tukia on luotu kulloinkin ajankohtaisten tarpeiden mukaan. Tukia suunniteltaessa tulisikin muistaa, että tukitoimien käyttöönotto on usein helpompaa kuin niiden karsiminen. Tukien toimintamekanismien ja vaikuttavuuden arvioimiseen pitäisi kiinnittää huomiota ja resursseja sekä ennen että jälkeen tuen käyttöönoton ja myöntämisen (TEM 2017). Työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan erilaisten yritystukien, suorien tukien sekä verohelpotusten yhteenlaskettu arvo vuonna 2019 on noin 8,8 miljardia euroa. Määrä on suuri, sillä vertailun vuoksi esimerkiksi työttömyysturvaan varattu summa on noin 2,7 miljardia. Onkin tärkeää pohtia, onko verovarojen laittaminen yritystukiin tehokkain tapa lisätä hyvinvointia yhteiskunnassa. Tätä tukien arviointia varten Työ- ja elinkeinoministeriö (2014) on muun muassa kehittänyt hyvän tuen periaatteita, joista yksi on tuen vaikuttavuus. Yleisesti yritystukien taloustieteellisenä perusteluna käytetään yrityksen ulkopuolelle valuvia ulkoisvaikutuksia sekä tukien markkinahäiriöitä korjaavaa vaikutusta. Joissain tapauksissa esimerkiksi investointituella halutaan tukea heikommin kehittyviä alueita kuten vaikkapa maaseutua. (Einiö, Maliranta & Toivanen 2013; Hassett & Hubbard 2002; Ilmakunnas 1994; Rauhanen, Grönberg, Harju & Matikka 2015.)

Maaseudun yritystoiminta on Suomessa ja perinteisesti muuallakin kaukupunkeihin verrattuna pienimuotoisempaa. Maaseudulla toimii kuitenkin yli 40% Suomen yrityksistä. Maatiloista noin kolmannes harjoittaa maatalouden ulkopuolista yritystoimintaa. Monipuolinen ja kehittyvä yrittäjyys sekä maaseudun vireyttä ylläpitävät kehityshankkeet luovat perustaa maaseudun kehittymiselle ja elinvoimaisuudelle. Huomion arvoista on, että harvaan asuttu maa-

seutu kattaa vajaan 70% Suomen pinta-alasta, mikä tarkoittaa, että alueella sijaitsee valtaosa Suomen luonnon aineellisista ja aineettomista raaka-aineista. Voidaan siis sanoa, että kyseessä on kansallinen rikkaus, joka on osa Suomen kilpailukykyä ja jonka potentiaalia kannattaa hyödyntää. Maa- ja metsätalousministeriön tavoitteena on edistää maaseudun yritysten kannattavaa ja kestävä kasvua sekä yritysten välistä yhteistyötä maaseudun yritystoiminnan vahvistamiseksi. Tätä tavoitetta toteutetaan Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014-2020 kautta. Tämän suunnitelman puitteissa Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (jatkossa ELY-keskus) myöntävät maaseuturahastosta yritystukia eli perustamis- ja investointitukea maaseudun yritysten alueelliseen kehittämiseen. ("Yrittäjyys maaseudulla", Maa- ja metsätalousministeriön WWW-sivu, luettu 26.1.2019.)

Tässä pro gradu -tutkimuksessa selvitetään Pohjois-Savon ELY-keskuksen toimesta maaseuturahastosta rahoitettujen yritystukien vaikuttavuutta. Tutkimus toteutetaan toimeksiantona ja yhteistyössä Pohjois-Savon ELY-keskuksen kanssa. Työn pohja-aineistona toimii 30.9.2018 julkaistu Itä-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmien 2014-2020 väliarviointiraportti, joka on Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ELY-keskusten yhteinen maaseudun kehittämistyön arviointi, jonka tavoitteena oli selvittää erityisesti, miten maaseudun kehittämistyön vaikuttavuutta voitaisiin edelleen parantaa.

Väliarviointi on antanut Pohjois-Savon ELY-keskukselle tietoa tukien vaikuttavuudesta muun muassa indikaattoritietojen, kysely- ja haastattelututkimuksen sekä työpajojen analysoinnin ja pohdinnan tuloksena. Tämän pro gradu -työn tarkoituksena on jalostaa ja täydentää tätä jo olemassa olevaa tietoa, jotta ELY-keskus pystyisi palvelemaan maaseudun rahoitusasiakkaitaan entistä paremmin ja asiakaslähtöisemmin. Tutkimuksen tavoitteena on Pohjois-Savon ELY-keskuksen toiveiden mukaisesti tuottaa laadullista yrityskohtaista tietoa siitä, kuinka tuki todellisesti ja konkreettisesti vaikuttaa yrityksissä. Fokus on pääosin siis yrityksen sisäisissä vaikutuksissa, vaikkakin yrityshenkilöiden näkemyksiä myös niin sanotuista ulkoisvaikutuksista Pohjois-Savon alueella kysytään ja pyritään arvioimaan myös sitä, kuinka tuki niin sanotusti lähtee kiertämään taloudessa ja vaikuttaa siten koko yhteiskunnan tasolla. Ulkoisvaikutusten osalta tutkimuksen näkökulma on nimenomaan Pohjois-Savon alueellisessa maaseudun kehittämisessä, johon kyseisillä tuilla pääsääntöisesti tähdätään. Vaikutuksia tutkitaan sekä lyhyellä (3 v.) että pidemmällä (yli 3 v.) aikavälillä. Tuloksista voidaan pyrkiä päättämään, miten tuki vaikuttaa jossain toisessa samankokoisessa ja saman toimialan yrityksessä. Yleistettävyyden on kuitenkin tuen vaikuttavuuden osalta hankalaa, koska yritykset ovat heterogeenisiä (Koski & Ylä-Anttila 2001).

ELY-keskuksen maaseuturahastosta myöntämät tuet ovat niin sanottuja suoriatukia, joille ominaista on, että verotuista poiketen ne edellyttävät yritysten ja hankkeiden toteuttajien tapauskohtaista arviointia. Ennen tuen myöntämistä on siis muodostettava käsitys siitä, minkälainen vaikuttavuus tuella tulisi olemaan, ja tulisiko hanke toteutumaan ilman tukea. Tukiprosessin aikana on seurattava tuen käyttöä ja mitattava sen vaikutuksia. (Rauhanen ym. 2015.)

Nämä asiat ovat tukijärjestelmän kehittämisen osalta tärkeitä ja kuuluvat ELY-keskuksen tehtäviin heidän myöntämiensä tukien osalta. Niinpä lisäksi tutkimuksessa selvitetään toimeksiantajan toiveesta, millaisena koetaan Pohjois-Savon ELY-keskuksen rooli ja merkitys tukiprosessin aikana. Tutkimuksen päätaivoite on kuitenkin vaikutusten arvioinnissa.

Tutkimuksen empiirinen aineisto kerätään haastatteluin, joita toteutetaan yhteensä kahdeksan eri yrityksissä. Haastateltavat valitaan yhteistyössä Pohjois-Savon ELY-keskuksen kanssa niin, että haastateltavia tulee mukaan eri puolilta maakuntaa, jotta otoksesta saataisiin hyvin koko Pohjois-Savon aluetta edustava. Yrityshaastatteluiden lisäksi toteutetaan kaksi haastattelua kuntatasolla haastatellen alueen yhden kunnan yritysasiantuntijaa sekä erään alueella toimivan kehitysyhtiön johtotason henkilöä. Nämä henkilöt ovat niin sanotussa ensikäden kontaktissa yritysten kanssa ja ohjaavat heitä rahoituksen hakemiseen. Kuntatason haastatteluilla pyritään saamaan laajempaa näkökulmaa tukien vaikuttavuuteen sekä ELY-keskuksen roolia ja toimintaa koskien.

Vaikuttavuuden käsite ilmenee monissa asiayhteyksissä, sille on olemassa monia määritelmiä ja se on usein sidottu tiettyyn kontekstiin ja ilmenee eri tahoilla ja tasoilla (Tervola 2005, 10). Vaikuttavuus on myös hyvin sidottu ajallisesti, sillä jotkut positiiviset vaikutukset voivat ilmetä vasta pitkällä aikavälillä, ja joskus vaikutukset voivat lyhyellä aikavälillä olla jopa negatiivisia (mm. Karhunen & Huovari 2015; Koski & Pajarinen 2015). Tukien vaikuttavuuden arviointiin liittyy haasteita, jotka johtuvat muun muassa siitä, että yritykset eivät ole heterogeenisiä, niin sanottua vaihtoehtoista tulemaa eli tilanteen kehittymistä ilman tukea ei pystytä koskaan havainnoimaan, ja yhteiskunnan tasolle yltävien positiivisten ja negatiivisten vaikutusten arvioiminen on vaikeaa (Koski ym. 2001). Arvioitaessa yritystukien vaikuttavuutta on keskeistä arvioida, missä määrin yrityksen kehitys, hankkeen tai investoinnin toteutuminen on nimenomaan tuen saamisen ansiota, vai olisiko toteutuma ollut sama myös ilman tukea esimerkiksi yksityisen rahoituksen voimin (TEM 2014).

Vaikuttavuuden arviointi sekä kustannusvaikuttavuusanalyysi ovat usein käytettyjä menetelmiä muun muassa lääketeollisuuden alalla (mm. Meltzer 1997) sekä sosiaalipalveluiden tutkimuksen yhteydessä (Rautiainen 2012; Ulves 2010). Yritystukien vaikuttavuuden aiemmassa tutkimuksessa on korostettu erityisesti T&K-toimintaan ja innovaatioihin kohdistettujen tukien positiivista vaikutusta kokonaistaloudelle ja erityisesti pienille yrityksille suunnattuna niillä voidaan saada aikaan merkittäviä positiivisia vaikutuksia. Muille yrityksille suunnattujen tukien kohdalla ei ole havaittu juurikaan positiivisia vaikutuksia. Esimerkiksi investointitukien vaikuttavuudesta on saatavilla vain vähän luotettavia tuloksia. Useimpien tulosten mukaan investointituet eivät lisää uusien investointien määrää yrityksissä, vaikka joissain tutkimuksissa löydetäänkin pieniä myönteisiä vaikutuksia. Myöskään tuottavuuden lisääntymisen osalta investointitukien ei ole havaittu vaikuttavan positiivisesti (Rauhanen ym. 2015.) Niin sanotun starttirahan vaikutuksista on todettu, että mitä etäämmällä kaupunkialueelta starttirahayrittäjän yritys sijaitsee, sitä todennäköisemmin se myös jatkuu. Harvaan asutulla maaseudulla toimivat starttirahayrittäjät jatka-

vat yritystoimintaansa lähes kaksi kertaa todennäköisemmin kuin kaupunki-alueella. Tätä voi osaksi selittää se, että kaupungin läheisyydessä työmarkkinat ovat laajemmat ja tehokkaammat, mikä voi mahdollistaa suuremman siirtymän yrittäjyyden ja palkkatyön väillä. Starttiraha ei ole yritystuki, mutta kuitenkin myönnettävä avustus yrityksen perustamista varten, joten sitä voidaan tässä vaikuttavuuden arvioinnin yhteydessä ainakin hieman verrata yrityksen perustamistukeen. (Stenholm & Aaltonen 2012.)

Yritystukien merkitystä nimenomaan maaseudun kehittämisen näkökulmasta on tutkittu myös jonkin verran. Monesti tutkimusten ja katsausten pääaihealueena on ollut enemmänkin tukien kohdentuminen eikä niinkään suoraan vaikuttavuus (mm. Voutilainen 2005; Voutilainen, Vihinen & Wuori 2009). Myös jonkin verran alueelliseen maaseudun kehittämiseen on aiemmissa tutkimuksissa keskitytty (mm. Vihinen & Vesala 2007). Hyvän kuvan maaseuturahaston tukien vaikuttavuudesta antavat ELY-keskusten omat alueelliset arvioinnit, kuten tässä tapauksessa Itä-Suomen väliarviointiraportti (2018). Yleisesti ottaen yritystukien todellisesta vaikuttavuudesta on vain hyvin vähän tietoa. Yritystukien vaikuttavuuden arviointia ja tutkimustulosten hyödyntämistä tulisi selvitysten mukaan kehittää ja tukien arviointiin tulee varata riittävästi resursseja. (TEM 2017.)

1.2 Tutkimuskysymykset

Vaikka tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet onkin selvitetty jo edellä, on silti hyvä muotoilla ne selkeiksi tutkimuskysymyksiksi. Tutkimuksen päätavoitteena on selvittää:

1. Millaisena tukea saavat yritykset kokevat Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämien maaseudun yritystukien vaikuttavuuden?

Tukien vaikuttavuuden lisäksi selvitetään Pohjois-Savon ELY-keskuksen roolia tuen myöntäjänä sekä tukiprosessin aikana. Näkökulmaa laajennetaan hieman myös kuntatasolle haastatteleamalla erään pohjoissavolaisen kaupungin yritys-asiantuntijaa sekä yhtä henkilöä Pohjois-Savon alueella toimivasta kehitysyhtiöstä. Lisäksi tutkitaan siis:

2. Millaisena maaseudun yritystukea saavat yritykset kokevat Pohjois-Savon ELY-keskuksen roolin tukiprosessin aikana?
3. Millaisena maaseudun yritystukien vaikuttavuus sekä ELY-keskuksen rooli koetaan kuntatasolla Pohjois-Savossa?

1.3 Tutkimusmenetelmä

Menetelmällisesti tämä pro gradu -tutkimus on pääosin kvalitatiivinen eli laadullinen sisältäen kuitenkin myös kvantitatiivisia eli määrällisiä elementtejä. Kyseessä on niin sanottu mixed methods -menetelmä, joka sisältää useampia perinteisiä laskentatoimen tutkimuspiirteitä kuten arviointitutkimusta, kustannusvaikuttavuusanalyysiä sekä myös tietystä kontekstissa ja tapauskohtaisesti tehdyn case-tutkimuksen sekä alueellisesti toteutetun field-tarkastelun piirteitä. Mixed methods -menetelmä, josta käytetään joskus myös nimitystä menetelmätriangulaatio, pyrkii hyödyntämään laajasti eri menetelmien vahvuuksia, ja siten muodostamaan tutkimusaiheesta, kuten esimerkiksi case-kohteesta, mahdollisimman kattavan kokonaiskuvan. (Vaivio & Sirén 2010; Yin 1984.)

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää. Tavoitteena on monialaisen todellisuuden ja tapahtumien monisuuntaisten suhteiden kokonaisvaltainen tutkiminen ja ymmärtäminen. Jokainen tapaus on ainutlaatuinen, joten ne käsitellään ja aineisto tulkitaan sen mukaisesti. Yleinen toteamus on, että laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on olemassa olevien väittämien todentamisen sijaan löytää ja paljastaa tosiasioita. Tutkija ohjaa tutkimusta omien arvolähtökohtiensa ja tietojensa pohjalta, sillä nämä muovaavat sitä, miten tutkittavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään. Niinpä tuloksia voidaan saada vain ehdollisina ja tiettyyn aikaan ja paikkaan liittyen. Laadullisen tutkimuksen aineisto kerätään usein luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa käyttäen metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Tyypillistä on, että tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotoksen menetelmällä ja tutkimussuunnitelmaa muokataan tarpeen tullen tutkimuksen edetessä joustavasti ja olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997.)

Eräs laadullisen tutkimuksen laji on case- eli tapaustutkimus (ks. Chua 1986; Yin 1984), jota tämäkin tutkimus osaltaan edustaa. Tapaustutkimuksessa pyritään tutkimaan tiettyä tapausta syvällisesti ja kokonaisvaltaisesti omassa ympäristössään muistaen läpi tutkimuksen asian laajempi viitekehys ja moninaisuus. Kyseessä onkin enemmänkin tutkimusstrategia kuin -metodi, sillä avainasemassa on säilyttää ja hahmottaa case kokonaisuutena samalla, kun siitä yritetään löytää yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa (Punch 2005, 144). Tavoitteena ja tarkoituksena ei ole yleistettävän mallin tai selityksen luominen, vaan ainutlaatuisen kohteen kuvailu. Tapaustutkimuksen vahvuutena voidaan nähdä, että se on eräänlainen väline teorioiden parantamiseen ja etsimiseen, tarjoaa jatkotutkimuksia kompleksisia ilmiöitä koskien ja määrittelee yleistettävyyden rajoja (Stake 2005, 460). Yleisesti case-tutkimukset voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Tutkimuksessa voidaan analysoivan ja jäsentävän tarkastelun pohjalta luoda viitekehys tai käyttää jo olemassa olevia viitekehyksiä tapausten analysoimiseen. Tarkasteluun voidaan myös käyttää useita erilaisia toisiaan täydentäviä näkökulmia. Kolmas vaihtoehto on tehtyjen case-havaintojen yleistäminen teorioiden yli. (Salmi & Järvenpää 2000, 265.) Perimmäisenä tarkoituk-

sena tapaustutkimuksessa on kuitenkin tukeutua analysoinnissa eri teorioihin ja kirjallisuuteen ja tarkastella kohdetta useamman eri teorian näkökulmasta sen sijaan, että tyydyttäisiin ainoastaan kuvailemaan tutkimuksen kohdetta (Chua 1996, 227; Salmi & Järvenpää 2000, 267; Yin 2002, 3). Case-tutkimus voidaan toteuttaa vain yhtä tapausta tutkimalla tai ottamalla mukaan useita tapauksia, jolloin voidaan puhua myös niin sanotusta field- eli kenttätutkimuksesta. Case- ja field-tutkimusten ero on luonteeltaan häilyvä ja riippuu määrittelytavasta, sillä ne voidaan joko erotella tai pitää niitä suurin piirtein samana asiana (Järvenpää & Pellinen 2005, 5). Kun tarkastelun kohteeksi valitaan useampia tapauksia, on usein hyödyllistä valita joko samankaltaisia tai täysin erilaisia tapauksia (Yin 2002, 5). Tässä tutkimuksessa mukaan pyritään valitsemaan toisistaan eroavia tapauksia valitsemalla mukaan erilaisia yrityksiä muun muassa toimialan, sijainnin ja yrityksen koon mukaan. Lukan (1999, 132) mukaan onnistunut case-tutkimus on uskottava kokonaisuus, jossa tulosten uskottavuus ja mielenkiinto pystytään osoittamaan, kun ongelma ja tulokset kytetään tärkeisiin aiheisiin ja osoitetaan saatujen tulosten mahdollinen käyttötapa teorian ja käytännön kehittämisessä.

Tämä pro gradu -tutkimus edustaa osaltaan myös evaluaatio- eli arviointitutkimusta. Evaluaatio on jonkin asian tai toiminnan arvon, merkityksen tai ansion määrittelyä. Evaluaatiotutkimuksessa mahdollisia ovat erilaiset menetelmät. Laadullinen, määrällinen, koeasetelmaan perustuva ja toimintatutkimukselliset lähestymistavat ovat kaikki yhtä mahdollisia. Evaluaation tulisi aina tuottaa arvostelma evaluandin arvosta, ansiosta tai merkityksestä. (Scriven 1991.) Arviointitutkimuksen perusmuotona on ohjelma-arviointi, jossa evaluaation kohde eli evaluandi, on jokin toimenpideohjelma. Suomalaisessa kontekstissa nämä mielletään usein projekteina (Rossi, Lipsey & Freeman 2004, 16). Arviointitutkimuksella pyritään analysoimaan sitä, miten projekti toimii, ja vaikuttaako projekti tarkoitetulla tavalla. Arviointitutkimuksen perusmenetelmiä ovat ennen-jälkeen mittaus ja koeasetelma eri variantteineen ja se voidaan yleisesti jakaa kahteen lajiin: tiedontuotantoarviointiin, joka tähtää tieteellisen tutkimuksen tapaan mahdollisimman luotettavan tiedon tuottamiseen (Pawson & Tilley 1997) sekä kehittävään arviointiin, jonka päätätimenä on toiminnan kehittäminen (Patton 1990; Fetterman, Kaftarian & Wandersman 1996). Arviointi voidaan jakaa myös formatiiviseen ja summatiiviseen evaluaatioon. Formatii- vinen tehdään ohjelman kuluessa tai kehittyessä ja sitä tehdään organisaatiolle itselleen tarkoituksena parantaa toimintaa arvioinnin avulla. Summatiivinen arviointi taas tehdään tavallisesti toiminnan päätyttyä tai vakiinnuttua sisäisten tai ulkoisten arvioijien tai näiden yhdistelmien toimesta ulkopuolisen yleisön tai päätöksentekijän tarpeeseen. (Scriven 1991, 340.) Vaikutusten arviointitutkimuksessa tarkoituksena on selvittää, missä määrin ohjelma täyttää sille asetetut tavoitteet, kuten yritystukien kohdalla esimerkiksi lisää työpaikkoja tai yrityksen tuottavuutta. Vaikutusten arvioinnilla kysytään, onko ohjelmalla saavutettu tarkoitettuja tavoitteita, ja onko tavoitteiden saavuttamisesta seurannut tarkoittamattomia seurauksia. (Rossi ym. 2004, 58.) Arvioinnissa tulisi erottaa toisistaan välittömät vaikutukset sekä pitkäaikaisvaikutukset, kustannukset,

joilla vaikutukset on saatu aikaan eli kustannusvaikuttavuuden näkökulma sekä asiakkaan kokemat ja ammattilaisten työssä näkyvät vaikutukset.

1.4 Tutkimusraportin rakenne

Tutkimusraportin rakenne etenee niin, että seuraavassa luvussa käsitellään yritystukiin vaikuttavuuden viitekehystä eli tukien tarkoitusta ja tavoitteita, yritystukia Suomessa, vaikuttavuutta käsitteenä, laskentatoimen teorioita ja malleja yritystukiin tarkasteluun, vaikuttavuuden mittaamisen haasteita sekä aiempaa tutkimusta tukien vaikuttavuudesta eri näkökulmista kuten muun muassa tuottavuuden, yrityksen kasvun ja työntekijämäärän näkökulmista. Kolmannessa luvussa paneudutaan maaseuturahastosta myönnettävien yritystukiin rooliin maaseudun kehittämisessä Pohjois-Savossa. Luvussa esitellään Pohjois-Savoa alueena, ELY-keskuksen toiminta sekä tutkimuksen käsitteenä olevat tuet. Luvussa kerrotaan myös maaseudun kehittämisestä Pohjois-Savossa sekä esitellään Itä-Suomen väliarviointiraportin tuloksia Pohjois-Savon osalta. Toiseksi viimeisessä luvussa analysoidaan aineisto ja kootaan tutkimuksen tulokset. Tutkimusraportti päättyy arviointiin ja johtopäätöksiin.

2 YRITYSTUKIEN VAIKUTTAVUUDEN VIIITEKEHYS

2.1 Yritystukien tarkoitus ja tavoitteet

Julkiset yritystuet voidaan määritellä poliittiseksi keinoksi, jolla pyritään tiettyihin päämääriin elinkeinoelämässä yhteiskunnallisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Talousteorian mukaan julkisen sektorin tarkoitus on väliintulollaan korjata häiriöitä markkinoiden toiminnassa, jotta talouden tehokkuus paranisi. Yritystukia käytetäänkin siis markkinoiden puutteellisen toiminnan korjaamiseen. Yrityksille suunnattuja suoria tukia tarvitaan, jos rahoitusmarkkinat eivät kykene arvioimaan hankkeita ja yrityksiä ja ohjaamaan rahoitusta oikeisiin kohteisiin. Markkinat voivat myös olla kykenemättömiä hinnoittelemaan positiivisia ulkoisvaikutuksia, joista tärkein yritystukien yhteydessä on tiedon leviäminen yrityksen ulkopuolelle ja toisiin yrityksiin. Positiiviset ulkoisvaikutukset eli tukien ansiosta yrityksen ulkopuolelle valuvat hyödyt ovatkin markkinahäiriöiden korjaamisen ohella toinen taloustieteellinen yritystukia puoltava peruste (Einiö ym. 2013; TEM 2012.) Tämän tutkimuksen kohteena olevat Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämät maaseudun yritystuet lukeutuvat suoriin yritystukiin, joiden määrittelyyn tässä luvussa pääasiallisesti tähdätään.

Yritystukien tavoitteena tulisi olla edesauttaa talouden rakenteiden uudistumista ja vahvistaa yritysten välistä kilpailua vääristämättä sitä. Tavoitteena on oltava yrityskentän ja -kannan uudistuminen, uusien tuotteiden ja innovaatioiden luominen ja kehityspanosten suuntaaminen korkean arvonlisän tuotantoon, joissa on odotettavissa suurta maailmanlaajuista kysyntää ja joissa Suomessa on suhteellisia vahvuuksia. On tärkeää, että tuet eivät vääristä yritysten välistä markkinaehtoista kilpailua. Maaseudun yritystukien kohderyhmä Pohjois-Savossa ovat kuitenkin pääasiassa pk-yritykset, joiden perustamista ja investointeja rahoittamalla pyritään vaikuttamaan maaseudun kehittymiseen ja vireyteen, joten pitää muistaa, että tämän tutkimuksen kohteena olevilla tuilla on hieman erilainen fokus kuin muun muassa pääkaupunkiseudun suuremmille yrityksille kohdennettavilla tuilla. (Einiö ym. 2013; Rauhanen ym. 2015.)

Suora tuki edellyttää sekä hankkeiden että niiden toteuttajien tapauskohtaista arviointia. Suoraa tukea myönnettäessä on etukäteen muodostettava käsitys toteuttajasta, hankkeesta ja yleisestä kehityksestä eli kontekstista asiaan liittyen. On myös ymmärrettävä näiden yhteys yleisiin poliittisiin tavoitteisiin ja meneillään oleviin hankkeisiin. Lisäksi on pohdittava, toteutuisiko tarkasteltava hanke ilman suoraa tukea. Hankkeen kuluessa ja sen jälkeen on seurattava tuen käyttöä ja mitattava sen vaikutuksia. Tuen tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta arvioitaessa on siis otettava huomioon monia eri näkökulmia ja yhteiskunnan tasoja ja tahoja. Tärkeässä asemassa on päämäärien selkiyttäminen tukien haku- ja myöntöprosessissa, jotta voidaan tutkia, täyttyivätkö asetetut tavoitteet eli vaikuttiko tuki niin kuin ennalta oli odotettu. (Rauhanen ym. 2015.)

2.2 Yritystuet Suomessa

Yritystuen määrittely Suomessa sekä näkemys tukien suuruudesta ei ole täysin yksiselitteistä vaan riippuu laskelmien tekijästä. Työ- ja elinkeinoministeriö sisällyttää yritystukien piiriin verotuet, suorat tuet, alennetut alv-kannat sekä muut veroetuudet. Ministeriö arvioi, että kaiken kaikkiaan näiden yhteissumma vuonna 2019 tulee olemaan noin 8,8 miljardia euroa, josta suoriin tukiin kuluu noin 1,3 miljardia euroa. Parissa vuodessa kokonaissumma on noussut yli 300 miljoonaa euroa. Yritystuet ovat suuri menoerä valtion budjetissa, sillä esimerkiksi lapsilisiin on vuoden 2019 valtion talousarviossa varattu 1,4 miljardia, asumistukiin 1,5 miljardia ja työttömyysturvaan 2,7 miljardia. ("Yritystukia jaetaan miljardeja euroja vuodessa – kysely: puolet yrittäjistä haluaa vähentää tukia nykyisestä", Yle:n WWW-sivu, luettu 10.2.2019.) Kosken ja Ylä-Anttilan (2011) mukaan Suomessa yritystueksi katsotaan suora rahallinen tuki, julkisten organisaatioiden myöntämät lainat, korkotuet, takaukset, verotuet, julkisten organisaatioiden pääomasijoitukset sekä julkisten organisaatioiden yrityspalvelut. Yritystukia jakaa Suomessa yli 20 eri tahoja, joista yksi on tämän tutkimuksen kohteena oleva ELY-keskus. Tukea voi saada lähes 250:een eri asiaan, joten tukijärjestelmän voidaan päätellä olevan melko byrokraattinen ja hajanainen. ("Tuotekuvaukset", yritystuki WWW-sivu, luettu 14.5.2019.)

Tilastokeskuksen ylläpitämässä yritystukitilastossa on tietoja julkisomisteisten instituutioiden eli työ- ja elinkeinoministeriön, maa- ja metsätalousministeriön sekä Finnveran ja Tekesin myöntämistä ja maksamista suorista yritystuista. Tilasto ei sisällä maataloustukia, eikä myöskään verotukia, sillä ne eivät kohdistu yksittäisiin yrityksiin. Myöskään kuntien jakamat yritystuet eivät ole mukana tilastossa. Tilastokeskuksen mukaan yrityksille maksettiin suorita tukia vuonna 2017 hieman vajaa 500 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa viisi prosenttia kasvua edellisvuoteen verrattuna. Yritysten saamat lainat taas laskivat 8 prosenttia ja takaukset kaksi prosenttia. Kokonaisuudessaan yritystuet laskivat prosentin vuoteen 2016 verrattuna. Jotain yritystukimuotoa (suora tuki, laina tai takaus) sai vuonna 2017 noin 8 prosenttia yrityskannasta. Vuonna 2017 yritystukea saaneiden yritysten määrä nousi kymmenen prosenttia 28 412 yritykseen.

Nämä yritykset vastasivat 40 prosentista kaikkien yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta ja yrityksissä työskenteli lähes sama prosenttiosuus kaikkien yritysten yhteenlasketusta henkilöstöstä. Suurin tuensaajaluokka yritysten kokoluokan mukaan vuonna 2017 olivat mikroyritykset, joita edusti yli 60 prosenttia tukea saaneista yrityksistä. Tukea saaneet mikroyritykset edustivat kuitenkin vain noin 6 prosenttia koko Suomen mikroyrityskannasta. Vain noin prosentti tukia saaneista yrityksistä oli suuria yrityksiä, mutta ne saivat kuitenkin rahamääräisesti eniten tukea yritystä kohden ja edustivat yli 50 prosenttia koko Suomen suurten yritysten kannasta. Euromääräisesti eniten suoraa tukea maksettiin edellisvuoden tapaan pienille yrityksille. Kokonaisuutena pienten yritysten saamat suorat tuet kasvoivat noin 12 prosenttia vuoden takaisesta ja mikroyritysten noin 10 prosenttia. Keskisuurten ja suurten yritysten tuet taas laskivat. ("Tukea saaneiden yritysten lukumäärä kasvoi edellisvuodesta", Suomen virallinen tilasto (SVT): Yritystukitilasto [verkkajulkaisu], luettu 2.2.2019.)

Vuonna 2017 tukea saaneiden yritysten määrä kasvoi yleisesti toimialasta riippumatta. Ainoastaan metsäteollisuudessa tukea saaneiden yritysten määrä ei noussut. Koko teollisuuden osalta tukea saaneiden yritysten lukumäärä kasvoi kuudella prosentilla edellisvuodesta. Suurinta kasvu oli palvelualoilla, jossa tuen saajien määrä kasvoi noin 13 prosenttia vastaten yli 40 prosenttia tukea saaneiden yritysten kasvusta. Suurin osa eli 35 prosenttia tukea saaneista yrityksistä operoi palvelualoilla vuonna 2017. Suorien yritystukine kasvu oli suurinta metsäteollisuuden sekä rakentamisen alalla. Metsäteollisuuden yritykset saivat myös toimialoista eniten suoraa tukea yritystä kohden. Euromääräisesti eniten vuodesta 2016 kasvoivat palvelualojen saamat suorat yritystuet. Palvelualoista selvästi eniten suoraa tukea vuonna 2017 saivat ammatillisen, tieteellisen ja teknisen sekä informaation ja viestinnän toimialat. (Emt.)

2.3 Vaikuttavuus käsitteenä

Vaikuttavuuden arvioinnin keskiössä on pohdinta siitä, mikä vaikuttaa mihinkin, miten, milloin ja millä edellytyksillä? Vaikuttavuudessa on kyse siitä, miten jokin interventio tuottaa jonkin prosessin kautta tietyn lopputuleman. Toisin sanoen kyse on sen arvioimisesta, missä määrin saavutukset ovat toteutetun toimeenpanon tuottamia (Dahler-Larsen 2005). Vaikuttavuuden käsite esiintyy monissa asiayhteyksissä, eikä sille ole olemassa yhtä tiettyä määritelmää. Käsite liittyy vahvasti päämääriin ja tapoihin, joilla niihin pyritään, ja siitä on monia näkökulmia aina kyseessä olevasta sovellusalasta ja arvioinnista riippuen. Vaikutus voidaan nähdä esimerkiksi toiminnan ja toimimattomuuden välisenä suhteena ja käsittää olemassa olevan tilan muuttamisena, säilyttämisenä tai estämisenä (Tervola 2005, 10). Honkonen (2002, 8-9) huomauttaa, että vaikuttavuutta tutkittaessa on tärkeää ottaa huomioon asetetut kriteerit, joiden pohjalta vaikuttavuutta tutkitaan. Tällaisia voivat olla esimerkiksi viralliset, yksilöiden, organisaatioiden tai sidosryhmien tavoitteet. Vaikka vaikuttavuutta arvioidaankin yleensä ennalta asetettujen päämäärien pohjalta, lasketaan vaikutta-

vuuden piiriin myös odottamattomat ja siten yllättävät vaikutukset sekä kielteiset vaikutukset. Honkosen mukaan vaikuttavuus ei ole mustavalkoista niin, että sitä joko tapahtuu tai ei tapahdu, vaan sitä on mahdollista kuvata tapahtuneen jossain määrin esimerkiksi prosentuaalisesti. Vaikuttavuutta on kuvattu myös nettomuutoksena jonkin toimenpiteen alkuperäisessä tavoitteessa korostaen sitä, että muutoksen on oltava juuri kyseessä olevasta toimenpiteestä johutuva (Sintonen & Pekurinen 2006, 53).

Vaikuttavuus voidaan määritellä vaikutusten ja niiden aikaansaamiseen käytettyjen suoritteiden välisenä suhteena ja se on yksi tuloksellisuuden osa-alue. Tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus taas tarkoittavat usein samaa asiaa, vaikkakin tuloksellisuudessa mielenkiinto voi olla vaikutusten sijasta tuloksissa eikä tuotannon tekijöiden mittaaminen rahamääräisesti ole välttämättä ollenkaan tarpeellista. Kustannusvaikuttavuudessa siis vaikuttavuuden aikaansaamiseksi tarvittavaa tuotannon tekijöiden käyttöä mitataan nimenomaan rahamääräisin kustannuksin. Vaikuttavuuden lisäksi tuloksellisuuden osa-alueita ovat tuottavuus, joka kuvaa, kuinka paljon suoritteita saadaan aikaan tietyllä määrällä tuotannon tekijöitä, ja taloudellisuus, joka kertoo suoritteiden ja niiden aikaan saamiseksi tarvittavien kustannusten välisestä suhteesta. Näistä taloudellisuus keskittyy nimenomaan rahamääräisiin kustannuksiin, vaikka se kuvaakin muuten samaa prosessien toimintaa kuin tuottavuuskin. Kustannusvaikuttavuus saadaan aikaan kertomalla taloudellisuus vaikuttavuudella, jolloin tuloksena on vaikutusten ja kustannusten välinen suhde. Tehokkuus voidaan taas puolestaan ajatella tuotosten ja niiden aikaansaamiseen käytetyn ajan suhteena tai laajemmasta näkökulmasta myös jonkinlaisena mahdollisimman hyvänä toimintana. Toiminta on sitä tehokkaampaa, mitä enemmän tuotoksia saadaan aikaan samassa ajassa, tai mitä vähemmän aikaa kuluu halutun tuotoksen määrän tuottamiseen. Kustannustehokkuus-termi taas tällöin voidaan nähdä esimerkiksi tuotoksen optimoimisena ajan ja kustannusten kokonaismäärän tai keskiarvokäytön mukaan. Vaikuttavuus voidaan nähdä paitsi yrityksen tasolla myös laajemmin esimerkiksi ELY-keskuksen organisaation tasolla, Pohjois-Savon maakunnan alueella tai koko Suomen tasolla niin, kuinka tietyillä kustannuksilla saataisiin mahdollisimman paljon hyötyjä ja positiivisia vaikutuksia aikaan yhteiskunnassa. (Pellinen 2005, 70; Rautiainen 2012.)

Yksi keino vaikuttavuuden tarkasteluun on mallintaa sitä Suomessa laajasti käytössä olevan vaikutusketjun avulla, joka tunnetaan kansainvälisesti IOOI-menetelmänä. Kirjainyhdistelmä muodostuu sanoista Input, Output, Outcome, Impact eli panos, tuotos, vaikutus, vaikuttavuus. Yritystukien vaikuttavuuden mallintamisessa voidaan käyttää myös esimerkiksi sanoja panos, tuotos, lopputulema ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Panos-vaiheeseen sisältyvät resurssit, joita työhön laitetaan kuten raha, työtuntien määrä, osaaminen ja verkostot. Tuotos-vaiheen tuloksia ovat panosten suorat seuraukset eli mitattavissa oleva tehty työ kuten työtunnit, kontaktien lukumäärä ja kirjoitetut raportit. Lopputulema kertoo konkreettisen muutoksen ihmisissä tai rakenteissa. Näitä voivat olla esimerkiksi oppiminen, työllistyminen, uudet asenteet ja käytännöt tai lakimuutokset. Yhteiskunnallinen vaikutus taas kuvaa tiettyjen toimien an-

siosta saavutettua muutosta hyvinvoinnissa ja yhteiskunnallista hyötyä. Yhteiskunnallinen vaikutus voi ilmetä esimerkiksi hyvinvoinnin lisääntymisenä työllistymisen myötä, terveiden elinvuosien lisääntymisenä, kustannusten alenemisenä tai yhteisöllisyyden lisääntymisenä. Ketjun lisäksi vaikuttavuutta voidaan tarkastella myös vaikuttavuuden ekosysteeminä, joka havainnollistaa, kuinka yhteiseksi tavoitteeksi asetettu yhteiskunnallinen hyöty laajenee vaikutuskehien kautta useiden tekojen ja panosten verkostoksi. Ekosysteemin kautta on helppompaa ymmärtää, kuinka yksittäinen toimija ei välttämättä saa aikaan yhteiskunnallista hyötyä, mutta monien tekijöiden ja panosten summana muutosten ja vaikutusten aikaansaaminen on mahdollista. (Heliskoski, Humala, Kopola, Tonteri & Tykkyläinen 2018.)

Vaikuttavuutta mitattaessa ja arvioitaessa on aina otettava huomioon aikahorisontti, jonka puitteissa vaikutuksia tutkitaan. Lyhyen ajan vaikuttavuus voi olla hyvinkin erilainen kuin pitkän aikavälin vaikutukset. Jonkin tietyn toimenpiteen vaikutukset voivat aluksi olla negatiivisia, mutta muuttuvat ajan kuluessa positiivisiksi ja toisinpäin. Yhteiskunnalliset vaikutukset syntyvät pääsääntöisesti keskipitkällä eli noin 3-6 vuoden aikajänteellä. Ajallisen viitekehyksen lisäksi vaikuttavuuden mittaaminen ei aina muutenkaan ole yksiselitteistä, sillä kyseessä on abstrakti ilmiö, joka on useimmiten sidottuna kontekstiin ja ilmenee monella eri tasolla ja taholla. Yrityksen sisäisen vaikuttavuuden lisäksi puhutaankin niin sanotuista ulkoisvaikutuksista, jotka esiintyvät yrityksen tai hankkeen lähiympäristössä sekä koko yhteiskunnankin tasolla kuten aiemmin on tullut ilmi. Vaikuttavuuden syyt eivät myöskään aina ole itsestään selviä tai helposti eristettävissä. Vaikuttavuuden moniulotteisuuden takia laajempia arviointimalleja onkin usein vaikeaa toteuttaa käytännössä, ja vaikuttavuuden arvioimisen edellytyksenä onkin usein kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta yhdistelevä mixed methods -menetelmä, jota tässäkin tutkimuksessa käytetään. Vaikuttavuuden mittaaminen on kuitenkin kannattavaa, vaikka lopputulos ei tulekaan olemaan aukoton ja täydellinen. Vaikuttavuuden mittaaminen siinä määrin kuin se on käytännössä ja taloudellisesti järkevää, syventää kuitenkin ymmärrystä tutkitusta aiheesta ja sen syy-seuraussuhteista. (Heliskoski ym. 2018; Sjöblom 2000, 5.)

2.4 Laskentatoimen teorioita yritystukien vaikuttavuuden arvioimiseksi

2.4.1 Value for money

Tarkasteltaessa tukien vaikuttavuutta nimenomaan laskentatoimen alan tutkimuksen ja teorioiden pohjalta, voidaan nostaa esiin erityisesti value for money (VFM) -konsepti. Julkisella sektorilla VFM -mittaus on usein synonyymi suoritusmittaukselle. Valtion organisaatioiden tavoitteena on tuottaa valtion varoilla mahdollisimman suuri yhteiskunnallinen hyöty. Näiden organisaatioiden suo-

ritusmittauksessa ei siis lasketa organisaation tekemää voittoa, vaan mitataan sitä, kuinka suuri yhteiskunnallinen vaikutus valtion varoilla on saatu aikaan. Perimmäinen syy niin sanotun value for money -mittauksen kehittämiseksi ja perustamiselle onkin ollut huoli valtion julkisten resurssien ja rahojen käytöstä. Malli tarkastelee tietyn valtiollisen kokonaisuuden tai instituution suoriutumista kolmesta eri näkökulmasta, joita ovat taloudellisuus, tehokkuus ja vaikuttavuus. Value for money -mittauksen määrittelemisen ei ole yksiselitteistä, eikä sille ole yhtä tiettyä määritelmää. Pääpiirteissään suoritusmittauksen tulisi kuitenkin sisältää kolme eri osa-aluetta. Tarkastuksen tulisi kattaa ensinnäkin arvio siitä, kuinka hyviä johdon tekemät toimet ovat sen varmistamiseksi, että resurssit käytetään taloudellisesti, tehokkaasti ja vaikuttavasti. Arvio siitä, ovatko kyseiset toimet toimivia ja vaikuttavia sekä raportti löydöksistä sekä suositukset johdon palkitsemisesta. Tarkastuksen tulisi koostua systeemien läpikäymisestä, johdon katsauksesta sekä suoritusanalyseistä. (Miller 1987.)

Value for money -mallilla on pitkät perinteet valtion organisaatioiden toiminnan arvioimisessa. 1980- ja 1990-luvuilla se valtasi vielä enemmän alaa julkisen sektorin johtamisessa. Paitsi keskushallinnolla myös kunnilla ja maakunnilla on tärkeä tehtävä julkisen sektorin palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa erityisesti muun muassa Suomessa. Valtion paikallisten organisaatioiden suoritusmittauksen tekeminen on vielä keskushallintoa haastavampaa ja monimutkaisempaa. Pitää myös muistaa, että maakuntien välillä on eroja, eivätkä toisessa maakunnassa saadut tulokset välttämättä päde enää toisella alueella. Johnsen, Meklin, Oulasvirta & Vakkuri (2001) peräänkuuluttavat tutkimuksessaan erityisesti selkeiden tavoitteiden asettamista alueellisessa hallinnossa, jotta VFM -mittauksen teko olisi helpompaa.

Konseptin niin sanottu ”vastinetta rahalle”-ajattelu on helppo ymmärtää jokapäiväisessä elämässä: tuotteesta tai palvelusta ei ole mitään järkeä maksaa enempää kuin mitä sen laatu ja käytettävyys oikeuttaa. Aihe koskettaa jokaista ihmistä ja taloudellisia valintoja, joita tehdään. Esimerkiksi nuoret opiskelijat vertailevat uutta puhelinta ostaessaan tuotteen ominaisuuksia ja hintaa ja vertaavat näitä omiin toivomuksiinsa puhelimen teknisen tason suhteen sekä rahamäärään, jonka ovat valmiita tuotteesta maksamaan. Tarkoituksena on tietysti löytää mahdollisimman hyvin omia toiveita vastaava tuote mahdollisimman alhaiseen hintaan. Ajattelu on omaksuttu myös arkikielessä ja konseptia onkin myös hieman kritisoitu siitä, että rahan arvo maksimoimista ja parhaan laadun etsimistä mahdollisimman alhaiseen hintaan pidetään itsestään selvänä. Malli on saanut kritiikkiä myös muun muassa siitä, että konseptin toteuttaminen käytännössä on hankala hahmottaa ja laadun ja arvon määrittäminen etenkin julkisella sektorilla ei ole yksiselitteistä vaan on paljon kiinni näkökulmasta. (Glendinning 1988; Lapsley & Pong 2000.)

2.4.2 Cost-effectiveness eli kustannusvaikuttavuus

Yksi laskentatoimen näkökulma yritystukien vaikuttavuuteen on jo hieman aiemminkin tässä tutkimusraportissa sivuttu cost-effectiveness eli kustannusvaikuttavuus. Määriteltäessä sitä, ovatko jonkin tietyn toimenpiteen kustannukset sopivia ja asianmukaisia, on avainasemassa tarkastella toimenpiteen aikaansaamaa arvoa ja vaikutusta eri näkökulmista. Mikä vain määrä rahaa voi olla tarkoituksenmukaista ja hyväksyttävää käyttää, riippuen täysin investoinnin aikaansaamasta arvonnoususta. (Zilberberg & Shorr 2010.)

Myös vaikuttava todisteisiin perustuva poliittinen päätöksenteko vaatii tuekseen täsmällisiä laskelmia ja määritelmiä niin kustannuksista kuin vaikutuksista. Pelkkien vaikutusten analysoiminen itsessään ei riitä, vaan on myös elintärkeää määrittää kustannukset, jotka vaaditaan tietyn vaikutuksen aikaansaamiseksi. Poliittisessa päätöksenteossa lyhyesti määriteltynä kustannusvaikuttavuusanalyysin tavoitteena on laskea, kuinka paljon vaikutusta saadaan aikaiseksi tietyllä poliittisella ohjelmalla yhtä ohjelmaan kohdistuvaa kustannusyksikköä kohden. Erilaisten poliittisten ohjelmien ja vaihtoehtojen, kuten tässä tapauksessa esimerkiksi yritystuen ja jonkun tietyn verohelpotuksen vertaamisen keskenään kustannusvaikuttavuusanalyysin pohjalta tulisi vaikuttaa todisteisiin pohjautuvaan poliittiseen päätöksentekoon. Kun yhteiskunnan kehittämisohjelmia suunnitellaan, tulee muistaa, että kustannukset samoin kuin vaikutukset ovat usein kontekstisidonnaisia. Ne ovat siis uniikkeja eri maissa ja eri aikoina sekä voivat vaihdella myös maiden sisällä eri alueiden mukaan. (Evans & Popova 2016.)

Yritystukien vaikutusten arvioiminen ei ole helppoa. Näitä haasteita käsitellään laajemmin luvussa 2.5. Samoin myöskin tukiin kohdistuvien kustannusten yksiselitteinen määrittäminen on hyvin vaikeaa. Tuet aiheuttavat vaikutuksia niitä saavissa yrityksissä, tukia myöntävissä organisaatioissa, yritysten lähiympäristössä sekä myös koko yhteiskunnan tasolla. Esimerkkinä tuki voi saada aikaan yrityksessä muun muassa liikevaihdon ja tuloksen kasvua, tukia myöntävässä organisaatiossa työntekijöiden tarpeen lisääntymistä ja sitä myötä uusien työntekijöiden palkkaamista, yrityksen lähiympäristössä yritysten välisen yhteistyön ja verkostoitumisen lisääntymistä sekä koko yhteiskunnan tasolla hyvinvoinnin lisääntymistä muun muassa työllistymisen ja uusien innovaatioiden leviämisen kautta. Tuet aiheuttavat myös erilaisia kustannuksia monella eri tasolla kuten yrityksessä, tukea myöntävässä organisaatiossa sekä yhteiskunnan tasolla. Kaikkien näiden kustannusten rahamääräinen arviointi ei myöskään ole helppoa eikä välttämättä aina edes mahdollista. Esimerkiksi sen ajan ja vaivan rahamääräinen mittaaminen, jonka yrittäjä käyttää tukiprosessin eri vaiheisiin, kuten tukihakemuksen tekemiseen, raportointiin ja asioiden selvittämiseen ennen tuen hakemista, ei ole helppoa. Kaikki tukea hakevat yrittäjät eivät välttämättä kirjaa ylös tukiprosessiin käytettyjä työtunteja, ja vaiva taas voidaan määritellä kokemusperäiseksi asiaksi, jonka rahamääräistä arvottamista ei pysty oikeastaan tekemään kukaan muu kuin vaivan kokija itse, jos hänkään. Tukea myöntävissä organisaatioissa, kuten tässä tapauksessa ELY-keskuksessa, tukien pyörittämiseen kohdistuvien rahamääräisten kustannusten määrittämisen taas voisi kuvitella olevan helpompaa, sillä organisaatiossa on

tietyt työntekijät ja mallit, joiden avulla ja kautta tukia pyöritetään. Valtion tasolla koko yritystukijärjestelmään kohdistuvat rahamääräiset kustannukset ovat ainakin jollain tasolla selvitettävissä määrittämällä tukiin käytetyt valtion rahat sekä koko tukijärjestelmän pyörittämisestä koituneet kustannukset, kuten tukijärjestelmän parissa työskentelevien ihmisten palkat. Kokonaisuutena arvioiden yritystuista koituvien kustannusten arvioimisen voisi ajatella olevan helpompaa kuin vaikutusten arvioimisen. Esimerkiksi kun työtön ihminen saa yritystuen ansiosta töitä, saattaa tuki näin ollen vaikuttaa yhteiskunnan tasolla kyseisen ihmisen työttömyydestä johtuvien maksujen kuten työttömyysturvamaksujen vähenemiseen. Työttömyys saattaa myös aiheuttaa masennusta tai syrjäytymistä, joilla on todella suuri vaikutus ihmisen elämänlaatuun. Yksittäisen ihmisen elämänlaadun paraneminen työllistymisen ansiosta kuuluu niihin tuen vaikutuksiin, joiden arvoa on hyvin vaikea määrittää.

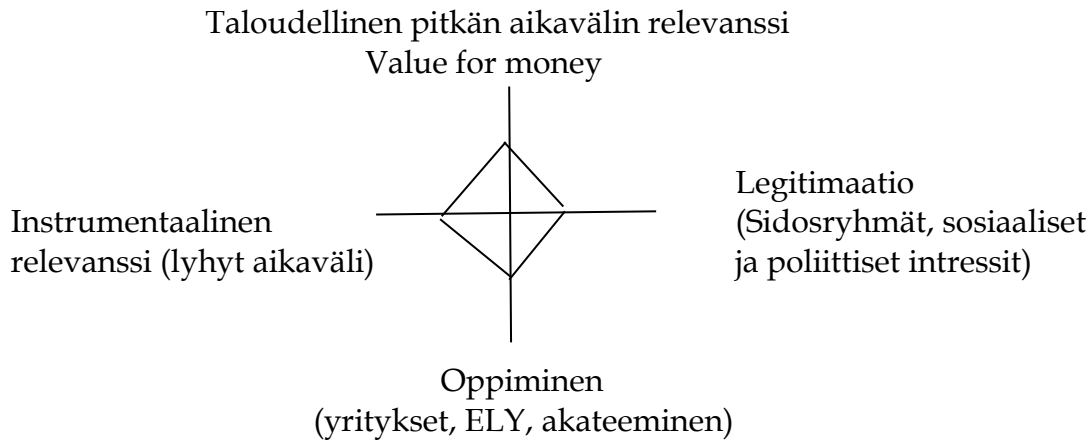
2.4.3 Relevance diamond -malli

Yksi lähestymistapa tukien vaikuttavuuden tarkasteluun on tarkastella sitä relevanssin eli asianmukaisuuden ja merkityksen näkökulmasta. Rautiainen, Sippola ja Mättö (2017) erottavat relevanssille kaksi ulottuvuutta, jotka ovat päätösrelevanssi ja arvorelevanssi. Arvon määrittämisen tavat poikkeavat yleensä käytännössä ja teoriassa ja siten myös käytännön tekijöiden ja akateemisen kullijakunnan näkökulmasta. Niinpä Rautiainen ym. (2017) erottavat arvorelevanssin osalta nämä näkökulmat toisistaan. Käytännönläheisen arvorelevanssin näkökulmasta tarkastelun keskiössä ovat esimerkiksi pitkäaikaiset taloudelliset hyödyt yleensä tietylle case-organisaatiolle. Akataamisen arvon relevanssi kertoo, miten merkityksellinen tarkasteltava kohde on oppimisen kannalta niin akateemisesti kuin organisaatiossa itsessään. Päätösrelevanssi jakautuu myös kahteen näkökulmaan, joista toinen kuvaa päätöksenteon merkitystä hieman suppeammasta ja toinen laajemmasta perspektiivistä. Instrumentaalinen päätösrelevanssi kuvaa vaikutusta lyhyen aikavälin parannuksiin kuten esimerkiksi tuotteen valmistusaikaan. Legitimiivinen päätösrelevanssi taas kuvaa merkityksellisyyttä ja oikeellisuutta sidosryhmiä ja koko yhteiskuntaa kohtaan.

Relevanssi voi tarkoittaa eri ihmisille, ryhmittymille ja organisaatioille eri asiaa. Yhteiskunnassa on monia ryhmiä kuten esimerkiksi arvoiltaan erilaisia poliittisia puolueita, joiden mielipide vaihtelee siitä, mikä on relevanttia ja eettistä. Yhteiskunnallinen relevanttius koskettaa myös käytännönläheistä arvon luomista muun muassa työllistämisen ja verojen maksun muodossa. Relevanssin eri näkökulmat voivat olla toisistaan täysin erillisiä tai ne voivat olla olemassa myös samanaikaisesti ja täydentää toisiaan. (Rautiainen ym. 2017.)

Laskentatoimen tutkimuksessa arvorelevanssi tarkoittaa, että jollakin on materiaallinen vaikutus organisaation arvoon. Kuitenkin esimerkiksi julkisen sektorin organisaatioiden kohdalla organisaation arvoa ei mitata odotettujen diskontattujen tulevaisuuden voittojen perusteella vaan kuten jo aiemmin on

mainittu sen perusteella, millainen odotettu arvonlisäys koko yhteiskunnan kannalta tulee olemaan. Tämä pätee myös ELY-keskuksen toiminnassa.

KUVIO 1 Pohjois-Savon ELY:n myöntämien maaseudun yritystukien relevanssin näkökulmat Rautiaisen ym. (2017) Relevance diamond -mallia mukaillen.

Kuviossa 1 on esitelty eri näkökulmia relevanssin tarkasteluun tämän tutkimuksen kohteena olevien tukien suhteen. Tukijärjestelmän relevanttiutta voidaan arvioida pikällä aikavälillä jo aiemmin esitellyn value for money-konseptin avulla. Oppimisen näkökulmasta arvioidaan, kuinka merkityksellistä tuen vaikutus on oppimiseen yrityksessä, ELY:ssä sekä myös akateemisten oppijoiden näkökulmasta. Legitimaatio taas kuvaa tuen vaikuttavuutta sosiaalisten ja poliittisten intressien valossa kuten esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta ja siten sosiaaliturvan maksujen säästämisen muuhun käyttöön yhteiskunnassa. Instrumentaalinen relevanssi kuvaa tuen muutosta lyhyellä aikavälillä yrityksen toiminnassa kuten esimerkiksi tuen vaikutusta tuottavuuden kasvuun.

2.5 Yritystukien vaikuttavuuden arvioimisen haasteita

Kuten poliittisten toimenpiteiden vaikuttavuuden pohdinnassa yleensä, myös yritystuen kohdalla on kyse kahden tilan vertailusta: millainen maailma olisi tuen kanssa verrattuna tilanteeseen ilman tukea tai jonkun vaihtoehdoisen toimenpiteen kanssa. Yritystukien todellisesta vaikuttavuudesta on vain vähän tutkittua tietoa ja tukien vaikuttavuuden arviointia ja tutkimustulosten hyödyntämistä tuleekin kehittää ja tukien arviointiin pitää varata riittävästi resursseja (TEM 2017). Erityisesti tutkimus- ja kehitystoimintaan suunnattujen yritystukien tutkimisessa Suomi on kuitenkin maailman mittakaavassa yksi parhaimmista (Ylhäinen, Rouvinen & Kuusi 2016).

Yritystukien vaikuttavuuden arvioimiseen liittyy useita ongelmia. Tuetun yrityksen kehitystä ilman tukea eli niin sanottua vaihtoehtoista tulemaa ei voi-

da koskaan havaita. Arviointiongelmaa vaikeuttaa entisestään se, että yritykset ovat erilaisia eli heterogeenisiä. Tuella voi olla erilainen vaikuttavuus erilaisissa yrityksissä, jolloin vaikuttavuus esimerkiksi saattaa vaihdella yrityksen kokoluokan mukaan, jolloin vaikuttavuus suurissa ja pienissä yrityksissä voi olla hyvinkin erilainen (Bronzini & Ianchini 2014; Gonzalez, Jaumandreu & Pazo 2005; Gonzalez & Pazo 2008; Lach 2002). Havaittujen piirteiden lisäksi yritykset saattavat poiketa huomattavasti toisistaan myös sellaisten piirteiden osalta, joita tutkijan ei ole mahdollista havaita. Näiden yritys kohtaisten tekijöiden kontrollointi olisi tärkeää, mutta edellyttää monesti menetelmiä, joita ei ole saatavilla, mikä vaikeuttaa luotettavan tutkimuksen tekemistä. Lisäksi suorien yritystuki alokointi eli kohdistuminen ei ole satunnaista, kuten ihanteellisessa vaikuttavuusasetelmassa tulisi olla. Yritykset päättävät itse hakevatko tukia, ja toisaalta julkinen rahoittaja myöntää tukia vain osalle hakijoista omien valintakriteeriensä mukaan. On todettu, että tuen hakijat oppivat hakemaan tukia, ja kun tuenmyöntäjät oppivat tuntemaan hakijan, saa kyseinen yritys tukea todennäköisemmin kuin jokin muu yritys. Monilla tukea myöntävillä organisaatioilla on siis tuttuja entuudestaan tuttuja rahoitusasiakkaita, jotka saavat tukea vuodesta toiseen, ja lisäksi joukko yrityksiä saa jatkuvasti tukea samoilta organisaatioilta. (Koski & Ylä-Anttila 2011; Ylhäinen ym. 2016.)

Vaikuttavuuden arvioimista vaikeuttaa myös se, että tukien muita yrityksiä ja yhteiskuntaa yleisemmin hyödyttäviä vaikutuksia eli ulkoisvaikutuksia on erittäin vaikea mitata. Jotta empiirisen tutkimuksen tekeminen olisi mahdollista, joudutaan ulkoisvaikutukset usein arviointiasetelman mahdollistamiseksi käytännön syistä sulkemaan pois tarkastelusta. Imbensin ja Wooldridgen (2009) mukaan arviointikirjallisuudessa toimenpiteen vaikutus on usein oletettu kohdistuvan vain sitä saaneeseen yksikköön niin, että toimenpiteellä ei ole vaikutusta muihin osapuoliin. Tällainen toimenpiteen ulkoisvaikutusten poisrajaaminen on kuitenkin ongelmallinen lähtökohta monissa taloustieteen tutkimuksissa (Ylhäinen ym. 2006).

Kuten aiemmin on todettu, yhtenä yritystuki keskeisenä tavoitteena voidaan pitää rahoitusmarkkinoiden epätäydellisyyksien korjaamista. Yhteiskunnan kannalta hyvätkin hankkeet saattavat jäädä toteutumatta rahoituksen puuttuessa, jolloin yritystuilla on hyvä peruste, etenekin aloittelevien ja pienten yritysten kohdalla (mm. Hall & Lerner 2010). Tukien vaikuttavuustutkimuksen haasteena on kuitenkin se, että tukien mahdollisia haitallisia vaikutuksia markkinoiden toimintaan on hyvin vaikea arvioida. De Mezan (2002) mukaan epätäydelliset rahoitusmarkkinat saattavat liian vähäisen investoimisen ongelman sijaan päinvastoin johtaa siihen, että rahoitettuja hankkeita on liian paljon. Koski ja Pajarinen (2015) toteavat, että tuet saattavat keinotekoisesti pitää yllä yrityksiä, joiden toiminta ilman tukea päättyisi. Näin ollen tuet saattavat hidastaa talouden ”luovaa tuhoa” ja vaikuttaa epäsuotuisasti markkinoiden toimintaan.

Haasteena tukien vaikutusten tilastolliseen mittaamiseen on se, että vaikutus on sidottu ajalliseen kontekstiin ja se saattaa realisoitua vasta pitkän ajan päästä, eivätkä vaikutukset välttämättä näy toivotulla tavalla lyhyen aikavälin tarkastelussa. Esimerkiksi Karhunen ja Huovari (2015) ovat havainneet, että

lyhyellä aikavälillä havaittu T&K-tukien vaikutus yrityksen tuottavuuteen voi olla jopa negatiivinen. Toisaalta vaikuttavuuden tarkastelu edes useamman vuoden aikajanalla ei välttämättä myöskään johda positiivisiin vaikutuksiin tuottavuuden osalta (Koski & Pajarinen 2015). Vaikutusten mittaamisen aikajänteelle omat ehtonsa asettavat myös käytetty aineisto sekä politiikan päättäjien käytettävissä oleva aikahorisontti. Tukien vaikuttavuutta tarkasteltaessa saatuihin tuloksiin saattaa vaikuttaa myös tuen määrä eli intensiteetti. On todettu, että erilaiset tukimäärät saattavat vaikuttaa eri tavoin julkisen rahoituksen yksityistä rahoitusta lisäävään vaikutukseen (Görg & Strobl 2007). Usein tutkimuksissa on kuitenkin käytetty indikaattorimuotoista rahoitusmuuttujaa, joka ei anna painoarvoa saadun tuen määrälle (Ylhäinen ym. 2016). Tässä tutkimuksessa tuen rahamäärälle ei juurikaan anneta painoarvoa.

Ylhäinen ym. (2016) näkevät erityisesti T&K-toimintaan kohdistettavien tukien vaikuttavuustutkimuksen haasteena sen pohtimisen, mitä seikkoja empiirisessä tarkastelussa on ylipäättään tarkoituksena mitata. Kirjallisuudessa on keskitytty paljon mittaamaan additionaliteettia eli sitä, lisääntykö yksityisesti rahoitetun tutkimuksen ja kehityksen määrä julkisen tuen ansiosta. Rahoittajaorganisaatioiden päämääräksi taas voi olla hyvin usein asetettu hyvinvointivaikutusten tuottaminen. Poliitiikan päättäjien näkökulmasta ei siis ole selvää, kuinka hyvin julkinen rahoittaja toteuttaa päämääräänsä, mikäli onnistumisen mittaaminen on vaikeaa. Additionaliteetin ja hyvinvointivaikutusten yhteys ei välttämättä ole lainkaan suoraviivainen, mikä taas Ylhäisen ym. (2016) mukaan asettaisi kyseenalaiseen valoon suuren osan empiirisen T&K-tutkimuksen johdopäätöksistä.

2.6 Yritystukien vaikuttavuus aiemman tutkimuksen mukaan eri näkökulmista

2.6.1 T&K-toiminta ja innovaatiot

Yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan tuloksena syntyvät innovaatiot eli jonkin uuden idean tai ajatuksen sitoutuminen yrityksen harjoittamien tavaroiden tai palveluiden tarjontaan on yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisen hyvinvoinnin luojista pitkällä aikavälillä tarkasteltuna (Ylhäinen ym. 2016). Positiivisten ulkoisvaikutusten takia on suositeltavaa suunnata tukia yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan kehittämiseen (TEM 2017). T&K-toiminnan tukien on todettu aiemmassa tutkimuksessa lisäävän innovaatiotoimintaan kohdistuvien investointien määrää erityisesti pienen kokoluokan yrityksissä. Suurissa yrityksissä julkinen tuki taas usein syrjäyttää investointien yksityistä rahoitusta. Aiemmassa tutkimuksessa on kuitenkin melko vähän heterogeenisuustuloksia yritysten muunlaisista ominaisuuksista kuin kokoluokasta. Kokonaisyhteenvetona voi todeta, että T&K-toimintaan ja innovaatioihin kohdistuvilla tuilla on tutkimustulosten perusteella positiivisia kokonaistaloudellisia vaikutuksia ja pääasialli-

sesti pienille yrityksille kohdennettuina ne voivat olla vaikuttavia ja tehokas tapa edistää taloudellista kasvua. Erityisen tärkeitä ovat T&K-toiminnan tukien vaikutukset kokonaistuottavuuteen. (Rauhanen ym. 2015.) Ylhäisen ym. (2016) mukaan suomalaisten tutkimusten kohdalla 33% tuloksista viittaa T&K-toimintaan suunnattujen yritystukien vaikuttavan positiivisesti ja tilastollisesti merkittävästi. Yhdeksän prosenttia kertoo negatiivisesta vaikutuksesta ja lähes 60% tuloksista viittaa epäselvään vaikutukseen, joka on lähellä nollaa tai tilastollisesti ei-merkitsevä. Kansainvälisten tutkimusten kohdalla tilasto on hieman parempi, sillä 49% viittaa positiiviseen, 42% epäselvään ja 9% negatiiviseen vaikutukseen. Yhteenvedona voidaan sanoa, että tutkimus- ja kehitystoimintaan suunnatut tuet siis tuottavat enemmän positiivisia tai epäselviä kuin selvästi negatiivisia vaikutuksia. Saman Ylhäisen ym. (2016) tutkimuksen mukaan tarkasteltaessa T&K-toimintaan suunnattujen tukien vaikutusta patentoinnin ja muun innovaatiotuotannon osalta Suomea koskevissa tutkimuksissa 35% tuloksista viittaa positiiviseen vaikutukseen ja 53% ei-merkitsevään vaikutukseen. Vain kahden tutkimuksen kohdalla oli havaittavissa myös merkitsevää negatiivista vaikutusta.

2.6.2 Työntekijöiden määrä

Työllistämisen ja matalapalkkatuilla tavoitteena on luonnollisesti työllisyyden parantaminen. Tällaista vaikutusta ei ole näillä tuilla kuitenkaan havaittu, eikä niiden ole havaittu vaikuttavan positiivisesti myöskään yritysten tuottavuuteen. Tutkimuksen perusteella tuet jäävät todennäköisimmin yrityksille tai siirtyvät osittain palkkoihin (Rauhanen ym. 2015). Koski ja Pajarinen (2013) taas ovat havainneet, että yritystuilla on keskimäärin positiivinen työllisyysvaikutus aloittelevien yritysten ja vanhempien yritysten kohdalla. Toisaalta taas nuorien ja kovaa vauhtia kasvavien yritysten kohdalla tukien ei havaita merkittävästi vaikuttavan tämänhetkiseen tai tuen jälkeiseen työllisyyskasvuun. Kosken ja Pajarisen havainto on myös, että tutkimus- ja kehitystoimintaan suunnatuilla yritystuilla on yleisesti positiivinen vaikutus työllisyyteen lyhyellä aikavälillä, mutta ei enää huomattavaa vaikutusta työllisyyteen pidemmällä aikavälillä tuen jälkeen. Myös Einiö (2014) ja Karhunen & Huovari (2015) havaitsivat tutkimuksissaan niin ikään T&K-tukien positiivisen vaikutuksen työllisyyteen. Kun tarkastellaan tutkimus- ja kehitystoimintaan suunnattujen tukien vaikutusta työntekijämäärään tai sen kasvuun, Ylhäisen ym. (2016) tutkimuksen mukaan 39% Suomen tutkimuksista viittaa positiiviseen ja loput 61% ei-merkitsevään työllisyysvaikutukseen. Kansainvälisistä tutkimuksista 41% viittaa positiiviseen, 53% ei-merkitsevään ja ainoastaan yksi tutkimus negatiiviseen vaikutukseen. Muun muassa Italiassa (Colombo, Giannangeli & Grilli 2012) ja Ruotsissa (Söderblom, Samuelsson, Wiklund & Sandberg 2015) on havaittu yritystukien positiivinen vaikutus työntekijämäärään.

2.6.3 Investoinnit

Investointitukien vaikuttavuudesta ei ole kirjallisuudessa selvää yhteneväisyyttä, ja luotettavia tuloksia on ylipäättään saatavilla rajoitetusti. Useimpien tutkimusten mukaan investointituet eivät lisää uusien investointien määrää, vaikka joissain tutkimuksissa löydetäänkin pieniä positiivisia vaikutuksia. Yleisesti investointituilla ei vaikuta olevan positiivisia vaikutuksia myöskään yrityksen tuottavuuteen. (Rauhanen ym. 2015.) Tukien vaikutusta tutkimus- ja kehitystoiminnan investointeihin tarkastelevista tutkimuksista havainnot näyttäisivät viittaavan yli puolessa tapauksista positiivisiin vaikutuksiin ja vajaassa puolessa ei-merkittävään vaikutukseen. Kansainvälisissä tutkimuksissa on löytynyt myös joitain negatiivisia tuloksia, mutta suomessa toteutetuissa tutkimuksissa oikeastaan vain positiivisia tai ei-merkittäviä vaikutuksia. (Ylhäinen ym. 2016.) Muun muassa Einiö (2014) on havainnut T&K-toimintaan kohdistuvien tukien lisäävän yritysten T&K-investointien määrää.

2.6.4 Tuottavuus

Tutkimustuloksia tukien vaikuttavuudesta muuhun yritystoimintaan kuten liikevaihtoon ja tuottavuuteen on melko vähän, joskin koko ajan lisääntyvissä määrin. Erityisesti vaikuttavuutta tuottavuuteen pidemmällä aikavälillä olisi tärkeää selvittää (Rauhanen ym. 2015.) Suomea koskevien tutkimus- ja kehitystoimintaan suunnattujen tukien tuottavuusvaikutusta tarkastelevien tutkimusten tuloksista 11% antaa viitteitä positiivisista tuloksista. Kuitenkin yli kaksi kolmasosaa tutkimuksista kertoo, että T&K-tukien tuottavuusvaikutus ei ole merkittävä. Merkittäviä negatiivisia vaikutuksia tuottavuuteen taas havaitti 17% tutkimustuloksista. (Ylhäinen ym. 2016.) Einiö (2014) havaitsee T&K-toimintaan suunnattujen yritystukien positiivisen vaikutuksen liikevaihtoon. Tutkimuksessa ei löydetä välittömiä tuottavuusvaikutuksia, mutta sen sijaan löytyy viitteitä pidemmän aikavälin positiivisista tuottavuusvaikutuksista. Pajarisen ja Rouvisen (2014) tutkimuksessa selvitetään Tekesin myöntämän rahoituksen vaikutuksia työn tuottavuuteen, ja tarkastelun tiimoilta ei löydetä tilastollisesti merkittävää positiivista vaikutusta. Karhunen ja Huovari (2015) taas tarkastelevat T&K-tukien tuottavuusvaikutuksia. Tutkimuksessa ei löydetä positiivisia vaikutuksia työn tuottavuuteen viiden vuoden ajanjaksolla tuen myöntämisestä. Sen sijaan havaitaan, että tukien tuottavuusvaikutus lyhyellä aikavälillä on päinvastoin negatiivinen. Myöskään Koski & Pajarinen (2015) eivät havaitse, että yritystuilla olisi tilastollisesti merkittävää lyhyen tai pidemmän (3-5 v.) vaikutusta yritysten työn tuottavuuteen. Heidän mukaansa tuet myös hidastavat tuottavuudeltaan alhaisten yritysten poistumista markkinoilta.

2.6.5 Yritysten kasvu ja kehittyminen

Tarkasteltaessa Tekesin nuorille innovatiivisille yrityksille myöntämän rahoituksen kasvuvaikutuksia on havaittu, että rahoitus on enemmän kuin kaksinkertaistanut siihen osallistuneiden yritysten kasvun. Rahoitusohjelman vaikuttavuus myös käytettyjen rahallisten panosten pohjalta oli positiivinen. (Autio & Rannikko 2016.) Tutkimusten mukaan julkinen rahoitus voi tarjota nuorille ja kasvaville yrityksille niin sanotun ”laatuleiman”, joka kertoo hankkeen laadusta ja voi näin ollen auttaa saamaan rahoitusta yksityisiltä rahoittajilta (Lerner 1999; Takalo & Tanayama 2010). Tälle niin sanotulle sertifiointihypoteesille on saatu jonkin verran tukea muun muassa Yhdysvalloista, jossa julkista innovaatiotukea saaneet yritykset kasvoivat nopeammin ja saivat todennäköisemmin pääomasijoituksia kuin muut yritykset (Lerner 1999). Italiassa suorilla ja valikoivilla yritystuilla on todettu olevan yhteys kokonaistuottavuuden kasvuun toisin kuin niin sanotuilla automaattisilla tuilla (Colombo, Grilli & Murtinu 2011). Myös Ruotsissa on havaittu yritystukien pääosin myönteinen vaikutus yritysten liikevaihtoon ja osakepääomaan (Söderblom, Samuelsson, Wiklund & Sandberg 2015).

2.6.6 Taloudelliset hyvinvointivaikutukset

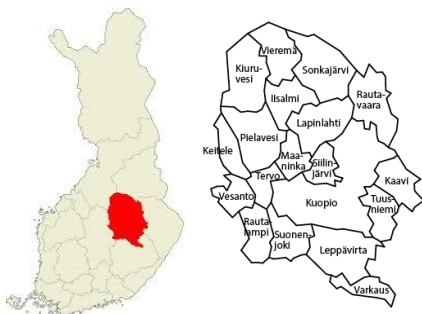
Takalo, Tanayama & Toivanen (2013) ovat tutkineet suomalaisella aineistolla erityisesti T&K-toimintaan suunnattujen tukien materialistiseen elintason liittyviä taloudellisia hyvinvointivaikutuksia. Heidän mukaansa yritystukien hakemisesta aiheutuneet kustannukset ovat keskimäärin alhaiset ja tukien vaikutukset ovat hyvin heterogeeniset. Kohdennettujen tukien yhteiskunnallisen tuoton arvioidaan olevan tutkimuksen mukaan 30-50% välillä ja näiden yhteiskunnallisten tuottojen arvioidaan myös ylittävän julkisen rahan vaihtoehtoiskustannuksen. Tukien tuottamat ulkoisvaikutukset näyttäisivät kuitenkin jäävän pienemmiksi kuin yksityiset tuotot, sillä noin 60% tukien kokonaistuotoista menee tukia saaneille yrityksille.

Takalo, Tanayama & Toivanen (2016) tarkastelevat myös toisessa tutkimuksessaan suomalaisella aineistolla vaihtoehtoista mallia, joka ottaa huomioon rahoitusmarkkinoiden epätäydellisyydet, ulkoisvaikutukset sekä tutkimus- ja kehitystoimintaan liittyvät kiinteät kustannukset. Tutkimuksen mukaan tukien avulla tuotetaan huomattavasti korkeammat T&K-investoinnit ja ulkoisvaikutukset kuin tilanteessa, jossa tukia ei olisi lainkaan. Toisaalta tuet eivät kuitenkaan muuta yritysten panostuksen tasoa tutkimus- ja kehitystoimintaan. Kun julkisen rahan vaihtoehtoiskustannukset huomioidaan kumpikaan vaihtoehto, tuki tai se että tukea ei olisi, ei tuota merkittävästi parempaa lopputulosta taloudellisen hyvinvoinnin kannalta.

3 MAASEUDUN YRITYSTUET ALUEELLISEN KEHITTÄMISEN VÄLINEENÄ POHJOIS-SAVOSSA

3.1 Pohjois-Savon maakunta

Itä-Suomessa sijaitseva Pohjois-Savo on 250 000 asukkaallaan Suomen kuudenneksi suurin maakunta. Keskuskaupunki on 120 000 asukkaan Kuopio. Kuopion seutu käsittää myös vireän 22 000 asukkaan Siilinjärven kunnan. Pohjois-Savon eteläosassa sijaitsee 22 000 asukkaan teollisuuskaupunki Varkaus, jossa tärkeässä asemassa ovat erityisesti energiateknologia ja puunjalostus. Maakunnan pohjoisen osan keskus on niin ikään 22 000 asukkaan Iisalmi, jonka vahvuuksia ovat koneteollisuus, vahva puutuoteteollisuus sekä monipuolinen elintarviketeollisuus. Muita kuntia Pohjois-Savossa jo esiteltyjen lisäksi ovat hie- man alle 10 000 asukkaan Kiuruvesi, Lapinlahti, Leppävirta ja Suonenjoki sekä alle 5 000 asukkaan Kaavi, Keitele, Pielavesi, Rautalampi, Rautavaara, Sonkajärvi, Tervo, Tuusniemi, Vesanto ja Vieremä. Kyseessä on hyvin maaseutumainen maakunta, sillä kuluvalle ohjelmakaudella Pohjois-Savo on kokonaisuudessaan maaseutuohjelman toteutusalueita lukuun ottamatta Kuopion ja Varkauden keskusta-alueita. (”Pohjois-Savon maakunta”, ForeSavo WWW-sivu, luettu 2.2.2019.)

KUVA 1 Pohjois-Savon maakunta

3.2 ELY-keskuksen toiminta ja tehtävät

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (lyhyemmin ELY-keskukset) ovat valtionhallinnon organisaatioita, jotka toteuttavat alueellisia toimeenpano- ja kehittämistehtäviä Suomessa. ELY-keskuksia on yhteensä 15 ja niiden keskeisin tehtävä on kehittää ja tukea taloudellista, sosiaalista ja ekologisesti kestävää hyvinvointia. Ne ovat merkittäviä alueiden kehittäjiä ja EU-rahoituksen myöntäjiä. Keskukset tekevät tiivistä yhteistyötä eri organisaatioiden kanssa kuten maakunnan liitojen kanssa sekä ohjaavat myös työ- ja elinkeinotoimistoja.

ELY-keskusten yhteisiä arvoja ovat asiakaslähtöisyys, osaaminen, yhteistyö ja avoimuus. Toiminnan tavoitteita ovat alueiden elinvoimaisuuden, väestön hyvinvoinnin sekä elinkeinoelämän menestystekijöiden ylläpitäminen ja edistäminen. Pohjois-Savon ELY-keskuksen päätoimipaikka on Kuopiossa. ELY-keskuksen tehtäviä ovat:

- Yritysten rahoittamis- ja kehittämispalvelut, työllisyysperusteiset tuet ja työvoimakoulutus, maatila- ja kalatalousasiat, maahanmuuttoasiat ja EU:n rakennerahastohankkeet
- Ammatillinen koulutus, kirjasto-, liikunta-, opetus- ja nuorisotoimen tehtävät
- Maanteiden kunnossapito, tiehankkeet, liikenteen lupa-asiat, liikenneturvalisuus, joukkoliikenne ja saaristoliikenne
- Ympäristönsuojelu, alueiden käytön ja rakentamisen ohjaus, luonnonsuojelu, ympäristön tilan seuranta, vesivarojen käyttö ja hoito

Pohjois-Savon ELY-keskuksen tehtävät on jaettu kolmeen vastuualueeseen, joilla on erilaiset toimialueet:

- Elinkeinot, työllisyys ja osaaminen
 - Vastuualueen toimialue on Pohjois-Savo. Tämän lisäksi vastuualue hoitaa myös Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan maahanmuuttoasiat
 - Kalatalousasioita hoidetaan Pohjois-Savon, Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan lisäksi myös Pirkanmaan, Hämeen ja Keski-Suomen alueilla
- Liikenne ja infrastruktuuri
 - Vastuualueen toimialue on Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala ja Etelä-Savo
- Ympäristö ja luonnonvarat
 - Vastuualueen toimialue on Pohjois-Savo

Yksi ELY-keskuksen tärkeistä tehtävistä on maaseudun elinkeinojen kehittäminen ja maaseudun elinvoimaisuuden turvaaminen. Tavoitteena on parantaa maa- ja metsätalouden kilpailukykyä sekä edistää kalataloutta sekä muita maaseudun elinkeinoja. Päämääränä on tehdä maaseudusta entistä parempi paikka asua, elää ja yrittää. Yksi keino päämäärän toteuttamiseen ovat maaseuturahastosta rahoitettavat tuet maaseudun elinkeinojen, yritysten ja ympäristön tuke-

miseen. ("Tehtävät ja toiminta - Pohjois-Savo", "Organisaatio - Pohjois-Savo" ja "Maaseutuelinkeinot". ELY-keskuksen WWW-sivu. luettu 10.2.2019.)

3.3 Maaseuturahastosta rahoitettavat yritystuet

Suomelle myönnetään varoja Euroopan Unionin maatalouden kehittämisen maaseuturahastosta eli lyhyemmin maaseuturahastosta omien maaseutualueidensa kehittämiseen. Kunkin EU-maan tehtävänä on laatia oma maaseudun kehittämisohjelmansa, tai jopa useampia, vastaamaan omia tarpeitaan. Raamit varojen käytöllä tulevat EU:sta, mutta ohjelmat suunnitellaan kuitenkin palvelemaan omia tarpeita, ja niitä täydennetään kansallisella rahoituksella. Suomessa maaseuturahaston rahoitusta jaetaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman eli lyhyemmin maaseutuohjelman avulla, jonka kautta on vuosina 2014-2020 tarjolla rahoitusta yli kahdeksan miljardia euroa. Ohjelman on valmistellut maa- ja metsätalousministeriö ELY-keskusten laatimien alueellisten strategioiden pohjalta. Pohjois-Savon alueellinen kehittämissuunnitelma vuosille 2014-2020 on nimeltään Rajattomien mahdollisuuksien maaseutu 2020. ("Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020", Maa- ja metsätalousministeriön WWW-sivu, luettu 11.2.2019.)

Maaseuturahastosta voi hakea tukia maaseudun yritystoiminnan toteuttamiseen, kehittämiseen ja tukemiseen. Tukia myönnetään muun muassa maataloustuotteiden jalostusta harjoittavien pk-yritysten ja maaseudun mikro- ja pienyritysten investointeihin ja kehittämiseen. Maaseudun yritystukien näkökulmasta 95 % Suomen pinta-alasta on maaseutua. Uuden kaupunki-maaseutuluokituksen perusteella Suomen yrityksistä lähes kolmannes sijaitsee maaseudulla. Maaseudun yritystukien päämääränä on tarjota mahdollisuuksia monenlaisille yrityksille, aloittaville ja laajentaville, toimintansa kehittämiseen ja uudistamiseen. Maatalouden harjoittamista yritystoiminnan lisäksi ei edellytetä, jotta on oikeutettu mahdollisuuteen saada maaseudun yritystukea. Tukia myönnetään, jotta maaseudulle syntyisi lisää yritystoimintaa ja työpaikkoja ja sitä kautta elinvoimaa maaseudulle. ("Maaseudun yritysrahoitus", ELY-keskuksen WWW-sivu, luettu 11.2.2019.)

Maaseutuohjelman rahoitusta myöntävät omien kehittämispainotustensa mukaisesti ELY-keskukset sekä paikalliset Leader-ryhmät. Pohjois-Savon alueella toimii kolme Leader-ryhmää: Kehittämisyhdistys Kalakukko ry, Kehittämisyhdistys Mansikka ry ja Ylä-Savon Veturi ry. Ryhmät ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, paikallisia kehittämistahoja, jotka toteuttavat omaa ohjelmaansa alueen maaseudun kehittämiseksi. Tämän tutkimuksen kohteena ovat vain Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämät maaseudun yritystuet, joten Leader-ryhmien toimintaan ei tässä työssä tämän enempää perehdytä. Tuet haetaan sähköisesti Hyrrä-palvelun kautta, joka on internetissä toimiva asiointiväylä tuki- ja maksuhakemusten tekemiseen sekä hakemustietojen selaamiseen. Tukihakemuksen on tultava vireille ennen hankkeen aloittamista. Hakemuksen viireille tulon edellytyksenä on, että hakemuksessa on esitetty seuraavat toden-

mukaiset tiedot ja asiakirjat: tuen hakija, hakemuksen kohteena oleva toimenpide tai hanke, toimenpiteen tai hankkeen kustannukset sekä niiden määrä ja rahoitus, haetun tuen määrä, liiketoimintasuunnitelma sekä haettaessa tukea investointiin myös investointisuunnitelma. Seuraavaksi esitellään kuluvalle ohjelmakaudella Pohjois-Savon alueella haettavissa olevat maaseudun yritystuet eli perustamis- ja investointituki. ("Leader-ryhmät", ELY-keskuksen WWW-sivu, luettu 10.2.2019.)

3.3.1 Perustamistuki

Perustamistukea voidaan hakea, mikäli ollaan perustamassa uutta yritystä ja liiketoimintasuunnitelma on valmiiksi mietitty. Myös jo toimiva yritys voi saada perustamistukea, mikäli se ryhtyy harjoittamaan täysin uutta liiketoimintaa. Tukea voi saada perustamissuunnitelmassa oleviin toimenpiteisiin kuten esimerkiksi tuotekehityshankkeisiin, tuotannon pilotointiin, markkinointisuunnitelman tekemiseen, koemarkkinointiin, kansainvälistymisselvitykseen tai tuella voidaan hankkia esimerkiksi asiantuntija- ja neuvontapalveluita. Perustamistuen tarkoituksena on helpottaa yritystoiminnan aloittamista ja rohkaista uutta yrittäjää yrityksen alkutaipaleella. Tuen määrä on enintään 35 000 euroa ja se maksetaan kahdessa tai kolmessa erässä. ("Yritystuet", Ruokaviraston WWW-sivu, luettu 10.2.2019; Valtioneuvoston asetus maaseudun yritystuesta. 5.2.2015/80.)

3.3.2 Investointituki

Investointitukea voi hakea uusien koneiden hankintaan, rakentamiseen ja ai-neettomiin investointeihin, kuten ohjelmistoihin ja patentteihin. Erityisestä syystä voidaan tukea myös rakennusten hankintaa. Tuettavalla investoinnilla pitää olla olennainen merkitys yrityksen kasvamiselle tai kehitymiselle. Tukea voi saada 20-35 % kustannuksista. Ennen investoinnin toteuttamista tukea voi hakea investoinnin edellytysten selvittämiseen ja suunnitteluun. Tähän tarkoitukseen tukea voi saada 40-50 % kustannuksista. ("Maaseudun yritysrahoitus", ELY-keskuksen WWW-sivu, luettu 11.2.2019; Valtioneuvoston asetus maaseudun yritystuesta. 5.2.2015/80.)

3.4 Maaseudun kehittämisen tavoitteet Pohjois-Savossa

Tässä luvussa esitellään Pohjois-Savon ELY-keskuksen maaseudun kehittämisen tavoitteita ohjelmakaudella 2014-2020. Kuten jo aiemmin on mainittu, ELY-keskuksen lisäksi Pohjois-Savon alueella toimii kolme paikallista maaseudun

kehittämisyhdistystä eli Leader-ryhmää, jotka toteuttavat kukin alueellaan omaa maaseudun kehittämisstrategiaa rahoittaen paikallisia kehittämishankkeita ja yritysten kehittämistoimia. ELY-keskuksen suunnitelma on laadittu yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa ottaen huomioon maakuntaohjelman, rakennerahasto-ohjelman sekä Leader-ryhmien paikallisten kehittämisstrategioiden painotukset ja tavoitteet.

Pohjois-Savon maaseudun kehittämisohjelma tälle kaudelle on nimeltään ”Rajattomien mahdollisuuksien maaseutu”. Visio vuodelle 2020 on, että Pohjois-Savo on paitsi kotimaassa, mutta myös kansainvälisesti tunnettu ruokamaakunta, jossa ruoantuotanto ja jalostus on ekotehokasta. Vahvalle bioenergian tuotannolle on perustana monipuolinen metsätalous. Vision mukaan osana kestävä ja viihtyisää rajattomien mahdollisuuksien maaseutua ovat myös uusiutumiskykyiset yritykset ja uudenlaiset yhteistyöverkostot. Kehittämissuunnitelman kolme päätavoitetta ovat osaamisen ja yrittäjyyden vahvistaminen sekä toimintaympäristön kehittäminen. Toteuttamisessa painotus on maaseudun elinkeinojen kehittämisessä, jonka eteen tehtävissä toimenpiteissä huomioidaan läpileikkaavina teemoina ilmastonmuutos ja vähähiilisyys, nuoriso ja kansainvälistyminen. Pohjois-Savon suunnitelman perustana ovat maakunnan vahvuudet, voimavarat ja mahdollisuudet, joita ovat muun muassa johtava asema koko Suomen tasolla maidon- ja naudanlihan tuotannossa sekä marjantuotannossa, tuottajien vahva osaaminen, kehittämishalukkuus sekä investoinnit perusmaataloudessa, vahva tutkimus, koulutus ja neuvonta, laadukkaat ja runsaat metsävarat sekä nykyaikainen hankintaketju ja metsäluonnon ja vesistöjen tarjoamat ympäristöpalvelut. Näiden vahvuuksien pohjalta kehittämissuunnitelmaan on valittu kuusi painopistealuetta kehittämistavoitteineen. Painopistealueet ovat perusmaatalous, erikoismaatalous, elintarvikejalostus, metsäketju sisältäen puuntuotannon, bioenergian ja metsien tarjoamat ympäristöpalvelut, monipuolinen maaseutuyrittäjyys ja maaseudun kestävä aluerakenne. Seuraavaksi esittelen painopistealueet, joihin yritystukia on tavoitteellisesti budjetoitu ohjelmakaudella. Nämä osa-alueet ovat elintarvikejalostus, johon on ollut tavoitteena panostaa ohjelmakaudella yritystukia 6,1 miljoonaa euroa sekä monipuolinen maaseutuyrittäjyys, johon on kaavailtu 17,2 miljoonaa euroa yritystukia. (Pohjois-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020: Rajattomien mahdollisuuksien maaseutu 2020, PDF-dokumentti verkossa, Pohjois-Savon ELY-keskus.)

Pohjois-Savon tavoitteena on tulla tunnetuksi ruokamaakuntana, joten vahvana maidon ja marjantuotantoalueena alueelle on tärkeää, että sinne sijoittuu myös elintarvikkeita jalostavia yrityksiä. Jatkuva lähi- ja luomuruoan arvostuksen ja kysynnän kasvu tuo uusia mahdollisuuksia alalla toimiville yrityksille. Elintarvikejalostuksen osalta ohjelmakauden tavoitteena on, että osaaminen ja ammattimaisuus alalla kasvaa sekä alan yritysten kehitysmahdollisuudet paranevat. Tähän pyritään vahvistamalla osaamiskeskittymää tutkimuksella, koulutuksella, neuvonnalla ja yritysten välisellä yhteistyöllä. Tavoitteena on myös uuden tiedon, tuotekehitysosaamisen ja teknologian saatavuuden sekä tuotekehitysprosessien kokonaisuuden paraneminen. Pohjois-Savolaisia tuotteita on

tavoitteena saada kotimaisille ja myös kansainvälisille markkinoille. ELY-keskus pyrkii vahvistamaan pohjoissavolaista ruokaketjua maakunnallisella markkinointihankkeella ja se tukee myös yritysten alku-, kehittämis- ja laajenusinvestointeja. Tavoitteena on kehittää yritysten strategista osaamista ja varmistaa tuotekehitysoosaamisen saatavuus. Erityisesti uusien yritysten uusien tuotteiden tulo markkinoille sekä innovatiivisten tuotteiden vientitoiminta ovat tavoitteena maakunnassa. ("Elintarvike toimialakortti", ForeSavo WWW-sivu, luettu 10.2.2019.)

Maaseutuyrittäjyyden näkökulmasta toimintakauden tavoitteisiin kuuluu, että jo toimivat yritykset olisivat halukkaita kehittymään ja kasvamaan kansallisille ja kansainvälisille markkinoille sekä uudenlaisten yritysten löytyminen uusille toimialoille. Kokonaisuutena kehittäminen pohjautuu maakunnan vahvojen toimialojen tarpeisiin. Tavoitteena on, että koulutus vastaa yritysten tarpeisiin ja kasvattaa yrittäjyyteen. Erityisesti nuoria kannustetaan ja valmennetaan yritysideoiden toteuttamisessa ja kaupallistamisessa. Alueella panostetaan positiivisen ilmapiirin luomiseen, joka tukee yritysten perustamista ja kasvua muun muassa toimivan yhteistyön kautta, maaseudulle syntyy uutta yritystoimintaa ja yritykset tuottavat ja hyödyntävät uusia innovaatioita. Yritystukien avulla parannetaan pienten ja mikroyritysten toimintaedellytyksiä, kasvua ja jatkuvuutta. Yritysten kehittämistyön tehostamiseksi hyödynnetään palvelumuotoilua ja kysyntälähtöistä tuotteistamista. Tietoverkkojen ja teknologian monipuolista hyödyntämistä edistetään maakunnassa maaseudun palveluiden tuottamiseksi. (Pohjois-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020: Rajattomien mahdollisuuksien maaseutu 2020, PDF-dokumentti verkossa, Pohjois-Savon ELY-keskus.)

3.5 Itä-Suomen väliarviointiraportin tuloksia yritystuen vaikuttavuudesta Pohjois-Savossa

Tämän pro gradu -tutkimuksen tausta-aineistona toimiva Kuhmosen, Kuhmosen & Kytölän (2018) laatima Itä-Suomen maaseutus suunnitelmien väliarviointiraportti koskee Etelä-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa vuosina 2015-2017 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman varoista myönnettyjä hanke-, yritys- ja maataloustukia. Arvioinnin toteuttivat Suomen aluetutkimus FAR ja Augurix Oy tammi-syyskuussa vuonna 2018. Arviointiaineisto perustui ohjelma-asiakirjoihin, tilastoihin, rekisteriaineistoihin (myönnettyt tuet ja indikaattoritiedot), tukien saajille suunnattuihin kyselyihin, haastatteluihin, maakuntakohtaisiin työpajoihin ja koko alueen yhteiseen benchmarking-tilaisuuteen eli niin sanottuun "maakuntien taistoon". Kyselyihin vastasi 823 henkilöä ja tilaisuuksiin ja haastatteluihin osallistui 211 henkilöä. Tämän tutkimuksen osalta huomio keskittyy vain osaan väliarvioinnin aineistosta ja tuloksista eli Pohjois-Savon alueella ELY-keskuksen toimesta myönnettyjen yritystu-

kien vaikuttavuuteen sekä ELY-keskuksen rooliin tukiprosessin aikana. Seuraavaksi esitellään väliarvioinnin tuloksia näistä aihepiireistä.

Pohjois-Savossa tuettiin maaseuturahastosta vuosina 2015-2017 yhteensä 169 yrityshanketta yhteensä 11 056 000 eurolla. Summasta hieman reilu puolet käytettiin elintarvikkeiden valmistuksen tukemiseen. Pohjois-Savon osuus koko Itä-Suomen alueella oli selvästi väestöosuuttaan (43%) suurempi elintarvikkeiden valmistukseen liittyvissä investointihankkeissa (65%). Rahamääräisesti selvästi eniten tukea on saanut elintarvikejalostus, johon on myönnetty lähes neljä miljoonaa euroa tukea. Myös metalliteollisuus ja liikuntapalvelut ovat olleet rahamääräisesti eniten tuettujen kärjessä. Molempiin myönnettiin tukea noin 700 000 euroa. Pohjois-Savon tukiosuus on ollut sen väestöosuutta pienempi kaikissa pääluokissa ja alaluokissakin väestöosuutta suurempi vain kemiantuotteiden valmistuksessa, painotuotteiden valmistuksessa, liikuntapalveluissa, elintarvikejalostuksessa ja pieneläinpalveluissa. (Kuhmonen ym. 2018.)

Väliarviointiraportin (2018) mukaan jokaisessa Itä-Suomen maakunnassa oli joitain kuntia, kuten esimerkiksi Pohjois-Savossa Suonenjoki, joiden yrityksillä oli kapasiteettia sitoa paljon yritystukea suhteessa alueella asuvaan maaseutuväestöön. Näissä kunnissa myös yritystuen välitön vaikutus paikallistalouteen oli suhteellisesti suurin. Jokaisessa maakunnassa oli myös sellaisia kuntia, joiden osuus maaseudun yritystuista oli jonkin verran suurempi kuin maaseudun väestöosuus. Tässä suhteessa ainoastaan sijainnilla, saavutettavuudella tai kunnan koolla ei ole ratkaisevaa merkitystä sen kannalta, kuinka hyvin kunta pystyy hyödyntämään yritystukea. Tyypillisesti kaupunki- tai työssäkäyntikunnissa, kuten esimerkiksi Iisalmessa ja Kuopiossa, osuus yritystuista oli selvästi pienempi kuin väestöosuus. Näissä kunnissa merkittävä osa väestöstä ei ole todennäköistä tuen hyödyntäjäkuntaa. Myös joissain muissa kunnissa, joihin sisältyi myös perinteisesti vahvoja perusmaatalouskuntia ja maakunnan reuna-alueiden kuntia, tukiosuus oli hieman pienempi kuin väestöosuus. Ohjelmakauden alkuvuosina myönnettyistä rahamääräisistä yritystuista noin viidennes on kohdistunut harvaan asutun maaseudun kuntiin, mikä on selvästi pienempi kuin niiden osuus työikäisestä maaseutuväestöstä (24%). Myös kaupunkikuntien osuus tuista on ollut alhaisempi kuin niiden osuus maaseutuväestöstä. Kaupunkien läheisen maaseudun kuntien osuus yritystuista taas on ollut pari prosenttiyksikköä väestöosuutta suurempi. Ydinmaaseudun kuntien osuus tuista on puolestaan ollut seitsemän prosenttiyksikköä eli selvästi niiden väestöosuutta suurempi. On olemassa monia syitä, joiden takia harvaan asutulla maaseudulla sijaitsevat yritykset pystyvät hyödyntämään yritystukea niin hyvin. Tätä selittävät muun muassa yrityskannan määrä ja laatutekijät sekä sijainti. Kaupunkikunnissa on paremmin tarjolla palkkatyömahdollisuuksia, joten yrittäjyys ei välttämättä ole yhtä houkuttava vaihtoehto kuin maaseudulla. Ydinmaaseudulla ja kaupunkien lähetyvillä sijaitsevalla maaseudulla yrityksillä on puolestaan erilaisia sijaintiin, verkostoitumiseen ja kasautumiseen liittyviä etuja. Väliarvioinnin (2018) mukaan yritysten kehityksessä vaikuttaa olevan melko vahvaa alueellista samankaltaisuutta.

TAULUKKO 1 Tyytyväisyys yritystuen toimeenpanon eri osa-alueisiin, keskiarvo

<u>Osa-alue</u>	<u>Pohjois-Savo</u>
Tiedonsaanti ja viestintä	0,9
Tukiehdot	0,5
Tuen määrä	1,1
Tuen haku- ja myöntöprosessi	0,5
Tuen maksatusprosessi	0,7
Tuen valvontaprosessi	0,9
Tuen vaikuttavuus	1,3

Asteikko: erittäin tyytymätön -2, tyytymätön -1, ei tyytyväinen eikä tyytymätön 0, tyytyväinen +1, erittäin tyytyväinen +2

Taulukosta 1 huomataan, että Itä-Suomen yhteisen väliarvioinnin (2018) mukaan yritystuen toimeenpanon eri osa-alueisiin on kokonaisuudessaan oltu melko tyytyväisiä Pohjois-Savon alueella. Silmiin pistävää on vaikuttavuuden arvosana, joka sijoittuu tyytyväisen ja erittäin tyytyväisen välimaastoon ja on kaikista taulukon arvosanoista korkein. Tyytymättömmimpiä on oltu tukiehtoihin sekä tuen haku- ja myöntöprosessiin, mutta nämäkin ovat enemmän tyytyväisen kuin tyytymättömän arvosanan puolella. Yhteenvedona voidaan sanoa, että niin sanotusti byrokraattiseen osioon on oltu hieman tyytymättömpiä kuin tuen määrään ja vaikuttavuuteen, mutta kaikkiin osa-alueisiin tyytyväisyys on kuitenkin melko hyvällä tasolla.

TAULUKKO 2 Yritystukien merkittävin vaikutus, %

<u>Vaikutustapa</u>	<u>Pohjois-Savo</u>
Tehty jotain sellaista, mitä ei olisi tehty lainkaan ilman tukea	54
Tehty jotakin aiemmin kuin olisi tehty ilman tukea	17
Tehty jotakin laadultaan erilaisena kuin ilman tukea	21
Säilytetty jotakin sellaista, joka ei olisi säilynyt ilman tukea	0
Tuella ei ole ollut vaikutusta	8

Väliarvioinnin perusteella yritystuen merkittävin vaikutus Pohjois-Savossa on ollut tuen mahdollistava vaikutus eli se, että tuen avulla on pystytty tekemään jotain, mitä ei olisi tehty lainkaan ilman tukea. Tällaisesta vaikutuksesta raportoi reilu puolet vastanneista. Lisäksi havaittiin myös laadullista ja aikaistavaa vaikutusta. Noin joka viidennes vastaaja oli sitä mieltä, että tuki vaikutti merkittävimmin toteutettavan hankkeen laatuun. Tuen aikaistavaa vaikutusta merkittävimpanä piti 17 prosenttia vastanneista. Merkittävää ja koko Itä-Suomen alueella poikkeavaa oli, että kahdeksan prosenttia Pohjois-Savon alueella vastanneista oli sitä mieltä, että tuella ei ollut mitään vaikutusta. Muissa Itä-Suomen maakunnissa tällaista ei juurikaan havaittu.

TAULUKKO 3 Yritystukien määrälliset vaikutukset

Määrälliset vaikutukset	Pohjois-Savo
Hankkeen työpanos, henkilötyövuotta	64
Uusia, pysyviä työpaikkoja, kpl	144
Säilytettyjä työpaikkoja, kpl	144
Liikevaihdon kasvu, 1.000 euroa	16 189

Taulukossa 3 on esitelty tukien määrällisiä vaikutuksia Pohjois-Savossa. Väliarvioinnin mukaan tuilla on sekä lisätty että säilytetty työpaikkoja sama määrä ja tuet ovat myös kasvattaneet yritysten liikevaihtoa reilulla 16 miljoonalla eurolla tutkimuksen ajanjaksolla. Taulukoissa esitettyjen tietojen perusteella tämän tutkimuksen tuloksena voisin odottaa, että haastateltavat ovat melko tyytyväisiä tuen vaikuttavuuteen ja hieman tyytymättömpiä mutta kuitenkin tyytyväisiä itse tukiprosessin sujuvuuteen. Oletan, että aineistossa esiintyy merkittävimpänä vaikutuksena ainakin mahdollistavaa vaikutusta, koska sen osuus myös väliarvioinnissa on niin suuri. Myös aikaistavaa ja laadullista vaikutusta tullaan hyvin todennäköisesti raportoimaan tämän tutkimuksen tuloksissa. Mielenkiintoista on nähdä, valikoituuko tutkimukseen yhtäkään yritystä, joka ei kokisi saaneensa mitään hyötyä tuesta. Oletan myös, että työpaikkoja on säilytetty tai lisätty yrityksissä tai että ne eivät ainakaan ole vähentyneet. Ennustan myös tukien vaikutuksen näkyvän haastateltavien yritysten liikevaihdossa positiivisesti.

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

4.1 Aineisto

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin haastatteluilla. Aineistoa kerättiin haastattelemalla 8 henkilöä eri yrityksistä, jotka ovat saaneet Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämää maaseudun yritystukea yhteen tai useampaan hankkeeseen vuosina 2008-2018. Yritykset ja henkilöt valittiin yhteistyössä Pohjois-Savon ELY-keskuksen kanssa. Sain ELY-keskukselta yrityslistauksen, josta sain vapaasti valita yritykset, joita pyydän mukaan tutkimukseen. Sähköpostitse sain sovittua kuusi haastattelua. Kyseiset yritykset olivat sellaisia, jotka ensimmäisenä vastasivat joukkopositukseen, ja olivat itse halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Aineistoa täydennettiin vielä kahdella hieman suuremmalla yrityksellä. Näistä yrityksistä sain ehdotukset ELY-keskukselta, ja sovin haastattelut puhelimitse. Lopulta haastateltavaksi saatiin siis valikoidusti kahdeksan yritystä niin, että aineistoa saatiin laajasti koko Pohjois-Savon alueelta ja eri aloilta painottuen kuitenkin hieman Pohjois-Savolle tärkeään elintarvikealaan. Yrityshenkilöiden lisäksi haastateltiin kaksi muuta henkilöä, erään pohjoissavolaisen kaupungin yritysasiantuntijaa sekä erään alueella toimivan kehitysyhtiön toimitusjohtajaa, jotta tutkimukseen saatiin mukaan yritysten ulkopuolista näkökulmaa tukien vaikuttavuudesta ja ELY-keskuksen toiminnasta.

Tutkimuksen pohja-aineistona toimii aiemmin esitelty Itä-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmien 2014-2020 väliarviointiraportti. Raportista saatujen tietojen, aiheen aiemman tutkimuksen sekä Pohjois-Savon maaseudun kehittämisen tavoitteiden pohjalta muodostettiin haastattelurunko. Haastattelukysymykset ovat nähtävissä tämän tutkimusraportin liitteenä. Haastattelut toteutettiin huhti-toukokuun aikana vuonna 2019, nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin. Kuten aiemmin on todettu, tavoitteena oli muodostaa laadullista, yrityskohtaista tietoa tuen vaikutuksista sekä ELY-keskuksen roolista ja toiminnasta tukiprosessin aikana. Haastatteluissa keskityttiin haastateltavan yrityshenkilön näkemyksiin siitä, kuinka

tuki vaikuttaa yrityksen toimintaan eri näkökulmista kuten henkilöstön, operatiivisten prosessien sekä tuloksen ja liikevaihdon kehittymisen näkökulmasta. Lisäksi kysyttiin näkemystä ulkoisvaikutuksista Pohjois-Savossa maaseudun kehittämisen ja elinvoimaisuuden näkökulmasta. Koko suomalaisen yhteiskunnan näkökulmaa kartoitetaan kysymällä haastateltavien näkemystä tukien aiheuttamasta yleisestä mielikuvasta Suomessa. Kaikkia vaikutuksia tarkastellaan sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Kunnan henkilöiden haastatteluilla saadaan syvempää ymmärrystä nimenomaan ulkoisvaikutuksista kuntien ja koko Pohjois-Savon alueella.

4.2 Menetelmä

4.2.1 Aineiston keruu haastatteluin

Kuten jo aiemmin on mainittu tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä toimivat haastattelut. Kyseessä on ainutlaatuinen menetelmä, jossa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan henkilön kanssa. Tästä seuraavia etuja, joista yksi ja ehkä suurin on joustavuus. Aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Myös vastausten tulkintaan jää enemmän mahdollisuuksia kuin esimerkiksi postikyselyssä. Usein haastattelu on ollut päämenetelmänä juuri kvalitatiivisessa tutkimuksessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Haastattelun valinnalle aineistonkeruumenetelmäksi voi olla monia syitä. Usein halutaan korostaa sitä, että tutkittava ihminen on merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli, joka on nähtävä subjektina tutkimustilanteessa. Haastattelu valitaan yleensä, jos tutkimusalue on vähän tunnettu ja kartoittamaton, jolloin tutkijan on vaikea ennakoida vastausten suuntia. Haastattelussa on mahdollista nähdä vastaajan ilmeet ja eleet ja tutkittava voi kertoa itsestään ja aiheesta laajemmin kuin etukäteen pystyy ennakoimaan, jolloin tutkijan on helpompi sijoittaa tulos laajempaan kontekstiin. Haastattelun valintaa perustellaan monesti myös sillä, että jo ennalta on tiedossa vastausten monitahoisuus, joten saatavia vastauksia pystytään heti saman tien selventämään. Haastattelu on myös erinomainen tapa hankkia syventävää tietoa, koska perusteluja esitetyille mielipiteille voidaan pyytää heti sekä esittää lisäkysymyksiä tarpeen tullen. Haastattelun eduksi katsotaan myös, että yleensä halutut henkilöt saadaan mukaan tutkimukseen ja heidät saadaan helposti kiinni myöhemminkin esimerkiksi aineiston täydennystä varten. (Hirsjärvi ym. 1997, 204-207.)

Hyvien puolien lisäksi haastatteluissa on myös omat huonot puolensa. Ensinnäkin se on aikaa vievä keino kerätä materiaalia. On sanottu, että puolen tunnin haastatteluun tuskin kannattaa ryhtyä vaan kyselylomakkeella saa samat tiedot kerättyä helpommin. Haastattelu vaatii valmisteluja ja suunnittelua sekä asennoitumista haastattelijan rooliin. Haastatteluun voi sisältyä myös monia virheitä niin haastattelijasta kuin haastateltavasta sekä myös itse tilanteesta

johtuen. Haastattelu voi olla jännittävä ja pelottava tilanne molemmille osapuolille. Haastateltava voi myös antaa vastauksia, jotka eivät pidä paikkaansa miellyttäväkseen ja antaakseen sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Vallitsevalla kulttuurilla ja sen arvoilla ja merkitysmaailmoilla on myös vaikutusta haastateltavan vastauksiin. Haastattelijan tulee osata tulkita vastauksia niiden valossa. Yleisesti ottaen haastatteluaineisto on sidonnainen kontekstiin ja tilanteeseen. Tuloksia tulkittaessa onkin tärkeää välttää liioittelua tulosten yleistämisessä. (Emt.)

Tässä tutkimuksessa haastattelun haasteeksi voidaan mainita myös se, että muun muassa Einiön ym. (2013) mukaan yritystukien vaikuttavuutta ei voida tutkia luotettavasti kysymällä sitä tukien myöntäjiltä tai saajilta. Jos asiaa kysytään tukea myöntävältä organisaatiolta, se saattaa kaunistella totuutta, jotta tuen vaikutus ja organisaation toiminta saataisiin näyttämään paremmalta. Tuen saajalta kysyttäessä myös hän saattaa antaa kuvan, että tuki on vaikuttanut todellista myönteisemmin. Tämän taustalla saattaa olla muun muassa ajatus siitä, että tukea ei enää välttämättä saa uudestaan samalta organisaatiolta, jos tuen vaikuttavuuden todellisen tason tuo ilmi. Tämän tutkimuksen kohdalla haastattelua kuitenkin käytetään, koska juurikaan muita vaihtoehtoja en opiskelijana pysty hyödyntämään, kun vain suoraan kysymään yritykseltä vaikutuksista. Tämän tutkimuksen kohdalla pääpaino on enemmän yrityskohtaisen tutkimuksen tekemisessä ja yhteiskunnallisten vaikutusten osalta kyse on lähinnä yrittäjien omista näkemyksistä, joten haastattelu on tässä tutkimuksessa hyvin asian-ajava aineistonkeruumenetelmä.

Haastattelua voidaan kuvata keskusteluksi, jossa kuitenkin haastattelijalla on ohjat. Keskustelijat eivät siis ole yhdenvertaisia kysymysten asettamisessa ja vastausten antamisessa. Haastattelulajeja erotellaan tavallisesti sen mukaan, miten muodollinen haastattelutilanne on. Täysin strukturoitu haastattelu etenee tietyn muotin mukaan, jossa tarkkaan ennalta laaditut kysymyssarjat esitetään tietyssä järjestyksessä. Tämän vastakohta on täysin strukturoimaton haastattelu, joka etenee omalla painollaan tietyn aiheen sisällä. Näiden välimaastoon sijoittuu teemahaastattelu, jossa aihepiirit eli teemat ovat ennalta tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi ym. 1997, 207-209.)

Tässä tutkimuksessa haastattelut toteutettiin puhelimitse, joten haastateltavien ilmeitä ja eleitä ei pystynyt havaitsemaan. Valitsin puhelinhaastattelun pitkien välimatkojen takia. En kuitenkaan koe tästä olevan juurikaan haittaa tutkimuksen kannalta. Mielestäni tutkijana jonkin verran pystyy myös pelkästä äänen painosta tekemään johtopäätöksiä vastaajan suhtautumisesta asioihin. Puhelimen välityksellä kuuluvuus oli välillä huonompi, joten en nauhalta saanut ihan kaikista sanoista selvää. Tällaisia tilanteita ei kuitenkaan ollut kuin muutama. Haastattelut kestivät 15 minuutista reiluun puoleen tuntiin, joten tutkimuksen olisi ehkä voinut myös toteuttaa kyselylomakkeella. Haastattelu oli kuitenkin parempi, koska pystyin esittämään tarkentavia kysymyksiä ja selvittämään kysymystä tarvittaessa haastateltavalle.

Haastattelulomakkeet sekä yrityksille että kunnan henkilöille ovat strukturoituja ja nähtävissä tämän tutkimuksen liitteenä. Yrityshenkilöiden haastat-

telut lähtivät liikkeelle kartoittamalla tuelle asetettuja tavoitteita, niiden täyttymistä, tukitason riittävyttä sekä mahdollisia tuen aiheuttamia yllättäviä vaikutuksia, joita ei asetettu tavoitteeksi tukea haettaessa. Pyysin haastateltavia myös erittelemään lyhyen (alle 3 vuotta tuen saamisesta) sekä pidemmän (yli 3 vuotta tuen saamisesta) aikavälin vaikutuksia ja mainitsemaan yhden merkittävimmän tuen tuoman vaikutuksen. Jo näillä kysymyksillä sain aikaan hyvän yleiskuvan tuen vaikuttavuudesta yrityksessä. Lisäksi kysyin tarkentavia kysymyksiä tuen vaikutuksista uusien ideoiden ja innovaatioiden syntymiseen liiketoiminnan kehittämiseksi, yrityksen operatiivisiin toimintoihin eli käytännön tason työkentelyyn, työntekijämäärään, tuloksen ja liikevaihdon kehittymiseen sekä yrityksen tulevaisuuden näkymiin ja suunnitelmiin. Kuten jo aiemmin on mainittu, yksi maaseudun yritystukien tärkeistä tavoitteista on maaseudun vireyden ja elinvoiman lisääminen. Niinpä haastattelussa kysyttiin myös yrittäjien näkemyksiä tämän osalta heidän saamansa tuen suhteen. Kustannusvaikuttavuus näkökulman innoittamana kartoitin myös tukiprosessista yrityksille koituneita kustannuksia mukaan lukien prosessiin käytetty aika ja vaiva sekä rahamääräiset kustannukset sekä sitä, oliko tuesta saatu hyöty yrittäjien mielestä näiden kustannusten arvoinen. Lisäksi pyysin arvioimaan tuesta saatua hyötyä rahamääräisesti eli toisin sanoen sitä, kuinka paljon yritykset olisivat olleet valmiita maksamaan tuesta verrattuna siitä saatuun hyötyyn. Häivähdyksen määrällistä arviointia tähän tutkimukseen tuo kysytty kouluarvosana 4-10, jonka haastateltavat antoivat tuen vaikuttavuudelle kokonaisuudessaan. ELY-keskuksen rooliin liittyen kysyin yleistä näkemystä ELY-keskuksen toiminnasta ja yhteistyöstä tukiprosessin aikana sekä ehdotuksia ELY-keskuksen toiminnan kehittämiseen, jotta tukien vaikuttavuutta saataisiin parannettua. Haastattelun viimeiset kysymykset laajensivat näkökulmaa koko yhteiskunnan tasolle. Kysyin yrityshenkilöiden näkökulmaa siihen, millainen ”kaiku” yritystuilla yleisesti vallitsee Suomessa ja poikkeako tämä yleinen mielipide jotenkin maaseudun yritystukien kohdalla. Haastattelut päättyivät kysymykseen siitä, kuinka maaseudun yritystukia pitäisi Suomessa kehittää.

Kunnan henkilöiden haastattelut alkoivat haastateltavien työnkuvan kartoittamisella. Pyysin heitä asemoimaan ELY-keskuksen muiden tukien myöntäjien joukossa eli millainen rooli ELY-keskuksella on yritystukien myöntäjänä heidän työssään. Lisäksi haastattelussa kysyttiin, kuinka tietoisia yritykset yleisesti ovat mahdollisuudestaan hakea maaseudun yritystukea ELY-keskuksen kautta, kuinka vaikuttavia maaseudun yritystuet kunnan henkilöiden mielestä ovat sekä tukien vaikutuksesta Pohjois-Savon maaseudun vireyteen. Lopuksi kysyin vielä mielipidettä siitä, millainen ”kaiku” yritystuilla on yrittäjien keskuudessa Suomessa sekä sitä, poikkeako tämä yleinen mielikuva jotenkin maaseudun yritystukien kohdalla.

4.2.2 Aineiston analysointi

Aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset ovat tutkimuksen ydinasia, johon tutkimusta aloittaessa tähdätään. Analyysi on aikaa vievää ja aineiston lajittelu

ja pohdinta alkaakin monesti tutkijan mielessä jo aineiston keruuvaiheessa. Analyysin aluksi on tärkeää tarkistaa, sisältyykö aineistoon jotain merkittäviä puutteita tai virheitä. Joskus aineistoa joudutaan täydentämään jälkikäteen esimerkiksi ottamalla uudestaan yhteyttä haastateltaviin, mitä tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tarvinnut tehdä. Seuraava vaihe on aineiston järjestäminen, joka eroaa laadullisen ja määrällisen tutkimuksen kohdalla. Laadullisen tutkimuksen aineiston järjestämisessä on usein suuri työ. Useimmiten tallennettu laadullinen aineisto on tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanasta sanaan eli litteroida, kuten tehtiin tämänkin työn kohdalla. (Hirsjärvi ym. 1997, 221-222.)

Analyysin alkamisajankohta ei ole aina tarkkaan määritelty etenkin laadullisen tutkimuksen kohdalla. Tavallinen ajattelutapa on, että analyysi suoritetaan sen jälkeen, kun aineisto on täysin kerätty ja järjestetty. Usein erityisesti laadullisen tutkimuksen kohdalla analyysiä tehdään pitkin matkaa osittain samaan aikaan aineistonkeruun kanssa kuten kävi myös tämän tutkimuksen kohdalla. Aineiston analysoimiseen on monenlaisia tapoja, jotka voidaan kuitenkin jakaa karkeasti kahteen ryhmään: selittämiseen ja ymmärtämiseen. Selittämisessä käytetään usein tilastollista analyysia ja ymmärtämisessä laadullista. Tämä tutkimus sisältää osittain molempia, sillä kyseessä on niin sanottu mixed methods-menetelmä. Hieman enemmän tämä tutkimus kallistuu kuitenkin aineiston ja tutkittavan kohteen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen puoleen laadullisen tutkimuksen keinoin. Laadullista aineistoa voidaan käsitellä myös tilastollisten tekniikoiden avulla, mutta tavallisempia tekniikoita laadullisen tutkimuksen kohdalla ovat kuitenkin teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely sekä kielenkäyttöön keskittyvät diskurssianalyysi ja keskustelunanalyysi. Tämän työn pääasiallinen analyysimenetelmä on sisällönerittely, jota toteutetaan jokaisen haastattelussa käsitellyn kysymyksen tai teeman kohdalta erikseen. (Emt., 223-224.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Yritysten näkökulma

Haastateltaviksi valikoituneista yrityksistä kuusi on mikroyrityksiä, ja mukana on myös kaksi hieman suurempaa, mutta kuitenkin pieneksi yritykseksi luokiteltavaa yritystä. Kaikki yritykset ovat siis pk-yrityksiä. Mikroyritysten toimialat ovat rakennus-, ravitsemus-, matkailu-, painokone- ja kaksi elintarvikealan yritystä. Kaksi liikevaihdoltaan ja työntekijämäärältään hieman suurempaa yritystä operoivat elintarvike- ja metallialalla. Yrityksiä on mukana eri puolilta Pohjois-Savoa painottuen kuitenkin enemmän Kuopion pohjoispuolelle. Tähän tutkimukseen valikoituneista yrityksistä yhden yrityksen saama tuki luokitellaan perustamistueksi. Muiden haastateltujen yritysten saamat maaseudun yritystuet kuuluvat investointituen piiriin.

Tuen hakuprosessin alussa yrityksillä oli monia erilaisia päämääriä yrityksestä ja toimialasta riippuen. Luonnollisesti yhteneväistä tuen avulla rahoitettuilla hankkeilla on kuitenkin ollut liiketoiminnan eteenpäin vieminen ja kehittäminen. Tavoitteiksi mainittiin työskentelyolosuhteiden ja toimitilojen muuttaminen ja parantaminen paremmin yritystoimintaa tukevaksi, toiminnan tehostaminen, nykyaikaistaminen sekä rakennus- ja matkailualalla myös toiminnan jatkuvuuden mahdollistaminen ympäri vuoden. Hankkeille asetettuja tavoitteita olivat myös erilaisten koneellistamisten mahdollistaminen, teknisen tason nousu, työmukavuuden parantaminen, liikevaihdon kasvu, uusien ja laadukkaiden tuotteiden ja tuotekokonaisuuksien valmistaminen, mahdollisuus eri alojen asiantuntijoiden konsultointiin tuotteita kehitettäessä, tuotteiden sekä myös yleisesti koko toiminnan laadun parantaminen sekä tuotteiden parempi markkinointi erilaisille kohderyhmille.

Kaikissa haastatteluun osallistuneissa yrityksissä koettiin, että tuen hakuprosessin alussa asetetut tavoitteet täyttyivät tuetun hankkeen myötä. Tukitaso koettiin myös oikeaksi ja riittäväksi, ja se olikin ollut monella yrittäjällä tiedossa hanketta ja tuen hakemista suunniteltaessa, joten yrittäjät eivät osanneet tukitasa myöskään juurikaan kyseenalaistaa. Pikemminkin tukitaso koettiin juurikin

riittäväksi ja mitoitetuksi niin, että tukea todella on kannattavaa hakea. Tosin suurempikaan tukitaso ei olisi yrittäjiä haitannut:

No se tukitaso oli sillä tavalla riittävä että se just riitti tässä hankkeessa että se niukin naukin täsmällisesti just riitti et tietystihän se riippuu niistä kaikenlaisista ratkasuista mistä aiheutuu ne kulut.

Se on ratkaseva esimerkiks jos kaks kyt prosenttia ois ollu ni en ois lähteny kolkytviis prosenttia ni silloin se on jotenki osattu mitottaa.

Kyllä meillä nuo on hyvin mun mielestä onnistunu sen mukaan että mitä tukia on lähetty hakemaan ja tiedettykin se mitkä siellä on ne tukitasot yleisesti ottaen ja meiän kohalla ne on myös toteutunu.

No tuota en oo koskaan semmoselta kantilta sitä ajatellu ja kyseenalaistanu vaan sitähän tuota toimitaan niinku säännökset on ja jonkun verranhan ne on investointipuolellahan taitaa olla vähän laskenu mutta sen kanssa on vaa eletävä.

No kyllä se isossa kuvassa on (riittävä) se ainahan sitä saisi enemmänkin tulla.

Suurimmalla osalla yrityksistä tuen vaikutukset olivat olleet ennalta arvattavia, suunniteltuja ja tavoiteltuja eikä suurempia ainakaan negatiivisia yllätyksiä tuen vaikuttavuuden osalta ilmennyt. Yhdellä yrityksellä, joka oli saanut tukea toimitilojen peruskorjaukseen, hankkeen kustannukset nousivatkin odotettua korkeammiksi kuin ennalta oli suunniteltu. Tämä ei kuitenkaan ollut itse tuen aiheuttama vaikutus, mutta voidaan mainita hankkeen tiimoilta kohdatuksi yllätykseksi, johon jouduttiin lopulta hakemaan lisätukea. Tämä osoittaa myös sen, miten vaikea tuetun hankkeen kustannuksia on aina etukäteen tukea hakiessa tietää:

No sitten tuolla peruskorjauspuolella ni siinä kuluja tuli sitten vähän enempi kun oletettiinkaan että siellä esimerkiks joku putkityöt oli huomattavan paljon enempi kun oli olettamus että siinä jouduttiin purkamaan ensin vanhaa niin paljon pois että sitten se nosti sitä kuluja ja siinä sitten onneks Finnveralta saatiin vähän rahotusta siihen lisää.

Vaikka tuet eivät suoranaisesti suurempia yllätyksellisiä vaikutuksia tuoneetkaan yrityksille, myönsivät jotkut haastateltavat kuitenkin sen, että tuen vaikutus uusien ideoiden ja innovaatioiden luomisessa liiketoimintaan oli suurempi, kuin mitä he etukäteen osasivat odottaa. Tuen avulla toteutettavilla hankkeilla havaittiin siis myös yhteys uusien ideoiden ja innovaatioiden syntymisessä. Muun muassa tietyt koneinvestoinnit olivat antaneet mahdollisuuden kehittää ja ideoida uusia tuotteita paremmin. Toiminnan kehittyessä tuetun hankkeen myötä avautuu uusia ovia liiketoiminnassa sekä selkeästi mahdollisuus huomata paremmin tarpeita uusille kehityskohteille:

No kyllähän se tavallaan siinä sitten ku tehtiin sitä kokonaisuutta niin sitte saatiin uusia ideoita uusia liiketoiminta-ajatuksia mitä voitais lähteä tekemää sit aina digipuolelle ja niitä ollaan sitte tässä pyöritelty sen valmennuksen kehittämisen jälkee tavallaan se että siinä ku niin hyvin pääsi asiakkaiden kanssa toimimaan asiakasrajapinnassa ni sitte samalla huomasi niitä muitaki tarpeita mitä siellä kentällä mahdollisesti on ja sillä tavalla se kyllä sitte mahdollisti niinku toi vähän semmosia ehkä odottamattomiaki asioita.

Yhdessä yrityksessä tuettu hanke oli jopa kannustanut laajentamaan yrityksen toimintaa hieman yllätyksellisesti täysin uudelle toimialalle:

kyllähän se on tuonu mukanaan myös semmosen palvelutarjooman kehittämistarpeen eli sanotaan että me on jouduttu kehittämään kuitenkin näitä tämmösiä ateriapalveluita mitkä meillä ei oo ollu semmonen ensisijanen tavote että meillä oli se ajatus ensi toteuttaa ateriapalvelut yhdessä jonkun toisen yrittäjän kanssa mutta kun niitä nyt ei oo sitten löytyny siihen sopivia mitkä sillei luontevasti pyöris sitten on päädytty toteuttamaan niitä ite että tämä nyt oli semmonen yllättävä mutta se sitten meni vähän toisin ku aateltiin

Vaikka tuet ovatkin saaneet aikaan joitain edellä esiteltyjä yllättäviä vaikutuksia, on tutkimuksen aineiston perusteella piirtyvä pääasiallinen kuva kuitenkin se, että tuet ovat enemmänkin yrityksen luonnollisesti, päämäärätietoisesti ja ilman yllätyksiä kehittyvää liiketoimintaa tukeva osa, jonka vaikutukset ovat ennalta pohdittuja ja yrittäjien tiedossa. Erityisesti kahden suuremman haastatellun yrityksen kohdalla tuen avulla tehdyillä investoinneilla on ollut selkeästi päämäärätietoinen visio osana liiketoiminnan kehittämistä. mitään yllättäviä vaikutuksia näiden investointihankkeitten kohdalla ei juurikaan ilmennyt, vaan tuki mahdollisti osana luontaista yrityksen kehittämistä ja päämääriin pyrkimistä varten tehdyt investoinnit ja nopeutti näin yrityksen kasvua ja kehitystä. Kyseiset kehitysaskleet olisi kuitenkin yrityksissä luultavasti otettu kuitenkin jossain vaiheessa, tosin hitaammassa tahdissa:

Sehän on meille ollu tuttua että näitä tukiahan me ollaan käytetty ihan koko ajan ja ei siinä sinällään mitään yllätystä tullu että meillä tämä pätee tätä koko firman kehitystä että silloin ku osa hankinnoista on saatu tukena ni se on nopeuttanu ihan huomattavasti koko ajan sitä kehitystä ja nythän me ollaan tällä hetkellä siinä asennossa että ton hankinnan jälkeen meille nyt maanantaina alkaa asennukseen semmonen pikkusen pienempi hankinta mutta merkittävä hankinta kuitenkin ja se on minun käsittääkseni toisiks viimeinen iso hankinta ja sitte viimeinen tulee olemaan robottilinja mikäli tuotanto säilyy siinä asennossa mitä se tällä hetkellä on elikkä tuotteisiin ei tule isoja muutoksia ni ei oo tullu sillei yllätyksiä.

Meillä on ollu aika selkeät päämäärät että mitä on lähetty tekemään ja pidemmän aikavälin suunnitelma että kun yks on saatu valmiiksi niin sitten siellä on tietyllä aikavälillä suunnitelma seuraavaan joten siinä on oikeestaa ehkä enemmänkin tämmösestä toiminnan jatkuvasta kehittämisestä kyse että toki puhutaan meille-

kin niin suurista investoinneista että vaikka ois tukiakin ni joka tapauksessa kaikkia investointeja ei ruveta toteuttamaan mutta sitten kun osittain vaikka linjastoja laajennetaan tai tuodaan uusia osa-alueita meidän tuotantolinjoille ni se sitten saattaa jossain seuraavassa kohassa näkyä että pitää sitten kehittää sitä seuraavaa palikkaa eteenpäin että ne sitten toimii hyvin yhteen.

Tarkasteltaessa tukien merkittävintä vaikutusta aineiston mukaan Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämällä maaseudun yritystuilla on ennen kaikkea hankkeita ja investointeja mahdollistava vaikutus. Kuten edellä esitetyistä haastattelukatkelmista käy ilmi, jotkut hankkeet olisi toteutettu myös ilman tukea, mutta hitaammassa tahdissa, joten tuilla havaitaan myös selkeästi aikaistavaa vaikutusta. Tuen mahdollistavaa ja aikaistavaa vaikutusta havaitaan sekä mikro- että pienyrityksissä:

Se että ne on tullu toteutettua ne hankkeet että kyllä se tämmösen elyn tuen merkittävin vaikutus on nimen ommaan että ne saadaan ne hankkeet toteutettua ja nopeemmin että en tällä tahilla olis voinu investoida missään nimessä jos ei näitä avustuksia olisi ollu. (mikroyritys)

Niin kyllä se meillä näissä investoinneissa ni kuitenkin nää on taloudellisesti niin merkittäviä investointeja ja sitten tuet mitä me saadaan suhteessa isoja ni kyllä se on ihan se taloudellinen tuki mitä me saadaan näissä näin isoissa investoinneissa että vois olla että ne jäisivät sitten toteuttamatta tai ainaki se vois kestää pidemmän aikaa se toteuttaminen. (pienyritys)

Näiden lisäksi merkittävimmiksi vaikutuksiksi mainittiin pidemmän työuran mahdollistuminen koneellistumisen myötä, toiminnan tehostuminen, toimitusvarmuuden paraneminen, mahdollisuus valmistaa monipuolisempia tuotteita teknisen tason nousun myötä, talouden paraneminen, tuotteiden laadun paraneminen, oman ymmärryksen vahvistuminen tuotekehityksen myötä sekä uudet ideat ja innovaatiot, joita tuettujen hankkeiden myötä syntyy. Vastauksissa tuli hyvin esille myös vanha sananlasku ”aika on rahaa”, sillä pari yrittäjää kertoi tuen merkittävimmäksi vaikutukseksi ajan säästämisen. Investointien avulla toiminnan tehostumisen myötä tuotteita pystytään valmistamaan nopeammin ja toimitusajat asiakkaille lyhenevät:

Työtuntia kohti ni se työn tuotto on huomattavasti paljon parempi.

Se on vapauttanut ja antanut työtunteja lissää tuotantotunteja lissää niinkun kapasiteetti on lisääntyny puolella.

Tarkasteltaessa ja vertailtaessa lyhyen (alle kolme vuotta tuen saamisesta) ja pitkän (yli kolme vuotta tuen saamisesta) aikavälin vaikutuksia, suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että nämä vaikutukset eivät merkittävästi eroa toisistaan. Pikemminkin vaikutukset näyttäytyivät melko samanlaisina aikavälistä huolimatta. Selväksi tuli etenkin se, että tuilla on vaikuttavuutta sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Jotkut yrittäjät kuitenkin kertoivat myös joitain eroja vaikutuksissa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna eräs yrittäjä huomio, että tuki mahdollistaa pitkäjänteisen markkinoinnin tekemisen sekä vaikuttaa ratkaisevasti yrityksen maksukykyyn:

Se antaa aikaa yritykselle tehdä semmosta johdonmukaista markkinointia koska 35% se investointituki jos se ois niskassa maksettavana ni sit se vauhti on vaan yksinkertaisesti liian kireä tämän päivän maksuaikoihin jos sitä jyvitetään elikkä kuus vuotta on maksimissaan mitä niitä saapi ja se on 72 kuukautta ja sitte jos alakaa olla viis tai kymmenen tuhatta euroo lyhennykset kuussa ja palakat ja muut vuokrat päälle se ruppee huippaamaa.

Vaikuttavuuden ajallisen viitekehysten osalta aineistosta käy ilmi se, että kaupan käynnistymisessä kestää oman aikansa, eikä lyhyellä aikavälillä saatu aikaan ainakaan maantieteellisesti kovin laajalle ulottuvaa kaupantekoa. Kaksi yrittäjää luonnehti tuetun hankkeen vaikutuksia yritykselleen seuraavasti:

Hyvin lyhyellä aikavälillä et mitä tähän mennessä on liiketoiminnallisesti tämä (tuote x) tuonu ni se on kyllä ollu valitettavasti pettymys että ei oo onnistuttu siinä niin paljon ja hyvin myymään tätä tuotetta mikä tehtiin kun mitä oltas haluttu et siinä on toisaalta myös tämmöne niinku pitkät myyntiajat tämmösellä julkisella puolella ni selvästi se pitkät päätöksentekoaajat se joka on niinku meitäki yllättäny että lyhyen aikavälin vaikutukset ei oo ollu niin suuria liiketaloudellisesti kun mitä ois toivottu mutta kolmen ja viiden vuoden aikavälillä ni varmasti tämä valmennus on edelleen meidän palveluvalikoimassa mukana ja tulee tulevaisuudessa olemaan mutta oletettavaa on että sitten nämä muut asiat mitä tästä on poikinu ni on sit semmosia liiketaloudellisesti vielä merkittävämpiä ku se (tuote x) itsessään niinku jatkon kannalta sitte vaikka sinne kuuden vuoden päähän jos ajatellaan.

Lyhyellä aikavälillä tulloo positiivista huomiota siinä omassa lähiympäristössä niin tuota ympäristö päivittää sinut sillei tulet taas näkyväksi että ne lyhyen aikavälin vaikutukset ehkä ulottuu myös maantieteellisesti vähän lyhyemmälle jäniteelle että sitten se tämmönen uusien palveluitten ni se kaupan käynnistymisenhän kestää aina sen kaks kolme vuotta vähintään että se ruppee kunnolla toimimaa että onneks sitten nää lyhyen aikavälinen vaikutus tästä lähitienoolta on nopeempaa että käyvään kokkeilemassa sitte mutta toisaalta se ei myös välttämättä kestä niin pitkään.

Tuilla havaitaan selvää vaikutusta myös käytännön tason työskentelyssä. Toimitiloihin tehdyt panostukset näkyvät luonnollisesti työntekijöiden jokapäiväisessä työskentelyssä. Erityisesti työkoneisiin tehdyt investoinnit näkyvät uudenaikaisena työvaiheiden järjestämisenä ja jopa koko työskentelykonseptin muutoksena:

Meillä nää investoinnit on tämmöstä materialistisia investointeja ni sillontan se on ihan ratkaseva että meillä on siis vaikka joku pakastointitunneli investointi niin käytännössä sitten kun tää saadaa tehtyä ni se vaikuttaa kaikkeen siinä toiminnassa että pystytään pakastelaajennuksen jälkeen niin esimerkiksi saman aikaisesti tekemään sekä tuoretuotantoa että pakastetuotantoa kun se aikasemmin oli niin että eka piti olla tuoretuotanto ja sen jälkeen vasta pystyttiin tekemään pakastetuotantoa elikkä käytännössä kahteen eri aikaan vuorot joutu tekemään kahta eri asiaa kun nykyisin investoinnin jälkeen nää on mahdollista tehdä samanaikaisesti että ihan hyvin käytännön työssä nämä tämmöset investointien vaikutukset näkyy.

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella maaseudun yritystuilla on Pohjois-Savossa selkeästi työllisyyttä säilyttävää ja hieman myös lisäävää vaikutusta. Yrittäjät eivät tosin aina olleet varmoja näkemyksistään siitä, oliko työntekijöiden tarve ja työn lisääminen nimenomaan tuesta johtuvaa, mutta jonkinlaista vaikutusta sillä kuitenkin selkeästi myönnettiin olevan:

Kyllä siitä jossaki määrin meille työtä tulee mutta enemmän ehkä nyt se että me ollaan kaikki äitiyslomalla ni aiheuttaa niitä rekryointitarpeita ku se että ois nii paljon töitä että ei ite kerittäis kaikkea tekemää mutta kyllä on sillä selvästi työllistävää vaikutus kuitenkin ollu nyt ja tulee jatkossa olemaa vielä enemmän.

Hankkeet sinänsä on aiheuttanu sitä työn lisääntymistä ja toiminnan laajentumista että kyllä se toki nyt tuo sitä työvoiman tarvetta mutta katsotaanko se nyt sitten tuen vaikutukseksi vai miksikä sen nyt siellä määrittelet mutta kyllä näitten tukien ansiosta on se toiminta laajentunu ja lissääntyny että onhan se ihan selvä että sitten lissääntyy se työvoiman tarveki muttA ei ole näköpiirissä että palkattaisiin.

Yksityisinä elinkeinonharjoittajina toimivilla, joista tähän tutkimukseen haasteltiin kaksi, tärkeintä oli se, että he pystyivät työllistämään itsensä ja tähän tuki selkeästi vaikutti:

Tämänki hetken työmaata ilman tätä investointia ei olis se ois ihan sata varma että jossain muualla pitäis olla töissä tai sitten olla työttömänä.

Selkeästi itse tuella ei ole juurikaan suoraan palkattu työntekijöitä, vaan toiminnan kannattavuus ja muut asiat, joita tuki on liiketoimintaan mahdollistanut ovat poikineet lisää työpaikkoja tai ainakin mahdollistanut jo olemassa ole-

vien työpaikkojen säilyttämisen. Yksi haastateltavista nosti myös esiin näkökulman siitä, että hänen mielestään yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta on tärkeämpää olla hyvä veronmaksaja kuin hyvä työllistäjä:

Me ollaan parannettu kannattavuutta jota kautta on varmistettu sitä että pystytään työntekijät jotka on otettu töihin niin on pystytty varmistamaan heidän työpaikkansa ja sitte kasvaneen liikevaihdon myötä pikkusen lisääntyy porukka mutta tuota minusta se on paljon tärkeempää että meistä tulee hyviä veronmaksajia kun että meistä tulee hyviä työllistäjiä.

Pidemmällä aikavälillä kun miettii ni kyllä se on noussu vähän työntekijöitten määrä mutta sinänsä välttämättä investointi ei vaikuta suoraan työntekijöitten määrän lisääntymiseen mutta toki sillä sitten pidetään sitä että pystytään vastaamaan paremmin asiakastarpeeseen ja että ne ei ainakaan hirveesti vähene ne työpaikat.

Se toiminta on tullu tuossa lisää niin siinä on sitten näitä määräaikaasia ollu vähän enempi.

Kysyttäessä tuen vaikutusta yrityksen tuloksen ja liikevaihdon kehittymiseen, olivat vastaukset hyvin myönteisiä. Jokaisen haastatellun yrityksen näkemyksen mukaan tuella oli ollut tai tulee olemaan positiivinen vaikutus yrityksen tuloksen ja liikevaihdon kehitykseen:

Viime vuonna mulla oli semmonen kohde että näiden tukien olemassaolo ei vaikuttanu siihen ni viime vuoden tulos kyllä oli laskeva edellisvuoteen verrattuna mutta edellisvuonna nimenomaan tällä investoinnilla oli iso merkitys että silloin mulla kasvo kyllä sekä tulos että liikevaihto nyt tietysti tämä vuosi on niin alussa että tästä nyt on vaikea sanoa että mitä tullee tapahtumaan loppujen lopuksi.

Viime vuonna me tehtiin 3,6 miljoonan liikevaihto ja se oli 150 000 euron tulos edellisenä vuonna oli tuota 2,6 miljoonaa liikevaihto ja 15 000 oli tulos sitä edellisenä oli 2,1 miljoonaa sitte oli 1,8 ja 2,1 nuo viimeiset saattaa iha pikkusen heittää mutta ehkä kertoo siitä liikevaihdon kehityksestä että mitä kun nyt ollaan saatu tuo konekanta kuntoon ja tänä vuonna me mennään näillä näkymin noin neljän miljoonan tasolle ja tulosta on budjetoitu joku kolmesataatuhatta sitä nyt on hyvin vaikee tässä ennustaa.

Tuotanto on meillä kasvanu paljon ja on pystytty lisäämään sen määrää ja niinkun meillä suurin osa noista investoinneista on tänne jalostuspuolelle keskittyny ni kyllähän se näkyy meillä nykysin esimerkiks liikevaihdossa että meillä on normaalisti tota puolen litran (elintarvike x) ja sitte on sitä jalostettua ni tota minkä verran tulee kummalta puolelta euroja sisään ni näkyy siellä se näitten investointien vaikutus.

Liikevaihto on tainnu nousta semmonen pari sataa tuhatta elikkä sitten tommonen 30% ja tulos on noussu sitten ihan kivasti.

Kahdella yrityksellä tuki oli sen verran tuore, että se ei ollut vielä juurikaan ehtinyt vaikuttamaan yrityksen talouteen. Nämäkin yritykset kuitenkin olivat sitä mieltä, että tuki tulee jatkossa vaikuttamaan myönteisesti liikevaihdon ja tuloksen kehittymiseen:

Tuki ei oo vielä kotiutettu että tämä on vielä niin uus tapaus elikkä sitä ei oo vielä ees siirretty mutta kyllä se tulee vaikuttamaan positiivisesti tulokseen ehotomasti.

Ei voi sanoa että montaakaa tuhatta euroa ois nyt vielä tässä vaiheessa tullu että tämä vuosi 2019 on varmasti paljon merkittävämpi ku se ei vielä viime vuoden liikevaihdossa näkyny.

Tutkittaessa tuen vaikutusta yrityksen tuloksen ja liikevaihdon kehittymiseen pitää kuitenkin muistuttaa, että jopa itse yrittäjien on hyvin vaikea erottaa tiettyä osaa kehityksestä juurikin pelkästään tuen aikaansaamaksi. Liikevaihdon ja tuloksen kehittymiseen vaikuttavat niin monet sekä yrityksen sisäiset että myös ulkopuoliset tekijät kuten esimerkiksi yleinen vallitseva taloustilanne:

Viimesin investointi valmistu tuossa 2016 sitten jos mä vertaan sitä edelliseen aikaan 2015 näitä lukuja niin tuota 2017 meillä oli 22% siihen 2015 kasvu ja sitten 2018 kasvu suhteessa tuohon 2015 on 58% mutta tuota ei se pelkästään se tuki näitä asioita selitä että sitä ei pysty puhistamaan tästä että siellähän selittää sitten monet asiat sitä että talouden suhdanteet on muuttunu tänä aikana tosi paljon ja selittää sitten myös se kapasiteetin lisääntyminen ja sitähän tällä tuen avulla on rakennettu että ei voi suoraan sanoa että nämä on siitä johtuvia kaikki mutta liikevaihto on kehittynyt suotuisasti yllätyin tuosta noista luvuista itekin vähän että se on niin iso mutta siihen sitten tosiaan sattuu se 2015 vuosi tais olla koko sektorilla aika huono.

Tukien vaikutus yritysten lähiympäristön vireyteen toteutuu lähinnä paikallisen yhteistyön kautta. Lisäksi yritykset työllistävät ihmisiä, ja kun ihmiset saavat töitä, heillä myös on paremmin rahaa ostaa paikallisten yritysten tuotteita ja palveluja. Tuilla tuetut yritykset harjoittavat liiketoiminnassaan yhteistyötä muiden paikallisten yritysten kanssa, mikä osaltaan lisää alueen elinvoimaa. Näin myös yksityisen elinkeinonharjoittajan liiketoiminnan vaikutukset leviävät paljon laajemmalle kuin vain yrittäjän oman talouden ylläpitämiseen:

Kyllähän ne ilman näitä pikkutekijöitä ni näivettymässähän ne on nämä kylät että kyllähän täällä pitäs niitä tekijöitä kuitenkin olla sitte että vaikka se on kuitenkin pientä tämä meikäläisen toiminta ni siinähan ne saavat autoilijat ja metsäkoneyrittäjät ja metsänmyyjät ja tänäki vuonna on kuitenkin useampi sata kuutiota mitä on minä ja asiakkaat ostanu puita tästä lähistöltä ja osa tietysti kauempaaki mutta kyllähän se leviää välittömästi tämä.

Kun aatellaan tätä meiänki toimintaa niin onhan tässä nyt aikaa menny mutta ei tää loppujen lopuks nii kauheen vanha oo että toki vanhemmilla on ollu maataloutta et pystyttii sen viidentoista vuoden aikana vaikka et miten on tää toiminta kehittyny nii ihan niinku työntekijämäärätki meillä on kehittyny ni kyllähän tällä meiän alueella ollaan merkittävä työllistäjäki että kuulutaan isojen työllistäjien joukkoon että seki on kyllä muuttunu tässä vuosien varrella.

No tuo meiän eikoismyymälä nyt on varmaan ehkä vähän paremmin tullu näkyville kun päästiin tienvarteen mutta kyllähän se tietysti yrityksen toiminnan vilkastuminen jollain tapaa heijastuu myös koko kylällä sitte tehtyjen ostojen muodossa muun muassa ja sitten on pystytty noita yhteistyöverkostoja joista hankitaan noita (elintarviketta x) ni sitä on laajennettu tässä.

Kyllähän sillä on ollu ihan lähiympäristöönkin vaikutusta näillä tehdyillä investoinneilla että ku on tehty näitä rakennusinvestointeja ni sitten on ollu lähimmät työntekijät tuosta 400 metrin päästä ihan palkollisia että tottakai ja sitten kun on paljon käytetty paikallisia urakoitsijoita että ei todellakaan oo virolaisia vuokratyövoiman kautta tulleita että kyllähän ne sillälailla tekkee heti semmosta välitöntä vaikutusta ja kyllä mä sitten nään että ollaan tällä matkailun saralla yks näitä ihan tämän tienoon semmosia aktiivisia ja näkyviä ja tunnettuja yrityksiä että ollaan sillei omalta osaltamme tekemässä tätä vetovoimaa.

Maaseudun ja yrityksen lähialueen vetovoiman ja vireyden lisäämisenä voidaan ajatella myös se, että pyritään erottautumaan muista ja tekemään liiketoi-

minnasta ainutlaatuista. Tärkeänä nähdään myös ajan ja kehityksen mukana pysyminen ja halu parantaa muun muassa työskentelymenetelmiä ja tekniikkaa, joka saattaa parhaassa tapauksessa houkutellessa paikkakunnalle työntekijöitä ja asiakkaita muualtakin. Toisin sanoen ei siis jäädä ”laakereille lepäämään” vaan pyritään kehittymään mikä myös osaltaan pitää maaseudun elävänä. Investointituen ansiosta tällaisia hankintoja on helpompaa tehdä. Tämä käy ilmi muun muassa seuraavasta metallialan yrittäjän haastattelukatkelmasta:

Omalta osaltaan kyllä ehdottomasti se on nimenomaan tämä kone kun niitä ei niin hirveen montaa meidänkään korkeudella ole no meillä (paikkakunnalla) nyt on kaks tai kolme konetta mut meillä on ilmeisesti työalaltaan kaikista suurin mutta ainahan se kertoo jotain kylästä mitä enemmän siellä on työpaikoilla automaatiota ja koneellista niinkun parannettuja tuotantomenetelmiä ni kyllähän se jos se pitää maaseudun elävänä ei se että yritetään nyhrätä samalla tavalla ku on 50 vuotta tehty.

Yksi yrittäjä nosti esiin oman henkilökohtaisen osaamisensa lisääntymisen hankkeiden ja tukien hakemisen suhteen, joten hän kokee pystyvänsä paitsi yrityksen toiminnan niin myös oman osaamisensa myötä lisäämään kylän elinvoimaa hakemalla tukia paikallisia kehittämishankkeita varten:

Minun mielestä yks näitten omien investointihankkeitten anti tähän lähiympäristöön on se että mulle on kertyny tätä hankeosaamista aika paljo niin oon näitten lisäksi hakenu ja saanu kolme ollu myötävaikuttamassa neljännessä ja sitten ku on tämmösessä eu rahotteisessa niin tavallaan seki on semmoseen elinvoimaisuuteen vaikuttamista että imuroidaan niitä saatavissa olevia rahoja tähän tälle alueille.

Aineiston perusteella tuilla havaitaan myös vaikutusta yritysten tulevaisuuden suunnitelmiin ja haluun kehittyä. Metallialan yritys tähyää jopa vientiä ulkomaille, kunhan kotimaan markkinat on saatu haltuun. Tuki on vaikuttanut laajenemis- ja kansainvälistymissuunnitelmiin nopeuttamalla toimenpiteitä ja antamalla enemmän vapautta sekä maksukykyä toimintaan siihen asti, että yhtiön omat voittovarot alkavat riittämään yrityksen kehittymiseen:

Ensinnään kotimaan markkinat tyydytetään ja sitte jo vähän tukijalka viennistä täytyy löytyä kun meillä kapasiteetti kasvaa jonkun verran tossa niin se on joko Ruotsi, Norja tai Tanska johonka lähetään ja meillähän on kun on liikevaihto kasvanu ni meillä on toimintoja muutettu sillei että meillä on nyt johtoryhmä ja

hallitustyöskentelyä ruvetaan nostamaan pystyyn ja se tehään tää meiän sisäinen organisaatio sille tasolle että pystytään vastaamaan kasvavaan liikevaihtoon siten et meillähän on työkalut olemassa sitä varte.

Kyllä se tuki on vaikuttanu tulevaisuuden suunnitelmiin se on ihan itsestään selvä asia että se nopeuttaa ja sitte sen tuen verranhan se vapauttaa minä näkisin että tää tuki se on tavallaan lyhytaikainen laina verottajalta että silloin kun se onnistuneesti tuo tuki pyörähtää tän myllyn läpi elikkä saadaan sit kunnon kampeita ostettua tuohon ni sen verran maksukykyä parantaa vähänkään pidemmällä juoksulla ja toisaalta sit kun päästään tietylle tasolle ni sit meillä tulorahotuksella pystytään kehitystoimintaa tekemään joka on meillä siis ennen tuota (koneinvestointia x) ajateltiin että se on viimeinen hanke joka me tehdään ja sen jälkeen ruvetaan olemaan tyytyväisiä ja tekemään vaan perustyötä mut sit meille alotettiin projekti joka on nyt ollu vähän yli puoltoista vuotta ni sehä on poikinu sen että täähän on muuttunu ihan totaallisesti toisenlaiseks tää meiän homma että kyllähän se että kehitytään ja ei olla tyytyväisiä siihe mitä ollaan saatu ni se tuo semmosen buustin siihe toimintaa.

Painokonealan yrityksessä tuki on vaikuttanut tulevaisuuden suunnitelmiin niinkin radikaalisti, että yritystä ei välttämättä enää olisi ilman tuen avustuksella tehtyä investointia. Suuri muutos alalla on yrittäjän mukaan vaikuttanut siihen, että ala ja sen apufirmat eivät enää ole kannattavia, mikäli eivät pysy mukana ajan muutoksen tuomissa vaatimuksissa. Yrittäjä nostaa esiin myös tuen vaikutuksen siihen, että alalla pystyy vallitsemaan edes jonkintasoinen kilpailu mikä hyödyttää enemmän koko valtion tasolla ajatellen:

On se vaikuttanu koska nyt on tänäkin vuonna monta kymmentä painoa jo lopettanut ja painon tämmösiä apufirmoja myöskin niinku stanssityökalun tekijöitä niitä on lopettanu ja myöskin paperimyyjät on kadonneet ja kirjekuoret on hävinneet kokonaa elikkä meiän ala on hirveessä muutoksessa mutta tämän tuen avulla myö pystytään pitämään kuitenkin sillä tavalla että kilpailu ei häviä kokonaan että sehä on vaarana että kaikki puhuu sitten että (yritys x) vie kaikki työt nykyä ja sit ku se on riittävästi ryöstäny ni hintatasohan lähtee nousemmaa sehä on niinku ihan selevä homma ja meiän olemassa olevien yrittäjien kannalta se on hyvä asia mutta sitten tämmösen niinku kokonaiskilpailukyvyn kannalta valtion tasolla ni ei enää oo hyvä.

Kuudessa yrityksessä kahdeksasta ajatukset olivat tulevaisuuden suhteen jonkinlaisessa kasvamisessa tai kehittymisessä. Kaikki yrittäjät eivät kuitenkaan olleet varmoja siitä, oliko tuella vaikutusta tulevaisuuden suunnitelmiin ja uusien hankkeiden suunnitteluun. Kaksi yritystä suunnitteli jo uusia investointeja

ja toisella näistä olikin jo rahoitukset haettu uutta investointia varten sekä ajankohta tiedossa uuden investoinnin asennukselle:

Meillä just käynnisty uusin linjainvestointi tuossa että siirhe on saatu rahoitukset sovittua ja kesän lopussa pitäis olla uusia linja-asennuksia taas että kyllä tulevaisuuden näkymät ovat edelleenki nimenomaan siellä kasvussa ja ennen kaikkea kehittymisessä että ei ainakaan tässä jarruttelua ole.

Ihan välttämätön pakko ois että vielä tehokkaampi helpommi ja nopeempi ja lissee vehkeitä pitäis laittaa että kyllä tänä päivänäkin ni pyysin yksistä vehkeistä tarjouksia.

Selvästi tää tämmönen skaalautuvan tuotteen tuoteajatuksen tai tuoteaihion löytäminen tän tuen myötä on se mikä voi hyvinki isoksi tulevaisuudessa kasvattaa meidän yrityksen mutta kyllä myös ihan tämmöstä orgaanista liikevaihdon kasvua on oletettavissa nyt tässä lähivuosina.

No en tiiä näistä myönnettyistä tuista että vaikuttaako ne tulevaisuuden suunnitelmiin mutta kyllä mä uskon että mikäli rahoitus tämmösenä säilyy ni uskon että kahen kolmen vuoden sisällä on hanke sisällä ni sillälaililla on meininki vielä tehdä jotakin.

Kahdella vanhemmalla elintarvikealan yrittäjällä oli jo mielessä sukupolvenvaihdos ja yrityksen myyminen. Toinen heistä pohti, että tuen vaikutukset yrityksen talouteen tekevät yrityksestä helpomman myydä tulevaisuudessa, kun yrityksen talous on paremmalla tolalla kuin ilman tuen saamista tulisi olemaan. Toisella yrittäjällä taas tuilla mahdollistettu yritystoiminta oli lähitulevaisuudessa siirtymässä mahdollisesti pojan nimiin, joten jatkumoa yrityksen toiminnalle oli luvassa sukupolvenvaihdoksen muodossa:

Se että meidän ei oo tarvinnu niin paljon ottaa velkaa ni myö saahaa nopeammin maksettua tää halli poikkeen sitten sen tuen ansiosta ja pystytään tekemään ratkasuja jo sitten kymmenen vuoden päästä jatkajakysymykset taikka yrityksen myynti niin sen yrityksen kiinnostavuuteen se varmaan vaikuttaa että ei oo niin paljon velkaa päällä.

Tämä tilahan ois elinkelvoton jos ei tätä yritystoimintaa ois perustettu että siinä mielessä se on ratkaseva ja nuorin poikahan on tuolla metsäkoulussa Toijalassa ja

siitä tulee motometsäkonneen kuljettaja ja nyt on sitten sen koulun ohella käynyt vielä tuolla Suonenjoella semmosia marjan viljely kurssipäiviä ni suuresti epäilyttää että ehkä jää hoitamaan tätä.

Tukiprosessista yrityksille koituneista kustannuksista eli aikaa, vaivaa ja rahamääräisiä kustannuksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että tuen hakeminenhan ei sinänsä maksa rahamääräisesti mitään. Rahamääräisiä kustannuksia kertyy, kun lasketaan rahallinen arvo tukihakemuksen tekemiseen, raportointiin ja ELY-keskuksen kanssa yhteydenpitoon kulutetulle ajalle. Tuen hakemisesta koituneelle vaivalle taas on hankala määritellä rahallista arvoa ja jokainen yrittäjä kokee ne omalla tavallaan. Yleisesti ottaen tukiprosessista koitui haastateluille yrityksille rahallisia kustannuksia parista sadasta eurosta muutamiin tuhansiin:

Onhan se nyt varmaa enemmän ku viikon työtunnit aina projektissa ollu mutta jos laskoo vaikka puoltoista viikkoa ja arvonlisäverollinen laskutus on 55 ni tuhansissa euroissa on ollu semmoset peruskulut onhan siinä sitä yhteydenpitämistä ja kaikenlaista mutta suoranaisesti jos aatellaan että tehokkaita työtunteja ni tuota luokkaa.

Aikaa vois sanoa että se on vieny varmaa jonkun ehkä sata tuntia kaikkienensa että siihen sisältyy jo tämä että mikä mitkä on ne markkinoitten parhaat ja monipuolisimmat laitteet.

Rahamäärällisestihän meillä ei oikeestaan näihin hankeprosesseihin oo hirveitä määriä menny että ne on tavallaan tässä töiden ohessa (haastateltavan isä) joka itse on yrittäjänä niin tehny ja sitten mulla on ollu kun hanke on käynnistynyt niin lappujen arkistointi ja järjestyksessä pitäminen noita tarkastuksia varten sinänsä tällasta paperityötä se on et varsinaisesti taloudellisia kustannuksia kun sitten tässä palkkakuluina on meilläkään ei oo ollu ketään erillistä hanke-työntekijää joka ois näitä paperiasioita hoitanu niin ne on semmosena sivuhommana tuossa menny.

Ne kuitenkin on ollu aika kevyitä ne raportoinnit ja muut mitä on vaadittu että ei oo niinku tuntunu että ois yhtään kohtuuttomia siihen nähden että jotain niitä kestopäiviä käytettiin silloin aluksi siihen hakemuksen tekemiseen mutta ne oli muutamia satasia mitä ihan tämmösinä rahakustannuksina että ne kustannukset on lähinnä tullu siitä omasta työajasta mikä on menny siihen raportointiin mutta-hyvinki kohtuulliset että en osaa euromääriä kyllä tarkemmin ajatella että paljonko nyt ois menny.

Kuten edellisestä haastattelukatkelmasta ilmenee, yksi yrittäjä koki raportoinnit kevyiksi. Aineistoon mahtui kuitenkin myös yrittäjiä, joiden mielestä erityisesti hakemuksen tekeminen sisältää liikaa byrokratiaa ja monimutkaisuutta eli toisin sanoen kokivat hakemuksen tekemisen melko vaivalloiseksi asiaksi:

Kyllähän tää rahotushakemusten tekeminen se vaatii lehmän hermoja parempi ku ei rupee hirveesti laskemaan mutta hankaluutena tuntuu että hakuvaiheessa kaikki on hyvin yksinkertasta ja selvää mut sitten ku haetaan rahotusta jälkikäteen ni sitten mikään ookaan enää selvää että siinä tuntuu että takautuvasti muuttuu nää ehdot mihinkä rahotusta voidaan myöntää ja laskentakaavoja sun muita tulee sitten aina jatkuvasti uusia että se heijastuu varmaan ihan tuolta eu tasolta nää ongelmat mutta niitä kyllä Suomessa osataan aika hyvin sitten lisätä.

Ei ne nii isot oo etteikö niitä kannattas niitä tukihakemuksia tehdä että kyllä ne niin merkittäviä on mutta kyllä minusta se on jostakin tuottavammasta työstä pois jos esimerkkinä voisin sanoa että kun samoja muuttumattomia tietoja kysytään joutuu kirjaamaan hakemuksesta toiseen ja hakuvaiheesta siihen vaiheeseen kun ruvetaan maksatushakemuksia tekemään ni ihan samoja asioita jouvutaan veivaamaan paperille uvestaan ja uvestaan eikä se copy pastellakaan oikein onnistu se homma että se on minusta semmone että mää ymmärtäsin jos muutokset pitäs kirjata jos siinä ois ranskalaisilla viivoilla että onko nämä ja nämä ja nämä asiat muuttunu jos on ni millonka ja mitenkä ja minusta se riittäis ihan mainiosti siihen.

Kaksi haastateltavista nosti myös esille maksuttomien konsulttien sekä kuntien elinkeinopalveluiden hyödyntämisen hankkeen suunnittelussa ja tukihakemusten tekemisessä:

Ei niistä hyvin paljoo oo koitunu kustannuksia että meillä on tuolla Kainuun Pro Agrialla semmonen oikeen innostunu yrityskonsultti että se on oikeestaan hänenki vähän niinku tavote että tämä yritys toimii hyvin ja oikeestaan ainoa yritys joka tällä koko alueella tällä alalla on päässy ainaki tähän asti jaloilleen ja toiminta on laajentunu.

En ossaa sanoa että kuinka paljon niihin on omaa aikaa käytetty mutta kaikki on ollu sen väärtti mutta yllättävän vähän tarvitaan tämmösiä rahallisia panoksia sitte että niinku sanoin olen ollu niin monessa hankkeessa jo että sitten tavallaan sitä omaa osaamista on kertyny mutta sitte tuossa viimesin mikä oli se hanke ni siinä käytettiin jonkun verran sitten kilpailutuksessa niin kun kilpailutettiin nimen ommaan tämmöstä (tuotetta x) ni niitten teknisten ominaisuuksien vertailussa ni siihen käytettiin ehkä tyyliin 2000 euroo ja hankkeen suuruus oli hyväksytyt kustannukset 182 300 että ei silläläilla kauheesti tarvinnu käyttää että täällä elävässä elämässä pyörii näitä hankkeita ja konsultteja joita sopivasti hyödyntämällä voi edesauttaa omia hankkeitaan ja kunnilla on tämmösiä elinvoima-

ja elinkeinopalveluita joita pystyt sitten maksutta hyödyntämään että ei tarte kuitenkaan tämän tyyppisiin hankkeisiin jotka on kuitenkin aika yksinkertasia juttuja ni sitten sitä maksullista konsulttia kovi usein vaivata.

Kaikkien haastateltujen yrityshenkilöiden mielestä tuki oli ollut siihen käytettyjen ajan, vaivan ja rahamääräisten kustannusten arvoinen. Kysymys siitä, kuinka paljon yrittäjät olisivat olleet valmiita maksamaan tuesta, aiheutti haastateltavissa hämmennystä. Suurin osa ei osannut vastata kysymykseen. Kyse on kuitenkin niin sanotusti ilmaisesta rahasta, jonka vaikutuksia yritystoimintaan ei voida varmuudella tietää etukäteen. Lisäksi vaikka yrityksen arvo, tulos ja liikevaihto olisi kasvanut tuen saamisen jälkeen, on vaikea eritellä, kuinka suuri osa tästä on nimenomaan saadun tuen ansiota. Vastauksissa nousi esiin se, että tukea hakiessa tietoa sen vaikutuksista ei varmuudella vielä ole, joten tästä lähtökohdasta käsin tuesta ei olisi valmis myöskään mitään maksamaan. Jos ennalta olisi tiedossa, että tuki tulee vaikuttamaan tietyn verran esimerkiksi tuloksen kehittymiseen, voisi tilanne olla erilainen:

Vaikeampi nähä että ku ei oo sitä perustietoo lopulta että en ossaa oikein vastata tuohon minun mielikuviitus ei riitä sitä hyötyähän siitä on tullu kyllä sata prosenttia että tämä hankekin mikä nyt on hallissa valmistumassa niin sitä ei olis ilman tätä eihän sitä osais olla maksamassa jos ei olis tätä tietoa tästä hommasta että en osaa siihen kyllä sanna jos semmonen tilanne tulis että todennäköisesti en olis mittään valmis maksamaan ilman tätä tietoa että mitä tässä olis sitte.

Yksi haastateltavista ajatteli tuen hyödyn laskukaavalla saadun tuen määrä vähennettynä tuen hakemiseen käytetyillä kustannuksilla:

Hyötyhän on se euromäärä mikä sieltä on tullu näkisin että euromäärä mitä on tullu miinus se euromäärä mikä siihen hakemuksen käsittelyyn on menny ja silloin jos se hakemuksen hakeminen ja maksatuksen hakeminen ja avun hakeminen jos maksaa enemmän ku mitä se avustus on ni eihän sitä kukkaan tee.

Osa vastanneista taas luki tuen tuomaan hyötyyn mukaan myös tulevaisuuden tuotot, joita tuetun hankkeen avulla saadaan ja oletetaan saatavan aikaan:

En osaa valitettavasti kyllä sitä arvioida että kyllähän meillä kuitenkin nuo investoinnit on tuommosia miljoonainvestointeja mitä tehään ja toki tuki ei ole niin iso mutta sitte taas se että se mahdollistaa tämmösiä investointeja ja sitten taas että siitä seuraava liikevaihdon kasvu taas ni tosi vaikea sitä on arvioida mutta tosi merkittäviä ne kuitenkin on.

Tässä kun on auennu nii paljon niitä uusia mahdollisuuksia jotka ei oo vielä kuitenkaa sen pidemmälle kehittyyny ja hankala ajatella että mikä se tulevaisuuden arvo on mutta kyllä se nyt varmasti jos jonku euromäärän sanon ni vaikka sata-tuhatta voi olla että kyllä se hyvinki pitäisi suurempana sen arvon tulla takasi ku mitä on laitettu.

Yksi yrittäjä taas lähestyi kysymystä näkökulmasta, kuinka paljon ELY-keskuksella olisi ollut varaa tinkiä tuen määrästä, jotta yrittäjä olisi vielä kokenut tuen vastaanottamisen hyödylliseksi:

Niin siis jos tinkaamaan ois pitäny ehkä se 5% että se 30% ois voinu olla sitte se tuen määrä mutta kyllä se on ihan ehtottomasti toi 30% että jos se ois vaikka 25% ni sehän on vasta työeläkemaksuvapautus elikkä mehän maksetaan jokaisesta tonnista 250 eläkevakuutusyhtiölle henkilökunnasta ku maksetaan tonni palkkana ni semmosiaki joskus on ollu että näistä on ollu vapautuksia en muista ne on palkkatukijuttuja mutta ne on liian pieniä sillon.

Yksi vastaajista myönsi suoraan, ettei ollut koskaan edes ajatellut asiaa tällaisesta näkökulmasta ja koki hyödyn arvon määrittämisen liian haastavaksi:

Kuule en oo koskaa aatellu tuolta kantilta ja en pysty ehkä määrittelemmää sitä on mulle liian vaikee.

Kaikki haastateltavat yritykset kokivat kuitenkin tuesta saadun hyödyn sen verran suureksi, että suosittelisivat kyseisen tuen hakemista jollekin toiselle yritykselle. Yksi haastateltavista kertoi myös jo toimineensa näin:

Oon suositelluki kyllä meilläähä on yritykset suurimmat asiakkaat ja tunnen henkilökohtaisesti satoja jos en jopa tuhansia yrittäjiä ja paljon näitten asioitten kanssa kyllä keskustellaan.

Kysyttäessä kouluarvosanaa tuen vaikuttavuudelle asteikolla 4 hylätty - 10 erinomainen, vastaukset vaihtelivat 7-10 välillä. Seiskan antanut yrittäjä arvioi tuen vaikuttavuuden välttäväksi, koska tuki oli melko tuore ja sen vaikutukset liiketoimintaan olivat tähän mennessä olleet pettymys. Hän kuitenkin luonnollisesti toivoi ja uskoikin tuen vaikutuksen alkavan näkyä paremmin tulevaisuudessa. Keskiarvoksi kaikkien kahdeksan haastateltavan antamille arvosoille tuli 8,9 eli lähes kiitettävä.

ELY-keskuksen toiminta tukiprosessin aikana koettiin pääasiassa hyväksi. Henkilösuhteiden luominen yritysten ja ELY-keskuksen henkilökunnan välillä nousi esiin aineistosta:

Meillä on tosi hyvät kokemukset ELY-keskuksen kanssa asioimisesta et toki meillä on tämmönen että kun ei oo mistään ensimmäisestä hankkeesta ollu kyse niin sinne on sitten henkilösuhteetkin kehittyneet tavallaan meidän toiminta tunnetaan ja siinä on tämmöstä jatkumoo et ELY-keskuskin tuntee ja tietää toimijan ja tietää mitä on tehnyt aiemmin ja näkee varmaan sen kehitysprosessinkin siinä että sinänsä on voiko nyt sanoa helppo mut aika isoja hankkeita saada kuitenkin menemään sinne rahoitukseen koska on tää yhteinen historia jo että tiedetään mitä on tehty aikasemmin ja hommat on hoidettu niin sanotusti niin saatu toimimaan sitten niin hyvä pohja mille rakentaa lisää juttuja.

Minusta se on toiminu hyvin että siinä on vivahde-eroja henkilöitten välillä jotkut henkilöt on no en sano sen kummempaa vivahde-eroja eri henkilöitten siinä sävyeroja on siinä toiminnassa eikös se oo sellanen diplomaattinen heitto.

Nimen ommaan se on se tämä (ELY:n henkilö x) hän on ammattimies ihan selkeesti hän tietää hän pystyy empaattisesti asennoitumaan yrittäjiin.

Haastateltavien mielestä ELY-keskukseen kannattaa olla yhteydessä jo hyvissä ajoin ennen tuen hakemista, jolloin tietoa on mahdollista saada paremmin jo hakemuksen tekemistäkin ajatellen:

Siinä oikeestaan hakuvaiheessa niin se oli hyvin joustavata ja saatiin se riittävä tieto hyvinkin helposti siinä sitten.

Myönteisenä koen että mä sain paljon hyviä neuvoja sieltä ja kehoitan nimen ommaan että mitä aikasemmin heihin on yhteydessä ni se oma hanke tavallaan saapi kattavammaksi kun heiltä vähän ennakkoon kysyy että joitakin asioita on olis osannu sisällyttää hakemukseen jos ei tätä keskustelua heidän kanssa ois käyty ennakkoon.

Yksi yrittäjistä nosti esiin pienenä negatiivisempänä asiana hakemuksen käsittelyajan, joka voisi hänen mielestään olla hieman nopeampi:

Tosi hyvänä koen että ei oo mitää huonoa sanottavaa ELY-keskuksesta ja musta ne prosessit meni kyllä jouhevasti ja hyvin pidettiin meidät ajan tasalla siitä mitä tapahtuu ja tietysti käsittelyaika vois aina olla vähän nopeampi että ei ihan kahta kuukautta tarte aatella et meneekö se läpi vai ei.

Kysyttäessä kehitysehdotuksia koskien ELY-keskuksen toimintaa, mitä he voisivat tehdä toisin omassa toiminnassaan, että tukien vaikuttavuus paranisi, esille nousi tuen hakemisprosessin selkiyttäminen, byrokratian vähentäminen sekä hakuprosessin pelisääntöjen selkiyttäminen kokonaisuudessaan:

No se että se hakuprosessi on virtaviivasempi ja se maksatusprosessi on virtaviivasempi ja ennen kaikkea se että jo hakiessa ihan selko suomella tietään mitä maksatuksen yhteydessä täytyy tehdä että siinä ei tuu mitään yllätyksiä sitten että jotaki papereita on pomputeltu vähän turhanpäiväsenkin paljon että on pietty asiaa selvänä ja se ei sitä lähellekään oo se voi olla myöskin osittain sitä että myö ei olla ymmärretty että en pane kokonaan sitä ELY:n piikkiin mutta että se jonkin kokosella nuijalla pitäs se tieto meiän päähän iskee että sitten tehään näinnikkäästi ihan aikuisten oikeesti että se ei muuten onnistu.

Ehkä just sitten tätä rahoitushakemusten käsittelyä ja sitten no maksatukset meni ihan hyvin sen jälkeen kun se rahoitushakemus oli saatu kaikki nipelit kohalleen että siinä vois olla vähän kehittämisen paikkaa että tietysti kyllähän siinä virkailija hoiti hommasa hyvin ja sitte anto mahollisuuden korjata tuota hakemusta vastaamaan sitten sitä mitä sen pitäs olla elikkä ei suoraan tyrmättynä vaan että enakkoon mahollisuus vähän säätää se oli sikäli hyvä puoli.

ELY-keskuksen sähköinen Hyrrä-palvelu jakoi mielipiteitä yrittäjien keskuudessa. Yksi haastatelluista nosti esille sen, että palvelua pitäisi selkiyttää ja kehittää esimerkiksi paremmalla segmentoinnilla. Hän piti hakemuksen tekemistä paperisena selkeämpänä kuin sähköisen palvelun kautta:

Vaikka meki siihen saatiin se apu tuolta kaupungin elinkeinotoimiston puolelta ni siitä huolimatta se on jos vertaa jonneki 80- 90-luvun vaihteessakohan mää jottai anoin Finnveran aikaan ni sinne tuli virkamies ja se tehti siinä samalta istumalta se prosessi läpi ja se kirjoitettiin kynällä paperille ja nimet alle et nytte varsinakin meillä vanhemmilla yrittäjillä on ongelmia mennä jonnekin Hyrrä-palveluun sinne on yritetty monta kertaakin nimi kyllä ainakin tullee seleville että minkä takia se on Hyrrä koska siihen tullee se hyrrä pyörimää ja se pyöri siinä kaheksan tuntia jos sitä et katkase pois se ei mee välttämättä yhtää etiäpäi että palvelussa on ainaki nimi oikei että se on vähän semmonen jäykähkö ja turhan monipuolinen että jotenki se pitäs jokaselle toimialalle olla omat sivustot että ei oo semmonen yleissivusto jossa kysytään kaikki maailman mitä voipi olla että sitä vois kyllä segmentoida.

Eräs toinen yrittäjä taas koki Hyrrä-palvelun käteväksi ja paremmaksi kuin paperiset hakemusversiot.

Jotkut yritykset eivät osanneet antaa mitään konkreettisia ehdotuksia tai esimerkkejä siitä, kuinka ELY-keskus voisi parantaa toimintaansa. Yksi yrittäjä sanoi, että kaikki heidän tekemänsä tukihakemukset ELY-keskus on hyväksynyt, joten hän ei osannut odottaa mitään enempää vaan koki, että ELY-keskus oli tällöin tehnyt voitavansa tuen vaikuttavuuden eteen. Eräs toinen yrittäjä korostikin, että ELY-keskus on nimenomaan rahoituksen tuoja, ja yrityksen omissa käsissä lopulta on se, kuinka tuki yrityksen toimintaan vaikuttaa:

No kyllä se kuitenkin sitte niin paljon on siitä yrityksestä itestä kiinni että mitenkä sen rahan käyttää ja varmasti se että ELY-keskus on siinä se rahoituksen tuoja ni on se merkittävin asia että en osaa ajatella että mitä tukea heiltä sitte muuta ois voinu saada.

Aineiston perusteella yritystukien yleinen ”kaiku” eli vastaanotto tai niiden tuottama mielikuva jakaa ihmiset kahteen porukkaan Suomessa: niihin, jotka ymmärtävät tuen merkityksen yrityksille ja yhteiskunnalle sekä niihin, joiden mielestä tuet ovat enemmän negatiivinen asia ja vain ilmaista rahaa yrittäjille, jonka he voivat käyttää kuten haluavat:

Siinä riippuu vähän keneltä kysyy että ne jotka on asioista perillä ni kyllä ymmärtävät yritystuen merkityksen yrityksen toiminnalle sitten on sitä porukkata jotka kuvittelee että se on ilmasta rahaa joka kannetaan repulla sitten ja sen yrittäjä voi käyttää vaikka etelän matkaa et ei ymmärrä tätä että se on hyvinkin tarkkaan korvamerkittyä rahaa ja sen vaikuttavuudet arvioidaan sitte jo etukäteenki.

No se on vähä et siinä on kahenlaista ilmaa että jotkut on sitä mieltä että ihan älytön homman no minä oon iteki sitä mieltä että iha älytön homma loppujen lopuksi pyörittään tämmöstä byrokratiaa kun sen vois myöskin yritysverotuksen kautta hoitaa.

Aineistosta nousi esiin myös se, että useasta haastatellusta yrittäjästä tuntui, että yritystuet tuottavat kateutta kanssaihmisissä:

Itellä on positiivinen kokemus näistä tuista mutta et sit taas yleinen mielipide niin mun mielestä ihan sama ku maataloustuet ni yritystuetkinhan on semmosia mitkä voi ehkäpä muissa ihmisissä jotka ei oo ite tämmösiä yritystukia saamassa ni semmonen perinteinen suomalainen näkökulma siihen että se on jotenkin siten itseltä pois että jos joku saa jotakin että tota voi olla että sillä on vähän semmonen negatiivinen kaiku että sit varsinkin kun nämä monesti tuolta mediasta ilmastaan sillä tavalla että mikä yritys on saanu minkäkin verran tukia että oli ne

sitten maataloustukia tai yritystukia ihan mitä tahansa ni niillä jonkin verran sillä tavalla mässäillään ja ehkä en tiedä jollain tavalla onko se tarkoituksellista tämmöstä keskustelun herättämistä sen suhteen mutta luulen että se herättää mielipiteitä ja myös negatiivisia mielipiteitä kaikki ihmiset ei nää sitä että yleisesti ottaen tämmönen yritystuki nimenomaan sen tarkoitus on lisätä koko alueen hyvinvointia että toimivat yritykset ja toimiva liike-elämä on kuitenkin se joka on sen kaupungin ja kunnan elinehto ja koituu kuitenkin kaikkien hyödyksi mutta sitä ei välttämättä kaikki nää sitten niin laaja-alaisesti ja sitten he jotka ei nää ni voi ehkä sitten heissä herättää semmosta kateutta tai negatiivisia tunteita.

Sehän aiheuttaa katteellisuutta kun (paikkakunnalla x) on semmonen ku (yritys x) se on semmonen ravintola-alan yritys ni se sai muutamia kymmeniä tuhansia ni heti oli kyläläiset ollu siinä vinoilemassa että valtion rahoilla pyörität tätä hommaa ja varmaan samanlaista ajattelua on meiänki kohalla mutta meillä lähin naapuri on viiden kilometrin päässä ni myö ei paljon kuulla noita juttuja.

Kaksi yrittäjää kertoi, että heidän mielestään tukien hakeminen ja saaminen näyttäytyy yleisesti yrittäjille hankalana ja byrokraattisena asiana, mikä saattaa nostaa yrittäjien kynnystä hakea tukea:

Voihan se olla että osa yrittäjistä kokee vähän haastavana sen hakuprosessin ja ensimmäistä kertaa semmoseen mukaan lähteminen voi tuntua haastavalle et siinä vois varmaan olla hyvä et jos ois tämmöstä tuutorointiakin et sais siihen hommaan vähän semmosta jotain henkilöä mukaan joka osais neuvoa sitten.

Aika moni pieni yrittäjä kokkee ne edelleen vähä hankalina ja varsinki jos ei oo saanu jotain heti eka nykäsyllä niin kyllä vähän meinaa välillä sitten se kärsivällisyys loppua mutta ite en kyllä koe niin että ehkä siinä on enemmän sitte semmosesta asenteesta kysymys että kun hyväksyy sen että kaikilla asioilla on omat säännöt ja toimit heti kättelyssä niitten sääntöjen mukkaan ni minusta se on hyvin joustavaa että kun ei vilunkia yritäkään.

Tuet koettiin myös yleisesti hyväksi rahoitusinstrumentiksi, joka mahdollistaa erilaisten liikeideoiden toteuttamisen ilman yksityistä rahaa ja pääomasijoittajia, joiden intresseistä ei kuitenkaan aina ole täyttä varmuutta:

Tietysti ku yrittäjä on ja aina mieltii että mistähän sitä rahoitusta näihin kaikkii ajatuksiin saa ni kyllähän se positiivisena asiana näyttäytyy että on tosi hyvä että on olemassa erilaisia rahoitusinstrumentteja joita pystyy hyödyntämään sit siinä vaiheessa kun jotain uusia tuotteita kehittelee eikä aina tarvii mitää yksityistä ra-

haa tai pääomasijottajia tai tämmösiä hakea että sitte heillä on kuitenkin aina vähän erilaiset intressit ja varsinkin tietysti semmosessa bisneksessä jotka ei sitte oo niin skaalautuvia tai tämmösiä suuria että pystyy niinku pienenki bisneksen laittaa alkuun näillä tuilla kun on vaa vähän jotai uutta näkökulmaa ni ne on kyllä semmosessa tosi toimivia.

Yleistä mielikuvaa siitä, että yritystuet vääristävät kilpailua kritisoiitiin, sillä tuen avulla yritys voi saada paremman maksuvalmiuden ja välttää saneeraukseen tai konkurssiin joutumisen, jolloin kilpailua saadaan paremmin pidettyä yllä:

Semmonen ajatus että kilpailu vääristyy investointituesta ni se ei oo totta se pitäis saada raakattua jotenki pois että se on minusta jotenki väärin että toinen vaihtoehto on se että mennee saneeraukseen yritys ja sitähän pidetään semmosena että pitäis mennä konkkaa moni yrityshän on selvinny saneeraukset ja se on siinä se ero että toiminta ei katkea ja asiakkaat ei karkaa kun velanmaksutahti vaan pysäytetään ja se velanmaksutahti järjestetään semmoseks että se yrityksen tuotto pystyy sen hoitamaan ja yleensä ne joutuu yritykset saaneeraukseen sen takia kun on liian lyhyet maksuajat sillon toimintakaa ei oo niin hyvin kannattavaa mutta siellä menee hyviäki yrityksiä nurin ku maksuajat on niin lyhyet eikä kukaa jouta mihinkää.

Kun haastatteluissa kysyin, poikkeavatko maaseudun yritystuet jotenkin yleisestä yritystukien tuomasta mielikuvasta huomasiin, että osa haastateltavista ei oikein hahmottanut, mitä maaseudun yritystuella tarkoitetaan. Yksi haastateltavista sekoitti maaseudun yritystuen ja maataloustuen keskenään. Maaseudun yritystuen saamiseksi ei kuitenkaan tarvitse välttämättä harjoittaa maataloutta, johon on omat tukensa. Yksi yrittäjä jopa kysyi, kuuluuko hänen saamansa tuki maaseudun yritystukiin. Koko maaseudun yritystukien konsepti tuntui siis olevan hukassa osalla vastaajista.

Ne yrittäjät, jotka olivat perillä siitä, mitä maaseudun yritystuet käsittävät olivat sitä mieltä, että maaseudun yritystukien kohdalla mielikuva ohjautuu erityyppiseen liiketoimintaan, niitä on helpompi saada kuin muita yritystukia, ja "kaiku" saattaa vaihdella sen mukaan, kysytäänkö asiaa pääkaupunkiseudulla vai muualla Suomessa asuvalta.

Ei minun käsittääkseni mielikuva eroa mutta jos sitte lähetään tuolta kehä kolmosen sisäpuolelta kyselemään niin sitten voi tulla hyvinkin erilailta mutta minä en oo kykeneväinen kehä kolmosen sisäpuolista elämää arvioimaan niin minä luulen että ne ei oo sen kykeneväisempiä sitte arvioimaan meidänkää elämää että olkoon omassa arvossaan.

Varmastikin siinä enemmän sitten se mielikuva ohjautuu vähän erityyppiseen liiketoimintaan että niitä voi hakee mut et seki oli tavallaan tässä meidän tuotteessa se motto se että ei nyt tarvinnu mitää kotipalveluyritystä tai mitää lähiruokamyymälää keksiä tai laittaa että pystyttii hakemaa ihan tämmöselle palvelutuotteelleki.

Musta tuntuu eli mielikuva että näitä normi yritystukia on ehkä hankalampi saada että nämä maaseudun yritystuet on sillai vähän niinku herkemässä en tiä pitääkö paikkasa että onko hakijoita vaa vähemmän vai mikä on.

Näkemyksiä maaseudun yritystukien kehittämiseksi olivat tämän aineiston pohjalta mekanismien yksinkertaistaminen ja liian tarkkojen ja yksityiskohtaisten sääntöjen karsiminen, pätevien perustelujen vaatiminen tuen saamiseksi sekä tukien markkinoinnin kehittäminen:

Se että ne mekanismit ois yksinkertasempia ja ehkä semmonen sanotaan että napsu Italiaan ja Espanjaan päin näissä asioissa että millimetrin mitan kanssa ei heiluttas kun ruvetaan kattomaan että onko tää tukikelponen tää homma.

No tietysti en mä nyt ehkä oo sitä mieltä että kannattais mitään tiettyjä kuukausia tai vuosia laittaa rajotukseks mutta aina se että pitää sitten pystyä jos hakee uutta ni sit perustella että miks kaipaa vielä jatkorahotusta ja mitä teki sillä edellisellä rahalla että ettei sitten vaa hae sitä rahoitusta rahoituksen vuoks jos se ei sitte näytä kuitenkaa kantavan mihinkään.

Ehkä sillä tavalla että pelekästä olemassa olostani siitä ei niin paljon tuettas vaan sitten ihan todellisesta toiminnasta että siitä saadaan jotain tehostusta toimintaan taikka saadaan oikeasti jotain hyötyä sitten niitten tukien perusteella.

Markkinoida niitä tukia paremmin elikkä Pro Agrian kautta ja neuvonta järjestöjen kautta että hakisivat enemmän näitä tukia.

Hyvänä asiana maaseudun yritystukien kohdalla jo tapahtuneessa kehityksessä nähtiin se, että yritystoiminnan ei tarvitse olla sidottua maatalouteen, jotta tukea voi saada:

Muistelen että tämä on jo muuttunukin mutta nykyäänhän ei taida tarvita että maaseutuyritys on samojen tukien piirissä kun et sun ei tarvii olla maatalouteen sidonnainen yitys että tämä oli aikanaan semmonen asia mikä ehkä oli semmonen mikä rajotti.

Vaikka tuen aikaansaamia ulkoisvaikutuksia koko yhteiskunnan tasolla ei haastatteluissa suoraan kysyttykään, tulivat ne kuitenkin aineistossa jonkin verran esille yrittäjien oma-aloitteisesti kertomana. Keskustelu tuen vaikuttavuudesta innoitti yrittäjiä muun muassa kertomaan näkemyksiään verotuksesta sekä EU:n säädösten soveltamisesta Suomessa:

Esimerkiks Viron malli siitä että yrityksen tuottovaroista ei tarvii maksaa veroja ennen kun se otetaan omaan käyttöön elikkä ne vois laittaa siihen yrityksen kehittämiseen ni sillonhan sitä ei ennää niin paljon tarviis et sillon kun sää voisit voittovaroista kehittää sitä firmaa mutta niin kauan kun on verotus sillä tasolla kun meillä täällä hetkellä on niin kyllä se verotus vie sitä kehitysresurssia aika paljon ulos että kyllä se hämmentävä määrä on mikä sinne verottajalle uppoo sitä rahaa.

No ehkä yllättävin vaikutus oli että aika tehokkaasti suomalainen verojärjestelmä sitten kuittaa takasi sen tuen maksun kyllähän siitä huolimatta varmaan tekisin tänä päivänäki samalla tavalla ku sillon tein sen mutta tehokkaasti se jo pelkää siinä yritystoiminnan verotuksesta ni se valtio saapi takasi ne kyllä todella nopeesti että henkilöyhtiössä varmaan kerta verotuksessa tai kahen vuojen jakossa saatika sitte se investoinnin vaikutus leviää muualleki myöskin sinne paikallis yhteiskuntaan jos kahtoo että on eurooppataso ja valtiotaso ja sitten maakuntatasot jotka ois tämmöset kolmitasot ni sitten se leviää myöskin tähän paikalliseen verokantaan sitä kautta että ku tulee kiinteistöverojen maksu ja ajatellaan että jos siinäki mikä oli se tukisumma ni no kyllähän tietysti jonku verran pitkä on pelkkä kiinteistöverokertymä sille että se koko avustussumma kertyy jo sinne paikalliselle yhteisölle kiinteistöveroja että sitten se todellisuudessa huomattavasti paljon laajemmin vaikuttaa siihen verokannan muodostumiseen takasi ku mitä se äkkiä päältä päin näyttää että minä oon jo maksanu nää tuet moheen kertaan takasi valtiolle jo heti muutamassa vuodessa. (rakennusala)

Minä muistan hyvin kun olin huoltoasema-alalla aikanaan satuttiin käymään jossain Kreikan saarilla ja Kreikka oli EU:ssa samaan aikaan ni Suomessa kun tehtiin huoltoasemalle bensaletkut tehtiin sillei että ne just ja just yletti autoon ei missään nimessä saanu tehdä sillei että jos joku loruuttaa ni että se ei mene kaivoon se bensa sitten mikä valuu yli ni olin jossain Kreikan saarella mä muistaakseni olin ni siellä oli 15 metriä pitkä letku pysty kadun varteen tankkaamaa auton ni en minä sano että se hyvä on mutta sen minä sanon että me oltiin samassa EU:ssa

molemmat ja meillä oli just käyty läpi semmoinen asia että katottiin suurin piirtein millimetrin mitan kanssa että se ei saa yhtään liian pitkä olla että sitä jonkinlaista idiotismia se minun mielestä on että se niin tarkkaa yleensä pystyy olemaan.

Rakennusalan yrittäjä nosti esiin Suomen lainsäädännön, joka sallii heikompi-laatuisen tuotteen tuomisen muista maista ilman kunnollisia laatuvaatimuksia. Yrittäjä koki tuella olevan suuri merkitys siihen, että hän pystyy kilpailemaan halpatuontimaista tuotavia tuotteita vastaan. Lisäksi hän painotti halpatuontimaista kuten Venäjältä ja Virosta tuotavien rakennusten huonon laadun vaikuttavan suoraan myös kyseisiä tuotteita ostavien yksityisten ihmisten talouteen. Tuotteet eivät kestäkään odotetusti, mikä taas vaikuttaa suoraan yksityisihmisten talouteen ja sitä kautta koko yhteiskunnan hyvinvointiin:

Tällä alalla Suomen lainsäädäntö on jossakin mielessä vanhalla polulla että muut maat saavat tänne tuua iha ilman mittää tullia Suomen markkinoita ei mitenkään suojella noihin itäblokin maihin verrattuna että tartte puhua pelkästään eu alueesta että tää valtiovalta ei suojele mitenkää suomen markkinoita ja sitte Venäjältä ja tuolta ympäri noita halpatyömaita ni tulloo Suomeen tuotteita jotka eivät täytä kyllä todellisuudessa suomalaisia rakennusstandardeja mutta niitä vaan tuuvaan päällisin puolin se on että katotaan että pahvilaatikko on joku rakenne on tämmönen että tässä on nää kuoret mutta sitten niitä ei mitenkään suojella tarkemmilla laatuvaatimuksilla niin siihen kahtoen että pystyy kilpailemaan niitä halpatuontimaita vastaan ni kyllähän se on hurjan iso merkitys (tuella).

5.2 Kuntien näkökulma

Kunnan puolelta haastateltiin erään pohjoissavolaisen kaupungin yritysasiantuntijaa, jonka työnkuvaan kuuluu aloittavien ja jo toiminnassa olevien yritysten neuvontaa yrityksen koko elinkaaren ajan yritysideoista aina lopettamiseen tai konkurssiin asti. Työnkuva on hyvin monipuolinen ja siihen kuuluu neuvontaa muun muassa perustamiseen, työntekijän palkkaamiseen, kasvuun ja kehittämiseen, investointeihin, talousongelmiin sekä muihin yritysten kohtamiin haasteisiin liittyen.

Yritysasiantuntijan työssä yhteistyö ELY-keskuksen kanssa on vahvasti läsnä. Hän tekee työtä pääasiassa mikro- ja pk-yritysten kanssa, joista isommat hän ohjaa hakemaan tukea yleensä suoraan ELY-keskuksen kautta ja pienemmät yritykset Leader-ryhmän kautta. Hänen koko toimialueensa kuuluu tällä ohjelmakaudella maaseudun yritystukien piiriin ja hän kertoikin kaikkien asiakkaidensa kuuluvan tukien kohderyhmään ja maaseudun yritystukien olevan tärkein rahoituskeino asiakkailleen. Siitä huolimatta yrittäjät eivät kuitenkaan

ole kovinkaan hyvin tietoisia mahdollisuudesta hakea maaseudun yritystukea erityisesti silloin, jos tuen hakeminen ei kosketa yrittäjää juuri sillä hetkellä, kun asiasta tiedotetaan:

Vaikka tiedottamista on aika hyvin minun mielestä mutta silloin ku se tilanne ei kosketa just sillä hetkellä että ei ole yrittäjä just nyt investoimassa tai just nyt kehittämässä jotakin niin se menee se tiedote aina ohi sitten ku sen tulee se että tämmöstä oon miettiny ni aina se on että ai saisinko minäkin että aina loppuviimein sitten käytännön tasolla aika huonosti mutta toki ne jotka on jossain vaiheessa vuosia aina hakeneet ni ne tietää että hei kysäsempä oisko mahdollista saada ja puskaradion kautta sitten aina tulee ja ohjautuu niitä että tämmönen juttu että kaveri kerto että hän on saanu tämmösen että olisko minunkin mahdollista saada et tavallaan se tunnettuus tai kohdennettavuus että minäkin ja minun yrityskin voisi saada ni loppuviimein aika usein se on aina semmonen yllätys että ai oikeesti minullekin tukea.

Yritysasiantuntijan mielestä yrittäjien tietoisuuteen hakea maaseudun yritystukea voitaisiin vaikuttaa kohdennetummalla markkinoinnilla, sillä pelkkä tietyin väliajoin toimitettava tiedote ei jää tarpeeksi yrittäjien mieleen:

Siellä yrityksissä ehkä enemmän korostuu varsinkin siellä maaseutupuolella missä aika usein yksin pyörittävät sitä toimintaa niin se että perustiedottaminen ei varmaan sitä auta hirveesti että se pitäis olla jotain tosi paljon kohdennetumpaa tietoa että tiesitkö että juuri sinä voit saada tämmöseen asiaan tukea että ainaki iteki kun tätä perustavan yrittäjän neuvontaakin teen että olipa se minkä alan yritys vaan niin kerron aina että tiedäthän sitten että sulle on tämmösiä tukia olemassa että vaikka nyt et just tarvihe ni sit jossain vaiheessa jos sulle tulee tarve ni ota yhteyttä ni selvitellään ja aina just sillei että ei ole varmaa että saat mutta mielellään että kun oot investoimassa ni ota hyvissä ajoin yhteyttä että pitää kohdentua siihen hetkeen että hänellä on niinku taustalla tieto että otan yhteyttä siinä vaiheessa jonnekin jotenki se viesti viedä paljon pidemmälle kun se että pelkkä tiedote on ihan että en oo koskaan ees saanukaan se on aina se viesti ei kukaan oo koskaan mulle kertonu asiasta että jos ei oo sulla ajankohtanen just sillä hetkellä ni se menee ohi ja se aika usein ei oo just silloin ja se voi olla vaikka puolen vuoden päästäkin.

Yritysasiantuntijan näkemyksen mukaan maaseudun yritystuet ovat positiivisesti vaikuttavia tuen suuruudesta riippumatta. Erityisesti ne rohkaisevat kasvamaan, kehittämään ja kokeilemaan uusia asioita liiketoiminnassa:

Mun asiakkaat on jääny vuosien saatossa semmoseksi että pidän yhteyttä sen tuen jälkeenkin ja että ne on sitten niitä jotka innostuvat siitä tuesta että ei mee välttämättä kauaakaan ku tulee että hei tuli tämmönen ajatus että miltä kuulostas että saisinko tähän tukea ja nään että sillä on merkitys sillä on siis tosiaankin positiivinen merkitys aina että kyllä se niinku rohkasee kasvamaan ja rohkasee kokeilemaan ja tekemään asioita eri tavalla mitkä jäis tekemättä ilman tätä tukea tai hanketta että vaikka summat ei oo välttämättä kauheen isoja ja ne investointikohdeet tuntuu että no vois varmaan olla nolla perässä että ku näät 10 000 pienen lai-

teinvestoinnin että voi ei ku sen saman homman joudut tekemään 100 000 että miks ei vois hakea kerralla isompaa mut se rohkasee sitte kokeilemaan sitä kautta että sillä pienelläkin tuella on aina iso merkitys.

Tukitasoista oli tullut ainoastaan positiivista palautetta yrittäjiltä ja monesti he ovat jopa hieman positiivisesti yllättyneitä siitä, kuinka monta prosenttia hankkeiden kustannuksista on mahdollista saada tukea:

Investointitukikin niin kyllähän se meidän alueella kun kuulutaan siihen suurimman tukiluokan piiriin ni on kuitenkin hyvä että kaikki toteaa että onhan se nyt tosi paljon kuitenkin kolmasosa ylikin et positiivisesti kaikki ovat siihen suhtautuneet että se on enemmänkin ollu semmonen vau että onpa hieno juttu.

Maaseudun yritystuilla on yritysasiantuntijan mukaan vaikutusta myös maaseudun vireyteen. Nimenomaan maaseudun vireyden ja elinvoiman ylläpitämiseksi sekä pienten markkinoiden takia joitain tukihakemuksia menee läpi myös tavallista heppoisemmin perustein:

Kyllähän se on paljon tiukempaa ja tavallaan haastavampaa se toimintaympäristö siellä maaseutualueella kun sitten jossakin kaupunkialueella että sillä on se merkitys että siellä saadaan sitä palvelua pidettyä et varsinki jos sit niinku meillä (kunta a) on keskuskunta mutta tässä ympärillä on (kunta b) ja (kunta c) ja (kunta d) jotka on muutaman tuhannen asukkaan kuntia ja siellä sitte välillä tuntuu itestä että menee hyvinkin hepposin perustein tiettyjä juttuja läpi mutta kun sitä katoo että sen yrityksen markkina on siinä hyvin paikallisesti ni muun muassa Leader-ryhmä pystyy siihen vastaamaan aika näppärästi maaseudun kehittämistuella joka sitten mahdollistaa sen että se palvelu säilyy tai jopa laajenee siitä alueelta että iso merkitys kyllä ja siihen että saadaan se yrittäjäisyys ja maaseutu pysymään virkeänä ja asuttuna ni ehottoman tärkeä merkitys.

Yritystukien yleinen ”kaiku” yrittäjien keskuudessa on yritysasiantuntijan näkemyksen mukaan yleensä sellainen, että ne nähdään melko hankalana ja byrokraattisena ja tämän takia yrittäjät myös pohtivat tarkkaan tukiprosessiin lähtemistä:

Se mikä on tullu vuosien saatossa se pelote että se on niin kauhea vaikeeta ja se on nii mielettömän byrokraattinen ja ei niitä kukaan saa koskaan et se on se lähtökohta aika usein se tosi negatiivinen että no ei kai sitä hullukaa voi hakkee että se on tehty niin vaikeeks ja hitaasti toimii ja joka ruuvikin pitää sinne ilmottaa että se lähtökohta on semmonen vähän haastava.

Maaseudun yritystuet ovat yritysasiantuntijan mielestä vielä hieman byrokraattisempia kuin yritystuet yleensä. Erityisesti Leader-ryhmien kautta haettavat pienempien yritysten pienet tuet ovat hänen mukaansa vielä byrokraattisempia kuin ELY-keskuksen kautta myönnettävät suuremmat tuet:

Justiisa tää maaseudun yritystuki on tehty semmoseksi hieman byrokraattiseksi että joudut tekemään asiat varsinki sinne Leader-ryhmään ni sillei pilkun tarkasti

sun pitää tasan sentilleen tietää siinä hakuvaiheessa se summa vaikka jostakin puolen miljoonan mökkihankkeesta jos se heittää 0.1 senttiä ni siitäkin tulee että no miks tää ruuvi on nyt eri hintanen tässä kun siinä suunnitelmassa että on se ehkä aavistuksen semmonen että kun jos katon ELY:n noita muita tukia niin siellä katotaan se että nyt sää oot hankkimassa mökin jonka hintahaarukka on vaikka 550 000- 600 000 niin se tarkentuu siinä hakuvaiheessa sitten myöhemmin mutta ehkä maaseudun yritystuessa sun pitää tietää se ihan pilkuntarkasti jo siinä hakemisvaiheessa kaikki ja sitten vähän vaikea jälkikäteen kyllä tietysti muutoshakemuksella saat mutta se on tehty hieman kankeaksi varsinkin just näissä pienissä kymppitonin hankkeissa sille yrittäjälle se voi olla vähän semmonen että no en lähe tämmöseen showhun että kun kysellään koko ajan tosi tarkkoja tämmösiä mikroyrittäjälle jonka ei tartte muuten paljon ite tehä semmosta ni se on aika haastava perustella että sun pitää nyt saada kolme tarkkaan tarjousta ja sun pitää toimia niiden tarjouspyyntöjen mukaan että vaikka nää nyt on tämmösiä hyvin perusjuttuja mutta sitten taas että semmonen joustavuus ni vois olla parempaa niissä.

Muuten yleisesti ottaen yritysasiantuntija oli tyytyväinen yhteistyöhön ELY-keskuksen kanssa ja kiitteli erityisesti yhden ELY-keskuksen työntekijän asiantuntemusta ja sujuvaa yhteistyötä hänen kanssaan.

Toinen kunnan puolelta haastateltu henkilö on erään Pohjois-Savon alueella toimivan kuntaomisteisen kehitysyhtiön toimitusjohtaja. Yhtiön toiminta koostuu aloittavien yritysten neuvonnasta sekä jo olemassa olevien yritysten toiminnan kehittämistä. Yhtiöllä on omistajakuntiinsa sijoittuneena viisi elinkeinoasiamiestä, jotka toimivat yritysten ensimmäisenä kontaktipintana. Lisäksi toimintaan kuuluvat erilaiset elinkeinoihin liittyvät kehittämishankkeet, joita pyöritetään yritysten tarpeiden mukaan erilaisilla yhteistoiminnallisilla kuntamalleilla. Näihin kehittämishankkeisiin haetaan ulkopuolisia rahoituksia.

Kehitysyhtiön rahoitus tulee pääasiassa EU:n rakennerahastoista ja maaseuturahastosta. ELY-keskus toimii toisena pääasiallisena rahoituksen välittäjänä. Toimitusjohtaja kuvailee ELY-keskuksen roolia tuen myöntäjänä kehitysyhtiön omassa toiminnassa seuraavasti:

Käytännössähän meidän pääasiassa rahoitus tulee eu rakennerahastoista tai maaseuturahastosta ni sillai siinä on aika tällanen selkeepiirteinen työnjako ely-keskuksen ja maakuntaliiton välillä että jos ehkä nyt karkeesti kuvata että se yritystoiminnan toimintaympäristön kehittäminen joka rakennerahastosta tulee ni siinä maakuntaliitto on päärahottajana ja sitten tällä osaamispuolella on sitten ELY-keskus rahottajana mut sitten se erohan niinku kuitenkin tottakai tulee niinku siitä yritysrahoituksen roolista jota ei taas oo maakuntaliitossa ollenkaan.

Aivan kuten yritysasiantuntijakin myös kehitysyhtiön toimitusjohtaja oli sitä mieltä, että yritysten tuntemus yritystukien suhteen on melko huonolla tolalla. Erityisesti maaseudun yritystukien tuntemus on hankalaa lainsäädännön muutoksen takia ja hän koki jaon maaseudun yritystukien ja muiden yritystukien kohdalla ongelmallisena:

Yleisesti ottaen yrityksillähän on ymmärrettävästi tosi huono näkemys siitä että mitä yritystukia on yleensäkin olemassa että se on kuitenkin semmonen asia joka joittenkin yritysten kohdalle ei tule ikinä ja useimmilla yrityksillä se on hyvin harvinaista ja kertaluontonen koko prosessi silloin se tarkoittaa tietenkin myös sitä että ei ne yritykset aktiivisesti pidä yllä sitä osaamista mikä liittyy yritystukiin ja nyt sitten tää maaseututuki on vielä hämäämpi just sen takia että nyt kun tän viimesimmän yritystukilain uudistuksen osalta tää mikro- ja pienyritysten rahoitus siirtyi sinne maaseuturahotuksen alle ni siellä on semmosia yrityksiä nyt tullut kokonsa puolesta maaseuturahotuksen piiriin jotka eivät missään nimessä miellä olevansa mitään maaseutuyrityksiä mutta sillä nyt ei ole minun mielestä juurikaan merkitystä sen takia että niinku kerroin ni yleensäkin yritykset eivät tunne yritystukia ne käyttävät joka tapauksessa siihen jotakin väliorganisaatiota tai ulkopuolista asiantuntijaa niin siellä on se osaaminen pitää sitten olla ja tieto siitä että mistä luukusta haetaan mitään tukia.

Toimitusjohtaja koki tukien vaikuttavuuden olevan sidoksissa yritysten koon. Pienille mikroyrityksille myönnettyjä tukia hän ei nähnyt niinkään vaikuttavina, kun taas esimerkiksi suuremmille elintarvikeyrityksille myönnettyjen tukien vaikuttavuus on hänen mielestään parempi etenkin yrityksen ulkopuolelle valuvien ulkoisvaikutusten osalta:

Mikroyritysten tuki jota siellä pääasiassa toimintaryhmien Leaderien kautta haetaan ni sen vaikuttavuus on varmaan aika pieni et se on enemmänkin tällöinen aktivoiva rahaelementti jossa ehkä saadaan toiminnallisesti vähän jotain lisäbuustia mutta että miten se vaikuttaa sitten johonkin työllisyyteen tai alueen elinvoimaan ni se on varmaan aika hepponen se vaikutus sitten ku mennään näihin isomman kokoluokan yritystoimintaan johonki elintarviketeollisuuden yritystukiin ni sitten tottakai vaikutus on ihan eri.

Kritiikkiä sai suomalainen tukijärjestelmä siitä, että maaseudun tukia yleensäkin erotetaan muista yritystuista. Selkein malli toimitusjohtajan näkemyksen mukaan olisi yksi yhtenäinen lainsäädäntö ja tukien myöntäjä, jolloin koko tukien myöntämisprosessi olisi selkeämpi. Hän kuitenkin myönsi kokonaisuutena yritystukien vaikutuksen Pohjois-Savon alueen yritystoiminnan elinvoimaan:

Minun on vaikea nähdä niitä erillisinä maaseuturahotusta ja tuota yritysrahoitusta kun sehä on ihan niinku keinotekonen ja teennäinen koko jako semmostahan ei sais ollakaan ollenkaan että pitäis vaan puhua yleisesti yritystuista ja ne pitäis olla samojen pelisääntöjen alla ja silloin ikäänkun kaikki ois samojen pelisääntöjen sisällä nyt tällöinen kaksijakonen rahoitus voi pahimmillaan jopa aiheuttaa sen että siellä tulee erilaisia tulkintoja siitä millä tavalla tukia myönnetään meillä on nämä ELY-keskus alueet jotka myöskin tekevät omia linjauksiaan ni eri puolilla maata on täysin eri säännöt että miten yrityksiä tuetaan se ei ole ainakaan pitkällä tähtäimellä positiivinen asia pitäisi olla yksi tuutti ja yksi lainsäädäntö eikä tällöisestä jako ollenkaan mutta sinänsä niillä yritystuilla on tosi iso vaikutus täällä esimerkiksi Itä-Suomessa jossa meillä on huonommat yritystoiminnan edellytykset muun muassa saavutettavuuden vuoksi ja työvoiman vuoksi ni yritys-tuella on iso merkitys siihen että meillä saadaan kasvua aikaseks.

Haastateltavan mukaan yritystukien yleinen ”kaiku” tai mielikuva Suomessa jakaa ihmiset eri luokkiin, eikä yhtä yhtenäistä näkökantaa pysty määrittelemään. Erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa asuvien näkökannat eroavat toimitusjohtajan mielestä toisistaan:

No niinku sanoin siinä alussa että yritykset tuntee tosi huonosti koko yritystukea ni ei voi sanoa että olis jotain yhtä tämmöstä se yrittäjien ryhmä ei oo mitenkään homogeeninen että on toiset jotka lukee Helsingin Sanomia ja ovat sitä mieltä että yritystuet pitäis poistaa ja sitte taas toiset varsinki ne jotka ovat käyttäneet koko yritystukijärjestelmää ni ymmärtävät sen vaikuttavuuden ihan eri tavalla että minusta siitä ei voi niinku tämmöstä yleispätevää lausuntoa antaa että vaativat että tuolla kasvukeskuksissa jossa iso osa yritysten panostuksesta menee toimitiloihin ja tän tyyliseen infraan ni ne ei oo tukikelpoisia niin se mielletään että siellä ne yritystuet eivät ole vaikuttavia koska ne kohdentuu sitten koneisiin ja laitteisiin ja tän tyyppisiin jotka ei oo niin merkittäviä asioita siellä palvelualoilla jossa ollaan asiakaskunnan keskellä että se yritystoiminnan investoinnit kohdentuu semmoseen asioihin jotka ei niinkun lähtökohtaisesti ole yritystukilain mukaisesti tuettavia investointeja.

Kehitysyhtiön johtajan mielestä maaseudun yritysten ”kaiku” ei juurikaan poikkea muiden yritystukien aiheuttamasta mielikuvasta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

Tämän tutkimuksen tulosten arvioinnissa ja johtopäätösten teossa tulee muistaa, että kyseessä on vain hyvin pieni raapaisu Pohjois-Savon maaseudun yritystuki-
kien vaikuttavuudesta puhumattakaan koko Suomen yritystukijärjestelmän
vaikuttavuudesta. Aineistosta saatujen tulosten perusteella ei pystytä tekemään
yleistettäviä johtopäätöksiä maaseudun yritystuki-
kien vaikuttavuudesta Pohjois-
Savossa, sillä aineisto edustaa vain hyvin pientä osaa tukea saaneista yrityksistä
ja kuten aiemmin on todettu, tukien vaikuttavuus muutenkin on aina hyvin
yrityskohtaista. Tutkimus käsittää vain aikavälillä 2008-2018 myönnettyjä tukia
ja yrityksiä, jotka edelleen jatkavat toimintaansa. Aineistoon ei siis valittu tukea
saaneita jo toimintansa lopettaneita yrityksiä, mikä osittain rajoittaa tutkimuk-
sen yleistettävyyttä. Mukana on ainoastaan mikro- ja pienyrityksiä ja myös toi-
mialoja on luonnollisesti mukana rajoitetusti. Rajoitteistaan huolimatta tämä
tutkimus antaa kuitenkin oman, joskin kapea-alaisen näkökulmansa ELY-
keskuksen myöntämien maaseudun yritystuki-
kien vaikuttavuudesta Pohjois-
Savossa sekä ELY-keskuksen toiminnasta.

Yhteenvedona tämän tutkimuksen aineiston perusteella voidaan sanoa, et-
tä Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämät maaseudun yritystuet ovat vaikut-
tavia sekä tukea saaneiden yritysten, että kunnista haastateltujen henkilöiden
mielestä. Vaikuttavuus ja sen ilmenemistavat tosin vaihtelevat kyseessä olevan
näkökulman ja kontekstin mukaan. Joitain yleisiä linjauksia voidaan kuitenkin
vetää. Päällimmäisenä mielikuvana aineistosta piirtyy se, että tuet vaikuttavat
etenkin pienissä mikroyrityksissä jopa ratkaisevasti yrityksen toiminnan jatku-
vuuden mahdollistumiseen. Hieman suuremmissa yrityksissä tuilla taas havai-
taan pikemminkin aikaistavaa kuin mahdollistavaa vaikutusta, ja näissä yrityk-
sissä tuet vaikuttavat nopeuttamalla investointeja ja yrityksen luonnollista ke-
hittymistä. Yleisesti tuilla on positiivinen vaikuttavuus yritysten tulokseen ja
liikevaihtoon, uusien innovaatioiden kehittymiseen ja siten yritysten kehittämi-
seen sekä muun muassa laadun paranemisen kautta kilpailukyvyyn ylläpitämi-
seen. Tuet vaikuttavat myös työllisyyteen alueella sekä maaseudun kehittämi-
seen ja elinvoimaisuuteen Pohjois-Savossa erityisesti paikallisen yhteistyön li-
sääntyessä tuettujen hankkeiden ansiosta.

Kosken ja Pajarisen (2015) toteamus, että tuet hidastavat talouden ”luovaa tuhoa” ja vaikuttavat negatiivisesti markkinoiden toimintaan voidaan rinnastaa tutkimuksen tuloksiin siten, että parilla haastateltavalla oli sellainen tilanne, että tuki oli oikeastaan mahdollistava tekijä siinä, että he pystyivät ylipäänsä toimimaan yrittäjänä. Tuki siis näin ollen hidasti ”luovaa tuhoa” ja esti yrityksen konkurssin. Pohjois-Savon maaseudun yritystukien osalta on kuitenkin muistettava tukien aluepoliittinen ja aluetaloudellinen merkitys sekä se, että alueella ei välttämättä ole vaihtoehtoisia toimijoita. Tilanne on siis hieman eri kuin kaupunkialueilla, joissa yrityksiä ja kilpailua on paljon enemmän. Voidaan kuitenkin pohtia, kumpi vaihtoehto yhteiskunnan kannalta on parempi: se, että yksityinen elinkeinonharjoittaja saa yritystukea ja tuen avulla työllistää itsensä ja toiminnallaan tuottaa työtä ja toimintaa myös muille yrityksille kuten esimerkiksi rakennusalan yritys metsäkoneenkuljettajille ja puuteollisuudelle vai se, että yritys ei saa tukea ja toiminta päättyy, jolloin yrittäjä joudutaan yhteiskunnan avulla kouluttamaan uudelleen tai elättämään sosiaaliturvan avulla? Yrityksen mennessä konkurssiin vaarana voisi pahimmassa tapauksessa olla myös yrittäjän syrjäytyminen ja vaikkapa masennus. Näiden hoitaminen taas vaatisi yhteiskunnan varojen käyttämistä.

Tähän tutkimukseen osallistuneista yrityksistä suuri osa oli saanut useita tukia ELY-keskuksen kautta vuosien 2008-2018 aikana. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan siis olettaa, että Kosken ja Ylä-Anttilan (2011) toteamus siitä, että organisaatioilla on vuodesta toiseen tukea saavia ”kanta-asiakkaita” ja joukko yrityksiä saa jatkuvasti tukea samoilta organisaatioilta pitää jokseenkin paikkansa. Aineistosta käy ilmi, että se, että organisaatio oppii vuosien saatossa tuntemaan yrityksen ja toisinpäin, lisää asioiden sujussa tarkoitettulla tavalla keskinäistä luottamusta ja alentaa siten kynnystä hakea tukea uudestaan samalta organisaatiolta.

Tässä tutkimuksessa keskityttiin yrityksen sisäisen vaikuttavuuden lisäksi hieman myös ulkoisvaikutuksiin kysymällä haastateltavien mielipidettä tuen vaikutuksesta Pohjois-Savon maaseudun vireyteen. Ulkoisvaikutuksia sivuttiin myös kysymällä yritystukien yleisestä ”kaiusta” Suomessa. Siten tämä tutkimus ei ole rinnastettavissa Imbesiin ja Woolridgeen (2009), joiden mukaan arviointikirjallisuudessa toimenpiteen vaikutus on usein oletettu kohdistuvan vain sitä saaneeseen yksikköön ilman ulkoisvaikutusten huomioon ottamista. Aineiston keruun aikana oli myös huomattavissa, että haastateltavilla oli tarve omaaloitteisesti jopa kysymättä kertoa näkemyksiään tuen vaikutuksista yhteiskunnan tasolla sekä näkemyksistään muun muassa verotuksen suhteen kuten on aiemmin kerrottu.

Verrattaessa tämän tutkimuksen tuloksia Pohjois-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin huomataan, että ainakin osa näistä tavoitteista on näiden yritysten osalta täyttynyt. Uusiutumiskykyiset yritykset ja uudenlaiset yhteistyöverkostot ovat tärkeä osa visiota, ja aineistosta nousi esiin yritysten halu kehittyä sekä yhteistyöverkostojen laajeneminen muun muassa yritysten välisen yhteistyön kautta. Tuet ovat kehittäneet yrittäjien ja työntekijöiden osaamista muun muassa siten, että asioita on pitänyt opetella ja pa-

neutua niihin esimerkiksi uuden investoidun laitteen tultua osaksi yrityksen toimintaa. Yhden yrityksen näköpiirissä oli kansainvälistyminen, joka on myös ollut tavoitteena maakunnan yritystoiminnan kehittämisessä. Uusien innovaatioiden luominen tuen ansiosta kävi myös ilmi aineistosta, joten myös tässä tavoitteessa on tämän tutkimuksen aineiston perusteella onnistuttu. Yritystukien avulla on ollut tarkoitus parantaa pienten ja mikroyritysten toimintaedellytyksiä, kasvua ja jatkuvuutta, mikä tämän tutkimuksen perusteella on onnistunut hyvin.

Tässä tutkimuksessa havainto oli, että tuen avulla ei juurikaan ole suoraan palkattu työntekijöitä, vaan tuetut hankkeet vaikuttivat muuten yrityksen kehittymiseen ja tuloksen ja liikevaihdon kehittymiseen, mikä taas takasi mahdollisuuden ainakin säilyttää työpaikkoja. Tämän perusteella voidaan päätellä, että tuella ei juurikaan ole työllisyyttä lisäävää vaan pikemminkin säilyttävää vaikutusta alueella. Vaikka yrityksissä ei juurikaan tuen avulla työllistetty saattaa kuitenkin olla, että yritysten välisen yhteistyön lisääntyessä työpaikat lisääntyvät muissa yrityksissä, mitä ei kuitenkaan tämän tutkimuksen puitteissa pystytä todentamaan. Kokonaisuutena aineiston perusteella voidaan kuitenkin sanoa tukien vaikuttavan positiivisesti työllisyyteen, joten tulokset ovat osaltaan rinnastettavissa Colombon ym. (2012), Kosken ja Pajarisen (2013), Einiön (2014), Karhusen & Huovarin (2015) ja Söderblomin ym. (2015) tutkimustuloksiin.

Aineistosta nousee esiin tuottavuuden paraneminen kohdeyrityksissä muun muassa työnteon tehokkuuden paranemisena kuten tuotteiden valmistus- ja toimitusaikojen nopeutumisenä. Minkäänlaisia negatiivisia vaikutuksia tuottavuuteen ei havaittu, joten siltä osin tutkimuksen tulos ei ole rinnastettavissa Ylhäisen ym. (2016) havaintoihin. Tämän tutkimuksen tulokset tuottavuuden suhteen poikkeavat Pajarisen & Rouvisen (2014), Karhusen & Huovarin (2015) sekä Kosken & Pajarisen (2015) tuloksista, joiden mukaan tuilla ei havaita merkittävää positiivista vaikutusta työn tuottavuuteen.

Yritysten kasvun ja kehittymisen suhteen tässä tutkimuksessa tuilla havaitaan vaikutusta niin tuloksen ja liikevaihdon kasvun kuin myös innovaatioiden ja ideoiden määrän lisääntymisen tiimoilta. Tuen positiivisen vaikutuksen liikevaihtoon ja tulokseen ovat aiemmin todenneet muun muassa Einiö (2014) ja Söderblom ym. (2015). Tukien vaikutuksen yritysten kasvuun ovat aiemmin todenneet myös Autio & Rannikko (2016) sekä Colombo ym. (2011), joten tämän osalta tämä työ antaa tukea aiemmalle tutkimukselle. Investointitukien suhteen aiempi tutkimus oli vaikuttavuuden suhteen melko negatiivissävytteistä, eikä investointituilla juurikaan havaittu positiivisia vaikutuksia muun muassa Rauhasen ym. (2015) katsauksen mukaan. Tässä työssä tutkituista tuista lähes kaikki olivat investointitueksi luokiteltavia, joten tämän tutkimuksen tulokset ehkä hieman uivat valtavirtaa vastaan investointitukien vaikuttavuuden tutkimuksessa.

Kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta tarkasteltuna voidaan todeta, että Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämät maaseudun yritystuet ovat tähän tutkimukseen haastateltujen yritysten näkökulmasta kustannusvaikuttavia, sillä tuen hakemisesta koituvat kustannukset koettiin melko pieniksi ja kohtuul-

lisiksi tuen vaikuttavuuteen nähden. Kaikkien yritysten mielestä tuki oli kustannusten arvoinen ja kaikki myös suosittelisivat tukea muille yrityksille, joten myös tästä voidaan päätellä tuen olevan yrittäjien mielestä kustannusvaikuttavuudeltaan hyvä. Varsinaista kustannusvaikuttavuusanalyysiä tämän tutkimuksen perusteella ei pystytä tekemään, sillä yrittäjillä oli vaikeuksia määritellä tuen hakemisesta koituneita kustannuksia sekä myöskin tuesta saadun hyödyn rahamääräistä arvoa. Yhden yrityksen kohdalla tällainen hyvin heppoinen analyysi voidaan tehdä. Yrittäjä arvioi tuen hakemisesta koituneiksi rahamääräisiksi kustannuksiksi ”muutaman satasten”, joka tässä kohtaa voidaan määritellä esimerkiksi 300 euroa ja hyödyn arvoksi sata tuhatta euroa. Tällöin kun hyöty jaetaan kustannuksilla, saadaan $100\,000/300=333,33$ eli yhden euron panostuksella on saatu aikaan 333,33 euron rahamääräinen hyöty. Tämä kuitenkin kuvaa vain rahamääräistä hyötyä ja vain yrityksen näkökulmasta.

Aineistosta voidaan kuitenkin huomata, että joidenkin yrittäjien mielestä yritysten verotusjärjestelmän uudistaminen olisi parempi ja ehkä jopa kustannustehokkaampi tapa tukea yrityksiä toimintaa. Miksi pyörittää muun muassa työntekijöiden palkkakustannuksia aiheuttavaa yritystukijärjestelmää, kun sama hyöty yrityksille voitaisiin toteuttaa myös yritysverotuksen huojennuksena, jolloin yrityksille jäisi enemmän varaa kehitykseen omista varoistaan ja rahaa ei tarvitsisi kierrättää valtiolle veroina ja sitten hakea takaisin yritystukena?

Sama asia voidaan nostaa esille tarkasteltaessa tuloksia value for money -ajattelun näkökulmasta. Yritysverotus voisi olla ainakin joidenkin tähän tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien mielestä tehokkaampi tapa tukea yrityksiä kuin yritystuet. Valtion organisaatioiden suoritusmittauksen (niin sanottu value for money -audit) näkökulmasta tämän tutkimuksen perusteella ei pystytä kovinkaan kauaskantoisia johtopäätöksiä tekemään, sillä kyse on lähinnä yrittäjien näkökulmasta ja mielipiteistä. Tukien todellisen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioiminen vaatisi todella paljon laajemman tutkimuksen sekä lisäksi tulosten vertaamista johonkin toiseen poliittiseen ratkaisuun kuten juurikin yritysverotusjärjestelmään. Kuten aiemminkin on todettu, tämän tutkimuksen perusteella Pohjois-Savon ELY-keskuksen myöntämällä maaseudun yritystuilla on positiivista vaikuttavuutta ja myös kustannusvaikuttavuutta, mutta sitä, ovatko maaseudun yritystuet value for money -ajattelun näkökulmasta paras ratkaisu käyttää valtion varoja, on mahdotonta tämän tutkimuksen pohjalta sanoa.

Kun saatuja tuloksia tarkastellaan relevanssin näkökulmista, voidaan huomata, että tuilla on vaikuttavuutta sekä päätösrelevanssin että arvorelevanssin näkökulmasta. Instrumentaalisen relevanssin osalta voidaan nostaa esiin yritysten tehokkuuden paraneminen, kuten lyhyemmät valmistus- ja toimitusajat. Legitiimaation näkökulmasta voidaan sanoa tuilla olevan merkitystä erityisesti yksityisyrittäjien mahdollisuuteen työllistää itsensä ja sitä kautta säästyy myös yhteiskunnan varoja muuhun käyttöön. Tukien työpaikkoja säilyttävä ja myös hieman lisäävä vaikutus sekä ihmisten työllistyminen muun muassa yritysten välisen yhteistyön kautta luo merkitystä Pohjois-Savon maakunnalle. Oppimisen näkökulmasta nousee esiin sekä tuen hakijoiden että

myöntäjien ammattitaidon kehittyminen. Erästä ELY-keskuksen työntekijää kehuttiin vankasta ammattitaidosta ja muun muassa yksi yrittäjä kertoi oman henkilökohtaisen osaamisensa tukien hakemisen suhteen lisääntyneen ja hyödyttävän koko kylää. Myös minun oma oppimiseni tämän tutkimustyön tiimoilta voidaan osaltaan lukea oppimisen lisääntymiseen akateemisella puolella, sillä ilman tukien olemassa oloa tätäkään työtä ei olisi tehty. Oppimista voi havaita myös yrityksissä kuten tulokset osiossa on mainittu. Pitkän aikavälin arvonlisäyksen relevanssin näkökulmasta tässä tutkimuksessa tuli esiin mielipiteitä siitä, että verotusjärjestelmän muuttaminen voisi toimia paremmin yritysten kehittämisen välineenä kuin yritystuet. Tuet kuitenkin toivat yrityksiin arvonlisäystä ja sellaiset yritykset, jotka eivät vielä olleet havainneet tuen osalta positiivisia tuloksellisia vaikutuksia olettivat tuen näkyvän positiivisesti liikevaihdossa ja tuloksessa tulevaisuudessa.

Vertailtaessa tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia Itä-Suomen yhteisessä väliarvioinnissa saatuihin tuloksiin voidaan todeta, että tulokset ovat pääosin yhteneväisiä. Tässä tutkimuksessa vaikuttavuuden kouluarvosanaksi saatu 8,9 eli lähes kiitettävä on verrattavissa väliarvioinnin tulokseen, joka oli 1,3 eli tyytyväisen (+1) ja erittäin tyytyväisen (+2) välimaastossa. Tuen merkittävimmän vaikutuksen osalta tämän tutkimuksen aineistossa nousivat esiin mahdollistava, aikaistava ja myös laadullinen vaikutus, joita kaikkia havaittiin myös tässä tutkimuksessa. Väliarvioinnissa 8% vastanneista arvioi, että tuella ei ollut minäkäänlaista vaikutusta. Tällaisia yrityksiä ei tähän tutkimukseen valikoitunut, vaan kaikki haastatellut yrittäjät kokivat, että tuella on ollut vaikutusta.

ELY-keskuksen toiminnan arvioimisen osalta tulokset olivat myös melko hyvin yhteneväisiä väliarviointiraportin tuloksiin, sillä tuen byrokraattiseen osaan eli muun muassa tuen hakemisprosessiin ei oltu ihan niin tyytyväisiä kuin tuen vaikuttavuuteen ja tuen määrään. Ainoat kehitysehdotukset, jotka tämän tutkimuksen aineistossa nousivat esiin, olivat tukiprosessin virtaviivaistaminen, tukipäätöksen saamisen nopeuttaminen sekä yleensäkin koko tukiprosessin pelisääntöjen selkiyttäminen. Näiden lisäksi henkilösuhteiden luomisen ja ylläpitämisen tärkeys niin tukea saaviin yrityksiin kuin myös kuntien puolelle korostui, joten myös tähän puoleen ELY-keskuksen kannattaa tulevaisuudessa panostaa. Aineiston perusteella myös maaseudun yritystukien koko konseptin selkeyttäminen yrityksille ja tukien markkinointi yhteistyössä muiden tahojen, kuten yritysneuvojien ja konsulttien kanssa, voisivat olla asioita, joihin panostamalla ELY-keskus voisi parantaa tukien vaikuttavuutta.

Yritystukien vaikuttavuuden parantamiseksi yleisesti koko valtion tasolla olisi hyvä, jos tukien yleistä "kaikua" Suomessa saataisiin jotenkin muutettua positiivisempaan suuntaan. Yleistä uutisointia tukien vaikutuksista voisi kehittää niin, että tehtäisiin konkreettisia kuvauksia ja raportointeja siitä, kuinka tuki on yrityksissä vaikuttanut. Kuten aineistostakin nousi esiin, mielikuva yritystuista Suomessa on ehkä liian "mässäilevä", sillä tuista uutisoidessa nostetaan esiin yleensä vain tukimäärät ja kuinka paljon niitä on mikäkin yritys saanut. Tukien positiivisista vaikutuksista uutisointi voisi muuttaa yritystukien mielikuvaa kansan parissa positiivisempaan suuntaan ja siten myös yrittäjien kyn-

nys hakea tukia saattaisi madaltua. Tämä taas antaisi tuille paremman mahdollisuuden saada aikaan vaikutusta.

Tälle pro gradu -tutkimukselle voidaan asettaa useita mielenkiintoisia jatkokysymyksiä tai jatkotutkimuksen aiheita. Olisi mielenkiintoista haastatella tutkimukseen osallistuneita yrityksiä uudelleen esimerkiksi muutaman vuoden päästä ja tiedustella, kuinka he silloin näkevät tuen vaikuttavuuden. Olisi myös hauska tietää, ovatko yrityksen tulevaisuuden suunnitelmat kehittyneet niin kuin he tässä tutkimuksessa ovat ennakoineet. Uudessa tutkimuksessa voisi keskittyä myös enemmän ulkoisvaikutuksiin ja siihen, millaisia käsityksiä yrittäjällä on tuen kiertämisestä taloudessa sekä yleensäkin koko yritystukijärjestelmän vaikutuksista, eikä ainoastaan heidän itse saamastaan tuesta.

LÄHTEET

- Autio, E. & Rannikko, H. 2016. Retaining Winners: Can Policy Boost High-Growth Entrepreneurship? *Research Policy*, 45(1), 42-55.
- Bronzini, R. & Iachini, E. 2014. Are Incentives for R&D Effective? Evidence from a Regression Discontinuity Approach. *American Economic Journal: Economic Policy*, 6(4), 100-134.
- Chua, W. F. 1996. Issues in substantive areas of research: Field research in accounting. Teoksessa A. J. Richardson. *Research methods in accounting issues and debates*. The Canadian General Accountants Research Foundation. Vancouver, 209-228.
- Chua, W. F. 1986. Radical developments in accounting thought. *The Accounting Review*, 61(4), 601-632.
- Colombo, M. G., Giannangeli, S. & Grilli, L. 2012. Public subsidies and the employment growth of high tech start-ups: assessing the impact of selective and automatic support schemes. *Industrial and Corporate Change*.
- Colombo, M. G., Grilli, L. & Murtinu, S. 2011. R&D subsidies and the performance of high-tech start-ups. *Economic Letters*, 112(1), 97-99.
- Dahler-Larsen, P. 2005. Vaikuttavuuden arviointi. Hyvät käytännöt menetelmä käsikirja. Helsinki: Stakes.
- De Meza, D. 2002. Overlending? *Economic Journal*. 112(477), F17.
- Einiö, E. 2014. R&D Subsidies and Company Performance. Evidence from Geographic Variation in Government Funding Based on the ERDF Population-Density Rule. *Review of Economics and Statistics*, 96(4), 710-728.
- Einiö, E., Maliranta, M. & Toivanen, O. 2013. Yritystuet ja yritystoiminta. *Talous ja yhteiskunta* 4/2013.
- ELY-keskuksen WWW-sivu. Leader-ryhmät. Luettu 10.2.2019. Saantitapa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/toimintaryhmat>.
- ELY-keskuksen WWW-sivu. Maaseudun yritysrahoitus. Luettu 11.2.2019. Saantitapa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/maaseudun-yritysrahoitus4>
- ELY-keskuksen WWW-sivu. Maaseutuelinkeinot. Luettu 10.2.2019. Saantitapa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/maaseutuelinkeinot>
- ELY-keskuksen WWW-sivu. Organisaatio - Pohjois-Savo. Luettu 10.2.2019. Saantitapa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-pohjois-savo-organisaatio>
- ELY-keskuksen WWW-sivu. Tehtävät ja toiminta - Pohjois-Savo. Luettu 10.2.2019. Saantitapa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-pohjois-savo-tehtavat-ja-toiminta>
- Evans, D. K. & Popova, A. 2016. Cost-effectiveness analysis in development: accounting for local costs and noisy impacts, Vol 77, 262-276.

- Fetterman, D. M., Kaftarian, S. J. & Wandersman, A. 1996. Empowerment Evaluation. Knowledge and Tools for Self-Assessment and Accountability. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Foresavo WWW-sivusto. Elintarvike toimialakortti. Luettu 10.2.2019. Saantitapa: http://foresavo.fi/wp-content/uploads/2018/Tulevaisuuskuva/Toimialakortit2018FINAL_spreadsheets-1.pdf.
- Foresavo WWW-sivusto. Pohjois-Savon maakunta. Luettu 2.2.2019. Saantitapa: <http://foresavo.fi/tilastot/>.
- Glendinning, R. 1988. The concept of value for money. *International Journal of Public Sector Management*, 1(1), 42-50.
- Gonzalez, X., Jaumandreu, J. & Pazo, C. 2005. Barriers to Innovation and Subsidy Effectiveness. *RAND Journal of Economics*, 36(4), 930-950.
- Gonzalez, X. & Pazo, C. 2008. Do public subsidies stimulate private R&D spending? *Research Policy*, 37(3), 371-389.
- Görg, H. & Strobl, E. 2007. The Effects of R&D Subsidies on Private R&D. *Economica*, 74(294), 215-234.
- Hall, B. H. & Lerner, J. 2010. The Financing of R&D and Innovation. In B. Hall, H. & N. Rosenberg (Eds.), *Handbook of the Economics of Innovation* (Vol. Volume 1, pp. 609-639): North-Holland.
- Hassett, K. A. & Hubbard, R. G. 2002. Chapter 20 – Tax Policy and Business Investment. *Handbook of Public Economics*. Edited by Alan Auerbach and Martin Feldstein. Vol. 3, 2002, 1293-1343.
- Heliskoski, J., Humala, H., Kopola, R., Tonteri, A. & Tykkyläinen, S. 2018. Vaikuttavuuden askelmerkit – Työkaluja ja esimerkkejä palveluntuottajille. Sitran selvityksiä 130. Saantitapa: <https://media.sitra.fi/2018/03/27105443/vaikuttavuuden-askelmerkit.pdf>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Honkonen, R. 2002. Ammattikorkeakouluopintojen keskeyttäminen ja sen vähentäminen. KeVät-Projektin arviointi. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna.
- Ilmakunnas, P. 1994. Yritystuki taloustieteen näkökulmasta. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 4/1994.
- Imbens, G. W. & Wooldridge, J. M. 2009. Recent Developments in the Econometrics of Program Evaluation. *Journal of Economic Literature*, 47(1), 5-86.
- Johnsen, Å., Meklin, P., Oulasvirta, L. & Vakkuri, J. 2001. Performance auditing in local government: an exploratory study of perceived efficiency of municipal value for money auditing in Finland and Norway. *The European Accounting Review*, 10(3), 583-599.

- Järvenpää, M. & Pellinen, J. 2005. Teoria ja interventio suomalaisessa johdon laskentatoimen case- tai field-menetelmällä tehdyissä akateemisissa opin- näytetöissä 1997-2005. *Acta Wasaensia* (143), 65-108.
- Karhunen, H. & Huovari, J. 2015. R&D Subsidies and Productivity in SMEs. *Small Business Economics*, 45(4), 805-823.
- Koski, H. & Pajarinen, M. 2013. The role of business subsidies in job creation of start-ups, gazelles and incumbents. *Small Business Economics*, 41(1), 195-241.
- Koski, H. & Ylä-Anttila, P. 2001. Yritystukien vaikuttavuus: tutkimushankkeen yhteenveto ja johtopäätökset, ETLA, TEM raportteja 7/2011.
- Kuhmonen, T., Kuhmonen, I. & Kytölä, L. 2018. Itä-Suomen maaseudun kehit- tämissuunnitelmien 2014-2020 väliarviointiraportti. Saantitapa: https://docs.wixstatic.com/ugd/3196b6_d7763e9e0de44df2884f10b92a043ec1.pdf.
- Lach, S. 2002. Do R&D Subsidies Stimulate or Displace Private R&D? Evidence from Israel. *Journal of Industrial Economics*, 50(4), 369-390.
- Lapsley, I. & Pong, C. K. M. 2000. Modernization versus problematization: va- lue-for-money audit in public services. *The European Accounting Review*, 9(4), 541-567.
- Lerner, J. 1999. The Government as Venture Capitalist: The Long-Run Impact of the SBIR Program. *Journal of Business*, 72(3), 285-318.
- Lukka, K. 1999. Case/field -tutkimuksen erilaiset lähestymistavat laskentatoi- messa. Teoksessa Hookana-Turunen, Heli (toim.) Tutkija, opettaja, aka- teeminen vaikuttaja ja käytännön toimija. Professori Reino Majala 65 vuot- ta. Turun kaupakorkeakoulun julkaisuja, C-1: 1999, 129-150.
- Maa- ja metsätalousministeriön WWW-sivu. Manner-Suomen maaseudun ke- hittämishjelma 2014-2020. Luettu 11.2.2019. Saantitapa: <https://mmm.fi/maaseutu/manner-suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020>.
- Maa- ja metsätalousministeriön WWW-sivu. Yrittäjyys maaseudulla. Luettu 26.1.2019. Saantitapa: <https://mmm.fi/yrittajyys>.
- Meltzer, D. 1997. Accounting for Future Costs in Medical Cost-Effectiveness Analysis. NBER Working Paper Series. Working paper 5946.
- Miller, S. 1987. The value for money audit, *Management Accounting*, 65(4).
- Pajarinen, M. & Rouvinen, P. 2014. Tekesin rahoituksen vaikutus työn tuotta- vuuteen. ETLA Raportit No 35.
- Patton, M. Q. 1990. *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park, London, New Delhi: Sage, second edition painos.
- Pawson, R. & Tilley, N. 1997. *Realistic Evaluation*. London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications.
- Pellinen, J. 2005. *Talusojohtaminen*. Helsinki: Talentum.
- Pohjois-Savon ELY-keskus. Pohjois-Savon maaseudun kehittämishjelma 2014-2020: Rajattomien mahdollisuuksien maaseutu 2020. PDF- dokumentti verkossa. Laadittu 23.9.2014. Saantitapa:

https://www.mtk.fi/liitot/pohjoissavo/tiedotteet/fi_FI/1391519026494/files/91194612560038443/default/Pohjois-Savon%20maaseudun%20kehittämissuunnitelma%202014-2020.pdf

- Punch, K. F. 2005. Introduction to Social research, quantitative and qualitative approaches. Second edition, Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.
- Rauhanen, T., Grönberg, S., Harju, J. & Matikka, T. 2015. Yritystukien arviointi ja vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2015.
- Rautiainen, A. 2012. Kustannusvaikuttavuuden mittareiden kehittäminen sosiaalityössä. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 40, 31-42. Helsinki: Kunnallistieteiden yhdistys.
- Rautiainen, A., Sippola, K. & Mättö, T. 2017. Perspectives on relevance: The relevance test in the constructive research approach. Management accounting research. Vol. 34. 19-29.
- Rossi, P. H., Lipsey, M. W. & Freeman H. E. 2004. Evaluation. A systematic approach. Sage, 7. painos.
- Ruokaviraston WWW-sivu. Yritystuet. Luettu 10.2.2019. Saantitapa: <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/Yritystuet/maaseudun-yritystuet/>.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Haastattelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto.
- Salmi, T. & Järvenpää, M. 2000. Laskentatoimen case-tutkimus ja nomoteettinen tutkimusajattelu sulassa sovussa. Liiketalouden aikakirja (2), 263-275.
- Scriven, M. 1991. Evaluation thesaurus. Newsbury Park, CA: Sage, 4.painos.
- Sintonen, H. & Pekurinen, M. 2006. Terveystaloustiede. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki.
- Stake, R. E. 2005. Qualitative case studies. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y.S. The Sage handbook of qualitative research. Third edition. Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.
- Sjöblom, S. 2000. Kustannusvaikuttavuuden arviointi sosiaalityössä – esimerkkinä nuorten työllistymis- ja aktivointipalvelut. Sosiaalihuollon menetelmien arviointiprojekti. Helsinki: Stakes.
- Stenholm, P. & Aaltonen, S. 2012. Yrittäjyyden edistäminen starttirahalla: Starttirahajärjestelmän vaikuttavuus ja toimivuus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 36/2012.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Yritystukitilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-3355. 2017, Tukea saaneiden yritysten lukumäärä kasvoi edellisvuodesta. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 2.2.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/yrтт/2017/yrтт_2017_2018-11-29_kat_001.fi.html
- Söderblom, A., Samuelsson, M., Wiklund, J. & Sandberg, R. 2015. Inside the black box of outcome additionality. Effects of early-stage government sub-

- sidies on resource accumulation and new venture performance. *Research Policy*, 44(8), 1501-1512.
- Takalo, T. & Tanayama, T. 2010. Adserve selection and financing of innovations: is there a need for R&D subsidies? *The Journal of Technology Transfer*, 35(1), 16-41.
- Takalo, T., Tanayama, T. & Toivanen, O. 2013. Estimating the Benefits of Targeted R&D Subsidies. *Review of Economics and Statistics*, 95(1), 255-272.
- Takalo, T., Tanayama, T. & Toivanen, O. 2016. Welfare Effects of R&D Support Policies. Mimeo. Hanken School of Economics, European Investment Bank, Aalto University School of Business, KU Leuven, CEPR & Hecer.
- Tervola, T. 2005. Vaikuttavuus käsitteenä ja arvioinnin kohteena. s. 10-21. Teoksessa Niemi Esa (toim.) 2005. Pysyvä Muutos? Kehittämishankkeiden vaikuttavuutta etsimässä. TUKEVA/Oulun yliopisto, koulutus- ja tutkimuspalvelut. Juvenes Print Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Yritystukiselvitys. TEM julkaisuja. Innovaatio 7/2012.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014. Yritystukijärjestelmän uudistaminen. TEM 28.4.2014.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2017. Virkamiesselvitys yritystuista ja niiden vaikutuksista. TEM julkaisuja. Yritykset 22/2017.
- Ulfves, A-M. 2010. Kustannuslaskenta ja -vaikuttavuus aikuissosiaalityön aktiivointipalvelussa eräässä suomalaisessa kunnassa. Jyväskylän yliopisto: Taloustieteiden tiedekunta. Pro-gradu-tutkielma.
- Vaivio, J. & Sirén, A. 2010. Insights into method triangulation and "paradigms" in interpretive management accounting research. *Management Accounting Research*, 21(2), 130-141.
- Valtioneuvoston asetus maaseudun yritystuista. 5.2.2015/80. Saantitapa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150080>
- Vihinen, H. & Vesala, K. M. 2007. Maatilayritysten monialaistuminen maaseudun elinkeinopolitiikassa ja sen rakentuminen kuntatason kehittämiskohdeena. MTT Taloustutkimus. Vammalan kirjapaino Oy.
- Voutilainen, O. 2005. Yritystuki maaseudun kehittämisen välineenä - maaseudun mikroyritykset ja yritystukien kohdentuminen. MTT:n selvityksiä 95. Helsinki: MTT Taloustutkimus.
- Voutilainen, O., Vihinen, H. & Wuori, O. 2009. Maatalous, maaseutu ja tukien kohdentuminen. MTT Taloustutkimus. Tampereen Yliopistopaino Juvenes Print Oy.
- Yin, R. 1984. *Case Study Research*. Beverly Hills. Sage.
- Yin, R. 2002. *Case Study Research, Design and Methods*, 3rd ed. Newbury Park: Sage Publications. CA
- Yle:n WWW-sivu. Yritystukia jaetaan miljardeja euroja vuodessa - kysely: puolet yrittäjistä haluaa vähentää tukia nykyisestä. Luettu 10.2.2019. Saantitapa: <https://yle.fi/uutiset/3-10597377>

- Ylhäinen, I., Rouvinen, P. & Kuusi, T. 2016. Katsaus yksityisen t&k-toiminnan ja sen julkisen rahoituksen vaikuttavuuteen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 57/2016.
- Yritystuki WWW-sivu. Tuotekuvaus. Luettu 14.5.2019. Saantitapa: <https://yritystuki.fi/>.
- Zilberberg, M. D. & Shorr, A. F. 2010. Understanding cost-effectiveness. *Clinical Microbiology and Infection*, 16(12), 1707-1712.

LIITTEET

Haastattelulomake (yritykset)

Mitä tavoitteita tuen suhteen asetettiin hakuprosessin alussa?

Kuinka hyvin tavoitteet täyttyivät?

Oliko tukitaso oikea?

Olivatko tuen vaikutukset odotettuja vai ilmenikö joitain yllättäviä vaikutuksia?

Jos ilmeni niin mitä?

Mitä vaikutuksia tuen saamisella on ollut/tulee olemaan yrityksessä

a) lyhyellä aikavälillä (alle 3v tuen saamisesta)?

b) pitkällä aikavälillä (yli 3v tuen saamisesta)?

Mikä on ollut tuen merkittävin yksittäinen vaikutus?

Poikiko tuki joitain uusia ideoita/innovaatioita liiketoiminnan kehittämiseksi?

Millainen on ollut tuen vaikutus yrityksen operatiivisiin toimintoihin/käytännön tasolla?

Montako henkilöä yritys työllistää tällä hetkellä?

Miten tuki on vaikuttanut työllistettyjen määrään eli onko tuen avulla säilytetty tai lisätty työpaikkoja yrityksessä?

Millainen on ollut yrityksen liikevaihdon ja tuloksen kehitys tuen saamisen jälkeen? Mikä on arvio tuen vaikutuksista liikevaihtoon ja tulokseen?

Onko tuella ollut vaikutusta yrityksen lähiympäristön (kylä, kunta, Pohjois-Savo) vetovoiman ja elinvoimaisuuden lisääntymiseen? Jos on niin miten?

Millaiset ovat yrityksen tulevaisuuden näkymät? Kuinka tuki on vaikuttanut/tulee vaikuttamaan yrityksen tulevaisuuteen?

Millaisia kustannuksia tukiprosessista on ollut yritykselle (aika, vaiva, rahamääräiset kustannukset)? Onko tuki ollut kustannusten ja vaivan arvoinen? Kuinka paljon olisit ollut valmis maksamaan tuesta eli toisin sanoen minkä arvoisena pidätte tuesta saatua hyötyä?

Minkä kouluarvosanan (4 hylätty - 10 erinomainen) antaisit tuen vaikuttavuudelle?

Suosittelisitko kyseisen tuen hakemista jollekin toiselle yritykselle? Miksi?

Millaisena koitte ELY-keskuksen roolin tukiprosessin aikana? Mitä osa-alueita ELY-keskuksen tulisi tukitoiminnassa kehittää, jotta tuen vaikuttavuus parani?

Millainen "kaiku" yritystuilla mielestäsi on yleisesti? Poikkeako se maaseudun yritystuista?

Miten maaseudun yritystukia pitäisi kehittää?

Haastattelulomake (kunnat)

Mitä työnkuvaasi kuuluu?

Miten näet ELY-keskuksen roolin verrattuna muihin tuen myöntäjiin?

Kuinka hyvin yritykset ovat tietoisia mahdollisuudesta hakea maaseudun yritystukea ELY-keskuksen kautta?

Kuinka vaikuttavia ELY-keskuksen myöntämät maaseudun yritystuet ovat näkemyksesi mukaan?

Kuinka merkittäviä ELY-keskuksen myöntämät tuet ovat Pohjois-Savon maaseudun vireyden kannalta?

Millainen ”kaiku” yritystuilla yleensä on yrittäjien keskuudessa? Poikkeako se maaseudun yritystuista?